

ჰუმანიტარული განათლება სკოლაში

მასწავლებელთა
პროფესიული განვითარების
ეროვნული ცენტრის
გამოცემა

№2(4), 2023

მეორე ნაწილი

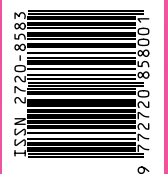
ენები, ხედოვნება, მუსიკა, ისტორია

განათლებისა და
მეცნიერების სამინისტრო

სსიპ მასწავლებელთა
პროფესიული განვითარების
ეროვნული ცენტრი

ჰუმანიტარული განათლება სკოლაში

განსაზღვრავს პრეზენტაციის განვითარებას
ეროვნული მნიშვნელობის გამოცემა

№2(4), 2023

მეორე ნაწილი

უცხო ენები, ხელოვნება,
მუსიკა, ისტორია

საინფორმაციო კომუნიკაცია:

ლევან ბრეგვაძე

სამეცნიერო რედაქტორი

გრიგოლ (გიბა) მურდულია

ზაალ ჩხეიძე

გიბა ბაღვაშვილი

ლევან ახვლედიანი

რუსუდან თაყაიშვილი

თათია ბარბაქაძე

ნონა პოპიაშვილი

მაკა ნადარეიშვილი

ნინო ფაშვიშვილი

ხათუნა მჭედლიშვილი

მთავარი რედაქტორი

მაია ინასარიძე

კორექტორი

ნინო შიანგიშვილი

დიზაინერი

ბესიკ დანელია

მისამართი:

თბილისი,

ზურაბ ანჯაფარიძის I შესახვევი N6,

ელ. ფოსტა: info@tpdc.ge

ჟურნალში გამოქვეყნებულ პუბლიკაციებში
გამოთქმული ზოგიერთი მოსაზრება,
შესაძლოა, არ ემთხვეოდეს მასწავლებელთა
პროფესიული განვითარების ეროვნული
ცენტრისა და ჟურნალის რედაქციის
შეხვედრებს. ცალკეულ სტატიებში
დასახელებული ფაქტების უტყუარობაზე
პასუხისმგებელი სტატიის ავტორი.

ISSN 2720-8583

WWW.TPDC.GE

რედაქტორისგან

აი, ჟურნალის — „ჰუმანიტარული განათ-
ლება სკოლაში“ — მორიგი, N4, ნომერიც.
ეს მეორე ნაწილია, რომელიც უცხოური
ენების, მუსიკის, ხელოვნებისა და ისტორიის
სწავლების აქტუალურ საკითხებს და საერ-
თაშორისო გამოცდილებას ეხება.

როგორ გამოვიყენოთ კინო და ხელოვ-
ნური ინტელექტი უცხოური ენების ეფექტი-
ანი სწავლებისათვის, როგორ იქმნება სას-
კოლო სასწავლო პროგრამა საფრანგეთში
და რა გამოცდილების გათვალისწინება შე-
იძლება დღევანდელი ცვლილებების პირო-
ბებში? როგორი იყო მუსიკის სწავლების შე-
სახეობა სპეციალისტთა მოსაზრებები და რა
მოთხოვნები რჩება დღემდე აქტუალურად?
რა განაპირობებს წინაქრისტიანული წარ-
მოშობის ქართული მუსიკალურ-ფოლკლო-
რული ჟანრების სისადავს? რა ისტორია
აქვს შედარებით-ისტორიულ მეთოდს და
როგორ შეიძლება მისი გამოყენება დღეს?
—აი, იმშეკითხვათა ჩამონათვალი, რომლებ-
ზედაც პასუხის გაცემის ცდაა ჩვენს ჟურნალში
გამოქვეყნებული წერილები. ინტეგრირებუ-
ლი პროექტის საინტერესო იდეებსაც შემოგ-
თავაზებთ დავით კაკაბაძის მრავალმხრივი
მოღვაწეობის მიმოხილვის ფონზე და მაშინ,
როცა ინტერნეტსივრცეში STEAM პროექტებ-
თან დაკავშირებული საიტების რაოდენობა
იზრდება, საქართველოსაც შეეძლება STEAM
რუკაზე საკუთარი ნიშის დაკავება. ჟურნალს
ის დადებითი მხარეც აქვს, რომ საკუთარ
თვალსაზრისებს მეცნიერულ შემოგთავაზებს
და მასწავლებელიც, დიდი გამოცდილების
მქონე სპეციალისტიც და ახალგაზრდა მკვლე-
ვარიც.

წარმატება ვუსურვოთ ჟურნალის ამ ნო-
მერს!

შინაარსი

უცხოური ენები

ნინო ფეტვიაშვილი

02 ცელსულოიდის ენების
მრავალმხრივი სამყარო
უცხოური ენების შესწავლისას

ხათუნა მჭედლიშვილი

12 ხელოვნური ინტელექტი
გერმანული ენის გაკვეთილზე

მაკა ნადარეიშვილი

20 სასკოლო პროგრამა
საფრანგეთში

მუსიკა და ხელოვნება

გია ბალაშვილი

27 მელნობატიკის სიმფონიის
ისტორიული მემკვიდრეობა
წინაპრებისთვის
წარმოშობის ქართულ
მუსიკალურ-ფოლკლორულ
ჟანრებში

რუსუდან თაყაიშვილი

34 სამუსიკო განათლების
მდგრადი მემკვიდრეობა XX საუკუნის
ბოლო პერიოდის
კულტურული მემკვიდრეობის მიხედვით

თათა ბარბაქაძე

42 დავით კაკაბაძის
გამოგონება STEAM
განათლებისთვის

ისტორია

ლევან ახვლედიანი

55 კომპარატიული
(შედარებით) — ისტორიული
მეთოდი

ნინო გუშვიანი

მასწავლებელთა
პროფესიული განვითარების
ეროვნული ცენტრის ეროვნულ
უმცირესობათა ენების
ექსპერტ-კონსულტანტი

ცელულოიდის ენების მრავალმხრივი სამყარო უცხოური ენების შესწავლისას

ცელულოიდის ენების ერთ-ერთი ყველაზე გამორჩეული თვისებაა მათი ჰიზუალანა მოთხრობის უნარი. ნაწილობითი ან სადაპირაპო ენებისგან განსხვავებით, რომლებიც დიდწილად ეყრდნობა სიტყვებს, ცელულოიდის ენების მეთოდი იყენებს მოძრავი სურათების, კომპოზიციის, განათების, ფერის და ხმის კომბინაციას თხრობის შესაქმნელად. ამ ელემენტების ფრთხილად შერჩევისა და განლაგების საშუალებით კინორეჟისორებს შეუძლიათ ემოციების აღძვრა, აზრის გადმოცემა და მაყურებლის გადაყვანა სხვადასხვა სამყაროში. წლების განმავლობაში, ცელულოიდის ენები განვითარდა და ადაპტირდა ტექნოლოგიურ წინსვლასა და მხატვრული ტენდენციების შეცვლის შესაბამისად. მდუმარე ეპოქიდან ხმის მოსვლამდე, შავ-თეთრიდან ფერადამდე და ტრადიციული კინოდან ციფრულ ფორმატებამდე კინორეჟისორები განუწყვეტლივ აფართოებდნენ ცელულოიდის ენების საზღვრებს ახალი და ინოვაციური კინემატოგრაფიული გამოცდილების შესაქმნელად.

ცელულოიდის ენები ცნობილია როგორც კინოს ენები, და ეხება უნიკალურ და მრავალფეროვან გზებს, რომლებითაც კინორეჟისორები აზიარებენ იდეებს, ემოციებსა და ნარატივებს კინოს საშუალებით. ისევე, როგორც სალაპარაკო ენებს, ცელულოიდის ენებს აქვთ საკუთარი გრამატიკა, ლექსიკა და სინტაქსი, რაც კინორეჟისორებს საშუალებას აძლევს, თავიანთი მხატვრული ხედვა მი-აწოდონ მაყურებელს მთელ მსოფლიოში. ამ სტატიაში ჩვენ ჩავუღრმავდებით ცელულოიდის ენების მომხიბვლელ სამყაროს და ამ მეთოდის გამოყენებას უცხოური ენების შესწავლის კონტექსტში.

ცელულოიდის ენების ერთ-ერთი ყველაზე გამორჩეული თვისებაა მათი ვიზუ-ალურად მოთხრობის უნარი. წერილობითი ან სალაპარაკო ენებისგან განსხვავე-ბით, რომლებიც დიდწილად ეყრდნობა სიტყვებს, ცელულოიდის ენების მეთოდი იყენებს მოძრავი სურათების, კომპოზიციის, განათების, ფერის და ხმის კომბინაციას თხრობის შესაქმნელად. ამ ელემენტების ფრთხილად შერჩევისა და განლაგების საშუალებით კინორეჟისორებს შეუძლიათ ემოციების აღძვრა, აზრის გადმოცემა და მაყურებლის გადაყვანა სხვადასხვა სამყაროში. წლების განმავლობაში, ცელუ-ლოიდის ენები განვითარდა და ადაპტირდა ტექნოლოგიურ წინსვლასა და მხატვ-რული ტენდენციების შეცვლის შესაბამისად. მდუმარე ეპოქიდან ხმის მოსვლამდე, შავ-თეთრიდან ფერადამდე და ტრადიციული კინოდან ციფრულ ფორმატებამდე კინორეჟისორები განუწყვეტლივ აფართოებდნენ ცელულოიდის ენების საზღვ-რებს ახალი და ინოვაციური კინემატოგრაფიული გამოცდილების შესაქმნელად.

ცელულოიდის ენების მეთოდის გამოყენების გამოცდილება უცხოური ენების სწავლებისას მსოფლიოს ბევრ ქვეყანას აქვს. საქართველო, მიუხედავად იმისა, რომ არსებობს ცელულოიდის ენების მეთოდით სწავლების რამდენიმე უნიკა-ლური გამოცდილება, ამ მიმართულებით ჯერ პირველ ნაბიჯებს დგამს.

ევროპაში ეს მეთოდი ბევრად პოპულარულია, მაგალითად, საფრანგეთში ფილმების გამოყენება ენის შესწავლაში წახალისებულია ისეთი ინიციატივით, როგორიცაა “Le Cinéma en Classe de Langue” (კინო ენები საკლასო ოთახში). ეს პროგრამა ხელს უწყობს ფრანგული ფილმების გამოყენებას, როგორც ენის ათვისების, კულტურული გაგებისა და კრიტიკული აზროვნების ინსტრუმენტისა. მასწავლებლებს მიეწოდებათ რესურსები და სახელმძღვანელო მითითებებით, რათა ჩართონ ფილმები ენის გაკვეთილებში.

გერმანიაში გოეთეს ინსტიტუტი გვთავაზობს პროგრამას სახელწოდებით “Film: Sprache. Kultur. Deutschland” (ფილმი: ენა. კულტურა. გერმანია.) ეს პროგრამა იყენებს გერმანულ ფილმებს, როგორც გერმანული ენისა და კულტურის სწავლების საშუალებას. ის უზრუნველყოფს სასწავლო მასალების მოწოდებას, ვორქშოფებსა და ფილმების ჩვენებებს, რათა წახალისოს ენის მასწავლებლების მიერ ცელულოიდური ენების სასწავლო პროგრამაში ინტეგრირება.

შეერთებულ შტატებში ბევრი უნივერსიტეტი და ენის ინსტიტუტი აერთიანებს ცელულოიდის ენებს თავის უცხოენოვან პროგრამებში. ფილმების ჩვენება, დისკუსიები და ანალიზი გამოიყენება ენის სწავლისა და კულტურული გაგების გასაუმჯობესებლად. გარდა ამისა, არსებობს ონლაინ პლატფორმები, მაგალითად, როგორიცაა FluentU, რომელიც საშუალებას აძლევს ენის შემსწავლელებს, ენის

”

სადღოილის ანაბის მათოიის
მამოყანაბის მამოყილაბა
უსხოიანი ანაბის სნაჲაბისას
მსოფიიოს ბაჲი ჲჲჲჲჲჲჲ
აჲჲჲ. სჲჲჲჲჲჲჲჲ, მიუხეჲჲჲჲ
იიიი, ჲოჲ აიიიიიიი
სადღოილის ანაბის მათოიით
სნაჲაბის ჲაჲჲჲიიი
ჲიიიიიიი მამოყილაბა, აჲ
მიიიიიიიიიიი ჲჲჲ ჲიიიიი
ნაბიჲჲჲჲ ჲჲჲჲ.

“

შესწავლის ინტერაქტიულ ინსტრუმენტებთან ერთად გამოიყენონ ფილმებისა და სატელევიზიო შოუების ფართო სპექტრი სხვადასხვა ენაზე.

სამხრეთ კორეაც დიდ აქცენტს აკეთებს ფილმების, როგორც ენის შესწავლის ინსტრუმენტის, გამოყენებაზე. კორეის კინოს საბჭომ (KOFIC) შეიმუშავა საგანმანათლებლო მასალები და პროგრამები, რომლებიც იყენებენ კორეულ ფილმებს კორეული ენისა და კულტურის სწავლებისთვის. ეს რესურსები გამოიყენება ენის სკოლებსა და უნივერსიტეტებში მოსწავლეების ჩართულობისა და მათი ენობრივი უნარების გასაუმჯობესებლად.

ეს მხოლოდ რამდენიმე მაგალითია იმისა, თუ როგორ მოხდა ცელულოიდის ენების ინტეგრირება უცხოენოვან განათლებაში. ფილმების გამოყენება ენის შესწავლაში უზრუნველყოფს იმერსიულ და მიმზიდველ გამოცდილებას, რომელსაც შეუძლია მნიშვნელოვნად გააუმჯობესოს ენის ათვისება და კულტურული გაგება. ენის ვიზუალურ მოთხრობასთან დაკავშირებით, მოსწავლეებს შეუძლიათ ენისა და კულტურის უფრო ღრმა შეფასება.

ცელულოიდის ენები, ანუ კინოს ენები, მართლაც შეიძლება იყოს ღირებული ინსტრუმენტი უცხოური ენების შესწავლაში. სხვადასხვა კულტურის ფილმებში ჩაღრმავებით შეგვიძლია გავეცნოთ ენის, დიალექტებისა და კულტურული გამონათქვამების ნიუანსებს.

ცელულოიდის ენების საშუალებით უცხოური ენების შესწავლისას მნიშვნელოვანია მას მივუდგეთ, როგორც მრავალგანზომილებიან გამოცდილებას. დიალოგის უბრალოდ მოსმენის გარდა, ყურადღება უნდა მიექცეს კინორეჟისორების მიერ გამოყენებული ვიზუალური თხრობის ტექნიკას და სიმბოლიკას. ეს მოიცავს კამერის კუთხეების, განათების, მონტაჟისა და ხმის დიზაინის გამოყენების ანალიზს მნიშვნელობის გადმოსაცემად და ემოციების აღძვრისთვის. თუმცა ამ მეთოდით სწავლებას ესაჭიროება ღრმა გააზრება და ისეთი ტექსტის (ფილმის) შერჩევა, რომელიც მიმართული იქნება მოსწავლეთა ინტერესებზე, რათა სწავლის პროცესი მათთვის არ იყოს რუტინული, არამედ – საინტერესო, სახალისო და მამოტივირებელი.

ცელულოიდის მეთოდი არის უცხოური ენების სწავლების არატრადიციული და საინტერესო გზა ფილმის გამოყენებით. ეს მეთოდი საშუალებას აძლევს მოსწავლეებს ჩაეფლონ უცხო ენის სამყაროში, შეისწავლონ იგი ფილმების ყურებით და სცენების გაანალიზებით. ცელულოიდის მეთოდის გამოყენებით შეგვიძლია განვაავითაროთ ზეპირი კომუნიკაციის უნარები, კულტურული გაგება, ასევე გააფართოვოთ ლექსიკა და გავაუმჯობესოთ მეტყველება.

ცელულოიდის მეთოდის მეშვეობით უცხოური ენების ეფექტურად შესასწავლად რეკომენდებულია სხვადასხვა ჟანრისა და დროის სხვადასხვა პერიოდის ფილმების ყურება. ეს გააძლიერებს მოსწავლეებს განსხვავებულ სტილსა და კულტურულ პერსპექტივას. სუბტიტრების გამოყენება შეიძლება თავიდანვე გაგების გასაუმჯობესებლად, მაგრამ ცოდნის გაუმჯობესების შემდეგ სასარგებლოა ფილმების ყურება მოსმენის უნარის გასაუმჯობესებლად სუბტიტრების გარეშე. გარდა ამისა, ეს მეთოდი ითვალისწინებს დისკუსიებში ჩართვას, ფილმების მიმოხილვების დაწერას. ამით მოსწავლეებს შეუძლიათ განივითარონ უცხოური ენებისა და კულტურების უფრო ავთენტური და ნიუანსური გაგება.

მეთოდი მოიცავს შემდეგ ნაბიჯებს:

ფილმის შერჩევა: მასწავლებელი ირჩევს ფილმს, რომელიც შეესაბამება მოსწავლეთა ცოდნის დონეს და ჯგუფის ინტერესებს. ეს შეიძლება იყოს რეკლამა, ანიმაციური ფილმი, ზღაპარი (პირველ ეტაპზე), მხატვრული, დოკუმენტური ფილმი ან სერიალი.

მომზადება: მოსამზადებელ ეტაპზე მნიშვნელოვანია შერჩეული ფილმის ტექსტის (ტრანსკრიპტის) მომზადება, ნაწილებად (თავებად) დაყოფა, თითოეული თავისთვის შესაბამისი ლექსიკის, ფრაზებისა და გამოყენებული გრამატიკული კონსტრუქციებით დავალებების შექმნა.

ფილმის ყურება: მოსწავლეები უყურებენ ფილმის პირველ ნაწყვეტს ორიგინალურ ენაზე სუბტიტრებით (შესაძლებელია სუბტიტრების გარეშე). ცდილობენ გაიგონ დიალოგი და სცენების კონტექსტი. პირველ ეტაპზე მოსწავლეს შესაძლებელია გაუჭირდეს გაგება, თუ რაზეა საუბარი პირველ ნაწყვეტში.

სცენის ანალიზი: ნახვის შემდეგ მასწავლებელი და მოსწავლეები კითხულობენ ტექსტს (ტრანსკრიპტს), აანალიზებენ ცალკეულ სცენას, განიხილავენ ტექსტს/დიალოგს, მსახიობების ჟესტებსა და ფილმის კულტურულ ასპექტებს. მნიშვნელოვანია, ტექსტის წაკითხვისას მიაქციონ ყურადღება გამოთქმებს, ფრაზებს, მოინიშნონ ახალი ლექსიკა.

დავალებები: მასწავლებელი აძლევს მოსწავლეებს განხილულ მასალასთან დაკავშირებულ სავარჯიშოებსა და კითხვებს სამიზნე ენაზე განსახილველად. მნიშვნელოვანია სავარჯიშოების შესრულება და ტექსტის სახლშიც და კლასშიც წაკითხვა. არ არის რეკომენდებული სიტყვების ცალკე სწავლა, სასურველია, ეს

სადულოდის ენები, ანუ კინოს
ენები, მართლაც შეიძლება
იყოს ღრეხადი ინსტრუმენტი
უსხონი ენების შესწავლაში.
სხვადასხვა კულტურის
ფილმები ჩაღრმავებით
შეგვიძლია გავაუმჯობესოთ
ენის, ფილმებისა და კულტურის
გაგებათაგანების
გნება.

მოხდეს კონტექსტში, სხვადასხვა წინადადებაში თარგმნისას. მინდა გავამახვილო ყურადღება გრამატიკულ კონსტრუქციებზე. მასწავლებელს წინასწარ მონიშნული აქვს ყველაზე მნიშვნელოვანი, საჭიროების შემთხვევაში უხსნის მოსწავლეს მისი გამოყენების არსს, ახალი ფრაზების გამოყენებით ამუშავებს მას სხვადასხვა ტიპის წინადადებაზე.

ტექსტზე და ფრაზებზე სამუშაოდ აღსანიშნავია ორი ტიპის დავალება. პირველია, მოკარნახე, „სუფლიორი“. დავალების არსი მდგომარეობს შემდეგში: დავალება სრულდება წყვილში. ერთი მოსწავლე ტექსტს მიჰყვება და მშობლიურ ენაზე კარნახობს მეწყვილეს წინადადებას, რომელიც მან უნდა თარგმნოს ზეპირად (ტექსტში ჩახედვის გარეშე). საჭიროების შემთხვევაში მასწავლებელი ეხმარება წინადადების აგებაში. ასე ხდება ტექსტის ბოლომდე და შემდეგ იცვლიან როლებს. მცირე ჯგუფებში ამ დავალების შესრულება შესაძლებელია მოესწროს ერთ გაკვეთილშიც. მნიშვნელოვანია, რომ დავალების შესრულებაში ყველამ მიიღოს მონაწილეობა. სავარჯიშო ეხმარება მოსწავლეს კიდევ ერთხელ მიუბრუნდეს ტექსტს, დაიმახსოვროს და გაიაქტიუროს ფრაზები და გრამატიკული კონსტრუქციები.

მეორე დავალებაა როლური თამაში. მასწავლებლის მიერ წინასწარაა მომზადებული სიტუაციები, სადაც მითითებულია ფრაზები გავლილი ტექსტიდან, რომლებიც მოსწავლემ უნდა გამოიყენოს სრულიად სხვა მოცემულობაში. სიტუაცია შეიძლება იყოს 3-4, საიდანაც მოსწავლე ირჩევს მისთვის საინტერესოს, სახლში ამზადებს კითხვებს, ფრაზებს დიალოგში გამოსაყენებლად და შემდეგ გაკვეთილზე ირჩევს მეწყვილეს, რომელთან ერთადაც წარმოადგენს ვარიაციებს.

გამტკიცება: განხილული ტექსტი (ნაწყვეტი) მუშავდება 2-3 გაკვეთილის განმავლობაში, ყოველი გაკვეთილის ბოლოს მასწავლებელი აჩვენებს ფილმის ნაწყვეტს ტიტრების გარეშე. ყოველი ასეთი ჩვენების დროს მოსწავლეები ხედავენ, რომ ტექსტის კარგად დამუშავების შედეგად ყველა ფრაზას და იდიომას მარტივად იგებენ. ფილმის მასალა შეიძლება გამოყენებულ იქნეს გრამატიკის, ლექსიკის და გამოთქმის განსახილველად და უკეთ დასამახსოვრებლად. ასე მუშავდება ყველა ნაწილი.

აქ მოყვანილია მხოლოდ რამდენიმე ტიპის დავალება, თუმცა მასწავლებელს შეუძლია გამოიყენოს სხვა აქტივობებიც, სასურველია თითოეული ტექსტი დასრულდეს კითხვა-პასუხით ან დისკუსიით.

ცელულოიდის მეთოდი საშუალებას აძლევს მოსწავლეებს არა მხოლოდ გაიუმჯობესონ ენობრივი ცოდნა, არამედ გაიგონ იმ ქვეყნის კულტურის შესახებ. ეს მეთოდი სასწავლო პროცესს უფრო სახალისოს და ინტერაქტიულს ხდის.

ცელულოიდის მეთოდი წარმატებით შეიძლება იქნეს გამოყენებული ცოდნის

სხვადასხვა დონეზე. აი, როგორ შეიძლება ამ მეთოდის ადაპტირება სხვადასხვა მზაობის მოსწავლეებთან:

დამწყები დონე:

საწყის ეტაპზე ფილმების გამოყენება შესაძლებელია ენის საფუძვლებისა და ყოველდღიური ლექსიკის გასაცნობად. ფილმები მარტივი სიუჟეტებით და ნელი მეტყველებით შეიძლება უფრო შესაფერისი იყოს. სუბტიტრები სამიზნე ენასა და მშობლიურ ენაზე მოსწავლეებს დაეხმარებათ სიუჟეტისა და დიალოგების მარტივად გაგებაში.

საშუალო დონე:

ამ ეტაპზე მოსწავლეებს შეუძლიათ გადავიდნენ უფრო რთულ ფილმებზე საუბრის გაზრდილი სიჩქარით და მრავალფეროვანი ლექსიკით. მათ შეუძლიათ

“

სადღოიის მეთოდი
საშადაას აქვეს
მოსწავლავს ანა მხოლოდ
გაიუმჯობესონ ენობრივი
სოლდა, ანამდე გაიუმონ იმ
ჟეჟინის კულტურის შესახებ.
ეს მეთოდი სასწავლო
პროცესს უფრო სახადისო და
ინტენაქტიულს ხდის.

“

დაიწყონ კონკრეტული ფრაზების შესწავლა, რომლებიც გამოიყენება ფილმის კონტექსტში. ასეთ შემთხვევაში დამატებითი რესურსები, როგორებიცაა სახელმძღვანელოები ფილმებზე დაფუძნებული სავარჯიშოებით, ძალიან სასარგებლოა. ამ დონეზე ფილმის ნახვის პირველ ეტაპზე შეიძლება შეირჩეს ნაწყვეტი, რომელსაც მოსწავლეები ნახავენ გახმოვანების გარეშე და შეეცდებიან ნასწავლი ფრაზებისა და გრამატიკული კონსტრუქციების გამოყენებით გამოთქვან ვარაუდი, რაზეა საუბარი, ააგონ დიალოგი და შემდეგ შეადარონ რეალურ სიტუაციას.

გაფართოებული (საბაზო) დონე:

მოსწავლეებს შეგვიძლია შევთავაზოთ უფრო რთული ფილმები, მათ შორის ხელოვნების, ისტორიის საკითხებზე და დოკუმენტურ ფილმები. სუბტიტრების გამოყენება, სასურველია, რთული ლექსიკის შემთხვევაში, ორიგინალურ ენაზე მოსმენა-გაგების გასაუმჯობესებლად. სცენის ანალიზი და განხილვა შეიძლება მოიცავდეს უფრო რთულ ენობრივ ასპექტებს, ასევე ფილმში წარმოდგენილ კულტურულ და სოციალურ თემებს.

მაღალი დონე:

ეს დონე გათვლილია მაღალ კლასებზე ან სტუდენტებზე, შეგვიძლია გამოვიყენოთ ფილმები სწრაფი, ბუნებრივი მეტყველების მოსმენის უნარის გასაუმჯობესებლად. მათ შეუძლიათ აირჩიონ უფრო ამბიციური ვარიანტი, როგორიცაა მოსმენა სუბტიტრების გარეშე. ფილმები შეიძლება გახდეს საფუძველი საკუთარი მოთხოვნების, ესეების შესაქმნელად და უფრო ღრმა თემების განხილვისთვის.

მნიშვნელოვანია მეთოდის ადაპტირება მოსწავლეთა ცოდნის დონესა და საჭიროებებთან, რათა იყოს მაქსიმალურად ეფექტური. ასევე გაითვალისწინეთ, რომ ფილმების გამოყენებას უნდა დაემატოს სწავლების მრავალფეროვანი მეთოდები და აქტივობა უფრო სრულყოფილი შედეგის მისაღწევად.

ფილმების შერჩევა და სასწავლო მასალის მომზადება ცელულოიდის მეთოდისთვის მოითხოვს ყურადღებას რამდენიმე მნიშვნელოვან კრიტერიუმსა და საფეხურზე. გთავაზობთ რამდენიმე რეკომენდაციას.

ფილმების არჩევანი და ენის დონე: შეარჩიეთ ფილმები, რომლებიც შეესაბამება თქვენი მოსწავლის ცოდნის დონეს.

სიუჟეტი და თემა: ფილმები საინტერესო უნდა იყოს თქვენი მოსწავლეებისთვის. ფილმის ჟანრისა და თემის არჩევისას გაითვალისწინეთ მათი ინტერესები და პრიორიტეტები.

ხელმისაწვდომობა: დარწმუნდით, რომ თქვენ მიერ არჩეული ფილმი ხელმისაწვდომია. ფილმებზე წვდომისთვის შეგიძლიათ გამოიყენოთ DVD, სხვადასხვა პლატფორმა ან თუნდაც YouTube.

ხანგრძლივობა: შეეცადეთ აირჩიოთ ფილმის ნაწყვეტი ან ფილმი, რომლის ხანგრძლივობა შეესაბამება თქვენი გაკვეთილის დროს.

სასწავლო მასალის მომზადება:

სუბტიტრები: თუ თქვენი მოსწავლეები ჯერ არ არიან იმ დონეზე, რომ მათ შეეძლოთ მეტყველების გაგება დახმარების გარეშე, მიაწოდეთ სუბტიტრები ორიგინალურ და/ან მშობლიურ ენაზე.

ლექსიკა და ფრაზები: მონიშნეთ ფილმიდან მნიშვნელოვანი სიტყვები და ფრაზები, რომლებიც შეიძლება სასარგებლო იყოს შესასწავლად.

აქტივობები და კითხვები: მოამზადეთ აქტივობები და კითხვები, რომლებიც დაეხმარება მოსწავლეებს გაანალიზონ ფილმის სიუჟეტი, განიხილონ პერსონაჟები და გამოთქვან საკუთარი მოსაზრება. ეს შეიძლება მოიცავდეს ზეპირ დისკუსიებს, წერილობით ესეებს ან პრეზენტაციებს. განიხილეთ კულტურული ასპექტები, თუ ფილმი შეიცავს კონკრეტული ქვეყნის კულტურის ელემენტებს, მაგალითად, ტრადიციებს, წეს-ჩვეულებებსა და სოციალურ საკითხებს.

საშინაო დავალება: მიეცით მოსწავლეებს ფილმის ყურებასთან დაკავშირებული საშინაო დავალება. მნიშვნელოვანია წაიკითხოთ ტექსტი (ფილმის მიხედვით), შექმნან დიალოგები ფილმის სცენების საფუძველზე, დაწერონ ესე.

სასწავლო მასალის მომზადებას დრო და ყურადღება სჭირდება, თუმცა ეს სწავლის პროცესს უფრო საინტერესოსა და ეფექტურს გახდის.

მოსმენის უნარის განვითარება: ფილმები აწვდის ავთენტურ მასალას მრავალფეროვანი მეტყველებით,

ინტონაციით და აქცენტით, რაც ეხმარება მოსწავლეებს მოსმენის უნარების განვითარებაში.

გაზრდილი მოტივაცია და ინტერესი: ფილმებს შეუძლიათ სწავლა უფრო სახალისო და სასიამოვნო გახადონ. მოსწავლეები ხშირად უფრო მოტივირებულნი არიან ისწავლონ ენა, თუ ხედავენ, რომ შეუძლიათ გამოიყენონ იგი რეალურ სიტუაციებში.

ენის სიღრმისეულის სწავლა: ფილმები იძლევა მრავალ შესაძლებლობას, ისწავლონ ლექსიკა, გრამატიკული და იდიომატური გამონათქვამები პრაქტიკის საშუალებით.

ცელულოიდის მეთოდის გამოყენება შეიძლება განსხვავდებოდეს საგანმანათლებლო სისტემების, კულტურული წარმომავლობისა და ხელმისაწვდომი რესურსების მიხედვით. სხვადასხვა ქვეყანაში ცელულოიდის მეთოდის გამოყენება შეიძლება დამოკიდებული იყოს იმაზე, თუ რა ფილმებია ხელმისაწვდომი, რა რესურსები აქვთ მასწავლებლებსა და მოსწავლეებს და რა სწავლების მეთოდებს ანიჭებენ უპირატესობას. თუმცა ენის სწავლებაში ფილმის გამოყენება გლობალური ფენომენია და მისი წარმატებით ადაპტირება შესაძლებელია სხვადასხვა კულტურულ და საგანმანათლებლო კონტექსტში. რაც შეეხება საქართველოს, ჩვენ გვაქვს მდიდარი კინემატოგრაფიული და თეატრალური ტრადიცია და ქართული ფილმები შეიძლება

იყოს შესანიშნავი წყარო ქართული ან სხვა ენების სწავლებისთვის. საქართველო ბევრ უცხოელ სტუდენტს იზიდავს და მათთვის ქართული ან სხვა უცხოური ენის სწავლა შეიძლება იყოს მნიშვნელოვანი. აქ შეგვიძლია გამოვიყენოთ უცხოური ფილმები ქართული სუბტიტრებით ან ორიგინალურ ენაზე უცხოური ენის ცოდნის გასაუმჯობესებლად. მეთოდს ასევე შეუძლია ხელი შეუწყოს ქართული კულტურისა და წეს-ჩვეულებების გაცნობას. ქართული ფილმების ანალიზი შეუძლია დაეხმაროს სტუდენტებს უკეთ გაიაზრონ და დააფასონ საქართველოს ისტორია, კულტურა და ხელოვნება.

დასასრულს, ცელულოიდის მეთოდი მდიდარ საშუალებას იძლევა უცხოური ენების შესასწავლად. ფილმების ვიზუალური თხრობის ტექნიკისა და კულტურული კონტექსტის გაანალიზებით მოსწავლეებს შეუძლიათ გაიღრმავონ თავიანთი ენობრივი უნარები და მიიღონ უფრო ღრმა ცოდნა სამყაროს შესახებ და ამ ყველაფერმა ხელი შეუწყოს ენის პრაქტიკულ გამოყენებას.

გამოყენებული ლიტერატურა

1. “Teaching Languages with Technology: Communicative Approaches to Interactive Whiteboard Use” by Tony Buzan, Phil Chambers, and Raymond Keene.
2. “Teaching Languages with Films” by Jean LeLoup and Bob Ponterio.
3. “Using Film to Teach Culture in the Foreign Language Classroom” by Elena Adell and Pilar Sánchez-García.
4. “Lights, Camera, Action and the Brain: The Use of Film in Education” by Patrick Phillips;

ნათანა შველიძე

მასწავლებელთა პროფესიული
განვითარების ეროვნული
ცენტრის გერმანული ენის
ელსპერტ-კონსულტანტი

ხელოვნური ინტელექტი გერმანული ენის გაკვეთილზე

**CHATGPT-ს შეუძლია
იდეალურად შეავსოს გერმანული
ენის გაკვეთილი და საშუალება
მისთვის მოსწავლეებს
საინტერესო და
სახალისო აქტივობებით
გაიუმჯობესონ ენობრივი
კომპეტენცია.**

Chatbot-ების გამოყენება დღესდღეობით ყველა სფეროში არის შესაძლებელი და ის მნიშვნელოვნად აიოლებს ცხოვრებას და ზრდის მის ეფექტიანობას. ერთ-ერთი სფერო, რომელშიც ჩატბოტებს განსაკუთრებული სარგებელის მოტანა შეუძლიათ, არის ენის შესწავლის პროცესი. ჩატბოტებს შეუძლიათ ხელი შეუწყონ მოსწავლეთა ენობრივი უნარების განვითარებას ინტერაქტიული და ინოვაციური გზით და უფრო სასიამოვნო და სახალისო გახადონ ის. ჩატბოტები ჩატბოტის ტექნოლოგიის გაუმჯობესებული ფორმაა, რომელიც დაფუძნებულია ოფენალის (OpenAI) GPT-3.5-ის არქიტექტურაზე და თითქმის ბუნებრივი კომუნიკაციის წარმართვა და რთულ შეკითხვებზე პასუხის გაცემა შეუძლია. ის სხვა ენებთან ერთად გავარჯიშებულია ასევე გერმანულენოვან კომუნიკაციაში და ღირებულ ინტერაქტიულ ინსტრუმენტს წარმოადგენს.

აქედან გამომდინარე, ChatGPT-ს შეუძლია იდეალურად შეავსოს გერმანული ენის გაკვეთილი და საშუალება მისცეს მოსწავლეებს საინტერესო და სახალისო აქტივობებით გაიუმჯობესონ ენობრივი კომპეტენცია.

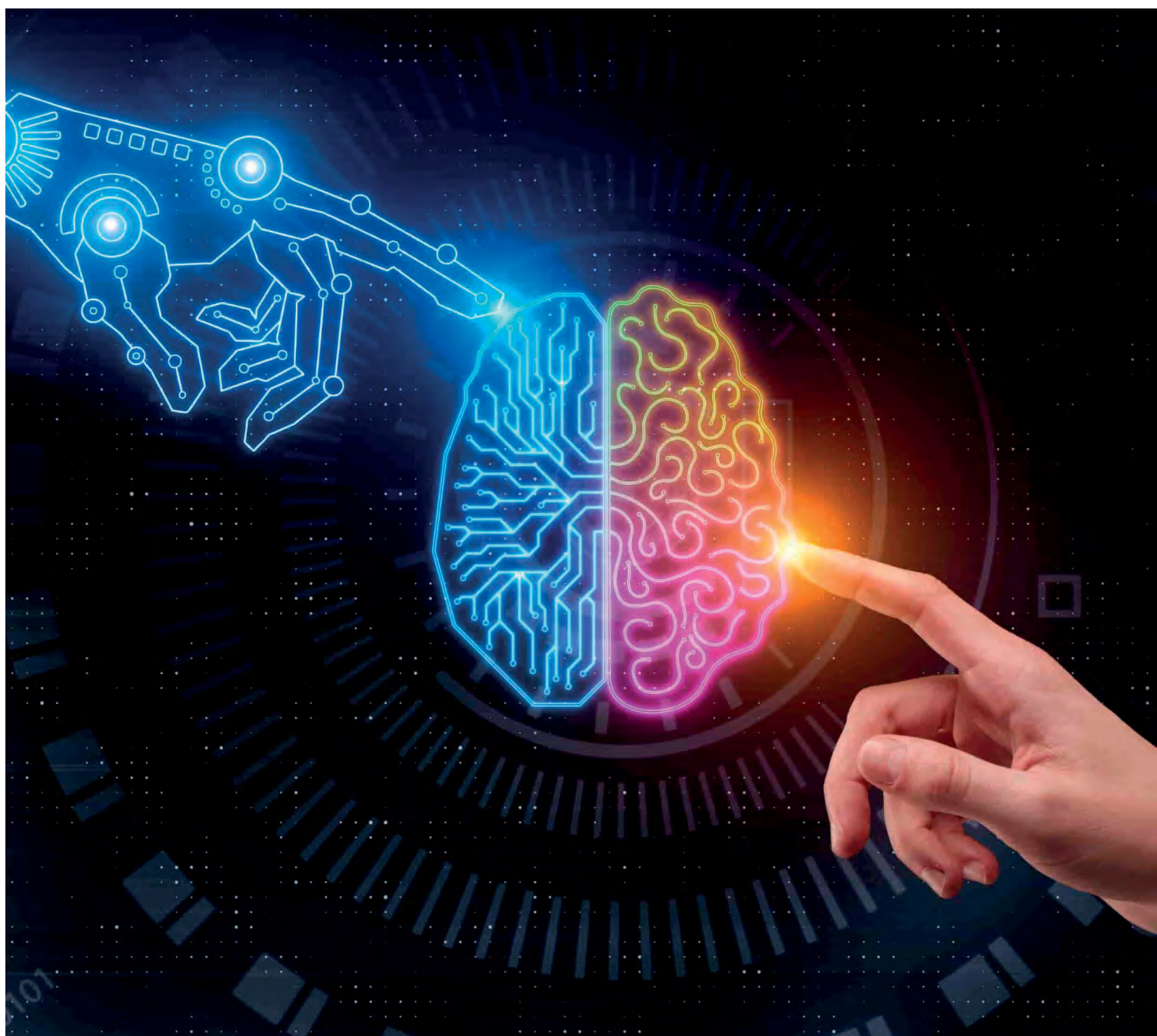
ChatGPT-ის გამოყენებას გაკვეთილის დაგეგმვისას ბევრი უპირატესობა აქვს:

- ChatGPT-ს შეუძლია გაითვალისწინოს მოსწავლეთა მოთხოვნები და შესაძლებლობები და, შესაბამისად, ინდივიდუალური და მოსწავლეზე მორგებული გახადოს გაკვეთილი.
- ChatGPT ასევე კარგი დამხმარეა გაკვეთილის დაგეგმვის პროცესში. შესაბამისი ბრძანების მიცემისას მასწავლებლებს შეუძლიათ მიიღონ მზა გაკვეთილის გეგმა, მათ შორის სახალისო და ინტერაქტიული დავალებებიც.
- ChatGPT-ის შეუძლია პედაგოგებს დახმარება გაუწიოს საგაკვეთილო მასალების, პრეზენტაციების, სავარჯიშოებისა და სამუშაო ფურცლების შედგენაში, მრავალფეროვანი მაგალითების მოძიებასა და სხვადასხვა კრეატიული იდეის განვითარებაში. ის ფაქტორი კი, რომ ChatGPT-ის გამოყენება ნებისმიერი ადგილიდან არის შესაძლებელი, კიდევ უფრო აიოლებს გაკვეთილის დაგეგმვას.

- ChatGPT-ის მეშვეობით პედაგოგებს შეუძლიათ დავალებების შეფასება, უკუკავშირის მიცემა და ყველაფერი ეს დროის მცირე დანახარჯით.
- ChatGPT-ს შეუძლია სხვადასხვა ენაზე მუშაობა და ამგვარად სხვადასხვა ეროვნების მოსწავლეების დახმარება, თუმცა ქართულ ენაში ჯერ არ არის გაწაფული.

ის წარმატებულად ანაცვლებს სხვა საძიებო სისტემებსაც.

ვინაიდან ChatGPT-ის შეუძლია ტექსტის ფორმატისა და ჟანრის შეცვლა, პედაგოგს შეუძლია მოსწავლეებს დაავალოს ტექსტის ერთი ჟანრიდან მეორეში (მაგ., პრობაული ნაწარმოებისა ლექსად) გადაყვანა, დასურათება და წარდგენა.

**CHATGPT-ი აქტივობას
მოტივაციას, ჩაგვან ახალი
ტექნოლოგიური ყოველთვის
ინტერესს იწვევს, ის ხომ
მოსწავლეობისთვის ასე
ახლოვდება/ნახევარი ჩათის
მსგავსი კომუნიკაციაა და
ქაღალდზე სწავლა, რომელიც
მყისიერად შეიძლება მიიღოს
პასუხი მრავალ შეკითხვაზე.
გუნდური უნაწივე კომუნიკაციის
უნარი კი შეუძლია სწავლა უფრო
სახალისო და საინტერესო
გახადოს.**

ცნობილი კოოპერაციული აქტივობა Think-Pair-Share შესაძლებელია ჩანაცვლდეს Think-Pair-ChatGPT-Pair-Share-ით, ანუ მოსწავლეებმა გარკვეული დავალება დაამუშაონ ინდივიდუალურად, შემდეგ მეწყვილესთან და შემდეგ ეტაპზე კი ისაუბრონ ChatGPT-სთან და ამგვარად აიმაღლონ თავიანთი დისკურსული/სადისკუსიო და დებატირების კომპეტენცია.

მოსწავლეებს შეუძლიათ ჩებოტს შეაქმნევიონ ტექსტის მოკლე შინაარსი ან გაამარტივებინონ მათთვის სასურველი ტექსტი, მაგ., მიუთითონ, რომ სურთ მოცემული ტექსტის სირთულე დაიყვანონ A1-დონეზე და შეაქმნევიონ შესაბამისი სავარჯიშოები და დავალებები.

ChatGPT-ის სათანადო მითითების საფუძველზე შეუძლია სადისკუსიო შეკითხვების გენერირებაც, მაგ., შესაბამისი სამეტყველო ფრაზების, შეკითხვებისა და სადისკუსიო თემის მოფიქრება, ასევე ისეთი რუტინული სავარჯიშოების შექმნა, როგორებიცაა: კითხვებზე პასუხი და ენის სხვადასხვა უნარის გავარჯიშება/გაუმჯობესებისკენ მიმართული დავალებები.

მისი საშუალებით მარტივი გადასაწყვეტია ასევე უნივერსალური დიზაინის (Binnendifferenzierung) საკითხიც, ვინაიდან მას შეუძლია დაგიმზადოთ განსხვავებული სირთულის და ტიპის დავალებები ერთსა და იმავე თემასთან დაკავშირებით.

გარდა ამისა, ChatGPT-ი აძლიერებს მოტივაციას, რადგან ახალი ტექნოლოგიები ყოველთვის ინტერესს იწვევს, ის ხომ მოსწავლეებისთვის ასე ახლობელი/ნაცნობიერების მსგავსი კომუნიკაციაა და ძალიან ხელსაყრელია, როცა მყისიერად შეგიძლია მიიღო პასუხი მრავალ შეკითხვაზე. ბუნებრივ ენაზე კომუნიკაციის უნარს კი შეუძლია სწავლა უფრო სახალისო და საინტერესო გახადოს.

მოსწავლეებს შეუძლიათ ChatGPT-ის გამოყენება ენობრივი კომპეტენციის გასაუმჯობესებლად. მაგალითად, წაკითხულის გასააზრებლად, დაუსვან მას შეკითხვები. ნაცვლად ტექსტის ზეპირად დასწავლისა, ინტერაქციის საშუალებით უკეთ გაიაზრონ ის. მაგ., ჰკითხონ ChatGPT-ს: „Kannst du mir erklären, was der Autor mit diesem Satz meint?“ („შეგიძლია ამიხსნა, რას გულისხმობს ავტორი ამ წინადადებით?“) ან „Kannst du mir mit einfachen Worten sagen, was in diesem Absatz passiert?“ (შეგიძლია მარტივად/მარტივი სიტყვებით გადმოხსნე, რა ხდება ამ აბზაცში?)

ChatGPT-ი მოსწავლეებს ეხმარება თავიანთი გრამატიკული ცოდნის გაღრმავებასა და ლექსიკური მარაგის გამდიდრებაში. მოსწავლეებს შეუძლიათ მას დაუსვან შეკითხვები ან სთხოვონ შესაბამისი სავარჯიშოების გენერირება და, ნაცვლად სიტყვების დაზეპირებისა, ChatGPT-თან ინტერაქციით აქტიურად გამოიყენონ და გაივარჯიშონ დასწავლილი ლექსიკა. მაგ., შეიძლება კითხვა დაუსვან ChatGPT-ს: „Kannst du mir erklären, wann ich das Wort das oder dass verwenden sollte?“ oder „Kannst du mir bitte die Bedeutung des Wortes „....“ sagen?“

oder „Kannst du mir einige Beispiele für Verben im Perfekt geben?“ როგორც უკვე აღვნიშნეთ, ჯერჯერობით ChatGPT-ის ქართული ვარიანტი არ არის გამართული, რაც ერთენოვან კომუნიკაციას კიდევ უფრო უწყობს ხელს.

ChatGPT-ი ხელს უწყობს წერიითი კომპეტენციის გაუმჯობესებასაც, მოსწავლეებს შეუძლიათ მას გაუგზავნონ ტექსტი და სთხოვონ უკუკავშირი ან ტექსტის შესწორება, რასაც ის უმოკლეს დროში შეასრულებს და მოსწავლეებს საშუალება ექნებათ დაუყოვნებლივ ამოიცნონ და გამოასწორონ თავიანთი შეცდომები, რაც დააჩქარებს სწავლის პროცესს.

ვინაიდან ქართველი მოსწავლეების დიდი უმრავლესობისთვის პირველი უცხო ენა ინგლისურია და, შესაბამისად, უკეთეს ფლობენ მას, შეიძლება სარგებელი ნახონ არსებული სიტუაციიდან და დაავალონ მას საყვარელი ინგლისური სიმღერის გერმანულად თარგმნა: „Kannst du mir helfen, mein Lieblingslied ... auf Deutsch zu übersetzen?“

იქიდან გამომდინარე, რომ ჩატბოტებს აქვთ მოსწავლის ინდივიდუალურ საჭიროებებზე რეაგირების ინსტრუმენტები, ისინი იძლევიან ინდივიდუალურ ინსტრუქციას, ამიტომ მოსწავლეებს შეუძლიათ იმუშაონ საკუთარი ტემპით და მიზნობრივად მიმართონ იმ სფეროებს, რომლებშიც მათ მხარდაჭერა სჭირდებათ. მაგრამ, მიუხედავად ChatGPT-ის ზემოთ დასახელებული სიკეთეებისა, შეგვიძლია აღვნიშნოთ მისი რამდენიმე უარყოფითი თვისება:

შეცდომის დაშვების შესაძლებლობა: ChatGPT ეფუძნება ხელოვნურ ინტელექტს და, აქედან გამომდინარე, ვერ გამოვრიცხავთ ფაქტობრივი და ენობრივი შეცდომის დაშვების ალბათობასაც, გარდა ამისა, იმის გამო, რომ ის პასუხების მოწოდებისას არ ასახელებს წყაროებს, იქმნება საავტორო უფლებების დარღვევის საფრთხე. ასევე მას არ შეუძლია კრიტიკული აზროვნება და შესაძლოა მის მიერ გენერირებული ინფორმაცია იყოს სტერეოტიპული ხასიათისა.

შეცდომების დაშვებასთან დაკავშირებით მოვიყვან მედიამკვლევარ ფელიციტას მაკგილხრისტის მიერ აღწერილ ორ შემთხვევას: ბიბლიოთეკარს სტუდენტებმა სთხოვეს მოეძებნა წიგნები, რომლის რეკომენდაციაც ChatGPT-მა გასცა, აღმოჩნდა რომ ეს წიგნები არც კი არსებობდა. ChatGPT-მა უბრალოდ შეაჯამა ავტორები და ტერმინები და შემდეგ მათგან ხელოვნურად შექმნა წიგნების სათაურები. მეორე შემთხვევაში კი ასევე სტუდენტებმა ChatGPT-ს დაავალეს ბალადის „ჯონ მეინარდი“ ანალიზი. ChatGPT-მა გააანალიზა ლექსი, მაგრამ არასწორად, ის მიაწერა ბერტოლტ ბრეხტს და არა თეოდორ ფონტანეს.

შეზღუდული შემოქმედებითობა: მიუხედავად იმისა რომ ChatGPT-ის საგაკვეთილო მასალების შედგენისას კარგი დახმარების გაწევა შეუძლია, იგი ვერ ჩაანაცვლებს რეალურ მასწავლებელს და, შესაბამისად, ვერც სათანადოდ საინტერესო გაკვეთილის დაგეგმვას მოახერხებს.

ტექნიკაზე დამოკიდებულება: ChatGPT-ის გამოყენება მოითხოვს ტექნოლოგიებსა და მასწავლებლის მაღალ ტექნიკურ კომპეტენციას. ამ წინაპირობების გარეშე რთული იქნება ChatGPT-ის საშუალებით გაკვეთილის წარმატებულად დაგეგმვა და განხორციელება და, შესაბამისად, მოსწავლეებიც აღარ შეეცდებიან განავითარონ საკუთარი უნარები და შესაძლებლობები.

მონაცემთა დაცვა: ChatGPT-ის გამოყენება მოითხოვს მოსწავლეთა მონაცემების შენახვას. შესაბამისად, მასწავლებლები უნდა დარწმუნდნენ იმაში, რომ მათი მონაცემები სათანადოდ არის დაცული.

მასწავლებლები შიშობენ, რომ მოსწავლეები გაგების ნაცვლად ზეპირობას შეეჩვევიან, შესაძლოა ChatGPT-მა ჩაანაცვლოს მასწავლებელი და ასევე შემცირდეს სოციალური კონტაქტი მასწავლებელსა და მოსწავლეს შორის. ეს შიშები უსაფუძვლო აღმოჩნდება იმ შემთხვევაში, თუ მას სასწავლო პროცესში მხოლოდ დამატებითი დატვირთვა ექნება და არ შეასრულებს გაკვეთილის ალტერნატივის როლს. ChatGPT-ი უმჯობესია გამოვიყენოთ როგორც დამხმარე და არა როგორც დამოუკიდებელი რესურსი.

რაც შეეხება იმ პრობლემას, რომ მასწავლებლები ვეღარ განასხვავებენ მოსწავლის მიერ ნაწერსა და ხელოვნური ინტელექტის მიერ შექმნილ ნამუშევარს და იმის საფრთხე არსებობს, რომ დამოუკიდებლად აღარავინ იმუშავებს, შეიძლება გადაწყდეს სისტემატიური უკუკავშირის საშუალებით. თუ მასწავლებლები მჭიდროდ ითანამშრომლებენ მოსწავლეებთან, ეს შეამცირებს ChatGPT-ზე დამოკიდებულებას და ChatGPT-ის მიერ დაშვებული შეცდომებიც შესამჩნევად გახდება. მნიშვნელოვანია ChatGPT აღვიქვათ როგორც ინსტრუმენტი, აზრიანად გამოვიყენოთ და არავითარ შემთხვევაში არ ავკრძალოთ.

საინტერესოა ChatGPT-ის სასწავლო პროცესში გამოჩენასთან დაკავშირებით სკოლაში ხელოვნური ინტელექტის გამოყენების შესახებ მედიამკვლევარ ფელიციტას მაკგილხრისტის მოსაზრებები, რომლებიც მან ონლაინ გაზეთ „Deutsches Schulportal“ („დოიჩეს შულპორტალ“) საუბარში გამოთქვა. შემოგთავაზებთ ინტერვიუდან ამონარიდებს.

ჩა სვლიდას შეიტანს სკოლაში ისეთი რაზმოსები, რომონისაა ChatGPT?

მაკგილხრისტი: ბევრია, ვინც ახლა აცხადებს, რომ ChatGPT-ი რევოლუციას ახდენს სკოლებში. მაგრამ ეს ითქვა ყოველ ახალ მედიასთან მიმართებით.

იქიდან გამომდინარე, რომ რაზმოსებს აქვთ მოსწავლის ინდივიდუალური საჭიროებებზე ჩაბინების ინსტრუმენტები, ისინი იძლევიან ინდივიდუალური ინსტრუქციის, ამოცანის მოსწავლეს უზუქიანო იმუშაონ საკუთარი ტაბიით და იმოსონინივად იმუშაონ იმ სუნიოებს, რომლებიც მათ მხარდაჭერა სჭირდებათ.

1920-იან წლებში ეს იყო ფილმები, 1960-იან წლებში ეს იყო ტელევიზია. თუ ისტორიას გადავხედავთ, სკოლა რეალურად დიდად არ შეცვლილა.

მოსწავლეებისთვის ChatGPT ყველანაირად ხელმისაწვდომია და მათ თავისუფლად შეუძლიათ მისი გამოყენება დავალებებისათვის. როგორ ფიქრობთ, საშინაო დავალებების შესრულებას მომავალში ის სრულიად აიღებს თავის თავზე?

მაკგილხრისტი: დისკუსია იმის თაობაზე, თუ ზოგადად რამდენად აზრიანია საშინაო დავალებების მიცემა, მხოლოდ ChatGPT-ის გამოჩენის შემდეგ არ დაწყებულა, ამაზე ადრეც იყო საუბარი, რომ ზოგიერთი მშობელი შვილის ნაცვლად ასრულებს მის დავალებებს. იმ შემთხვევაში, თუ მასწავლებლები მოსწავლეებს მისცემენ ისეთ დავალებას, რომლის შესრულებაც ChatGPT-ის საშუალებით იქნება შესაძლებელი, და ეს დავალება იქნება უფრო პროდუქტზე და არა პროცესზე ორიენტირებული, მაშინ მოსწავლეები მას ChatGPT-ს აუცილებლად გამოიყენებენ.

მანამდეც არსებობდა ხელოვნურ ინტელექტზე დაფუძნებული პროგრამები, რომლებსაც შეეძლოთ ტექსტის გადაკეთება. მაგ., კლასიკური დავალების – „გადმოეცი ტექსტი შენი სიტყვებით“ – შესრულება ხელოვნურ ინტელექტს უკვე რახანია შეუძლია. ამისთვის სულ არ არის საჭირო ChatGPT-ს მივმართოთ. უბრალოდ ამ უკანასკნელის გარშემო დიდი PR კამპანია აგორდა, რომელმაც ის უფრო ცნობადი გახადა, ვიდრე სხვა უფრო ძველი პროგრამები.

რომელი კლასის შემდეგ არის რეკომენდებული ChatGPT-ის სკოლაში გამოყენება?

მაკგილხრისტი: ამ შეკითხვაზე ორი პასუხის გაცემა შემოიძლია: საერთოდ არა ან თავიდანვე. 1. საერთოდ – არა, ვინაიდან ChatGPT-ის გამოყენება მხოლოდ 18 წლის შემდეგ არის ნებადართული და 2. თავიდანვე,

ვინაიდან ხელოვნური ინტელექტი საზოგადოებაშია ინტეგრირებული და, შესაბამისად მნიშვნელოვანზე გახლავთ. იმ შემთხვევაში, თუ პედაგოგები მოსწავლეებისთვის დავალებების მიცემისას გაითვალისწინებენ მათ ასაკობრივ თავისებურებებს, შესაძლოა მისი უკვე დაწყებით კლასებში გამოყენება.

ნიუ იორკში განათლების სამინისტროს მიერ აკრძალულია ChatGPT-ის გამოყენება სახელმწიფო სკოლებში. რა აზრის ხართ ამაზე?

მაგგილბრისტი: არ მგონია, რომ შესაძლებელი იყოს ამ აკრძალვის შესრულება, თანაც განათლების სამინისტროს არ უთქვამს, რომ სამუდამოდ აკრძალა მისი გამოყენება, არამედ, რომ ის ჯერ დაფიქრდება და იმსჯელებს იმის შესახებ, თუ როგორ შეიძლება მისი გონივრული გამოყენება, რასაც მე პირადად მივესალმები. ჩვენ ყოველთვის ვცდილობთ მყისიერად მოვახდინოთ რეაგირება ყოველ ახალ ტექნოლოგიაზე, თუმცა სკოლას მოეთხოვება ქმედება და არა რეაგირება. მნიშვნელოვანია, რომ როგორც მოსწავლეებმა, ასევე მასწავლებლებმა და სკოლის ხელმძღვანელებმა გაიაზრონ, თუ რა სარგებელისა და ზიანის მოტანა შეუძლია ChatGPT-ს მისი კონტენტის გათვალისწინებით, რაში შეიძლება მისი გამოყენება და ვის შეუძლია მან არგოს და ვის – არა. ამ საკითხების გარშემო აზრთა ინტენსიური გაზიარება მნიშვნელოვანია და საკმაოდ დროს მოითხოვს.

ზოგადად, ბავშვებისა და მოზარდების მიერ ჩეთბოტების გამოყენებისას სავალდებულო უნდა იყოს ზრდასრულთა ზედამხედველობა და ხელმძღვანელობა, რათა უზრუნველყოფილ იქნას ტექნოლოგიის უსაფრთხო და სათანადოდ გამოყენება.

დასკვნა

ჩატბოტების ინტეგრაციას გერმანული ენის გაკვეთილზე აქვს დიდი პოტენციალი, რომ გააუმჯობესოს მოსწავლეთა სწავლის პროცესი და ენობრივი უნარების განსავითარებელი დამატებითი სახალისო და ინტერაქტიული რესურსების საშუალებით შესთავაზოს პედაგოგებს ღირებული მხარდაჭერა; ასევე აამაღლოს მოსწავლეთა მოტივაცია. მაგრამ აღსანიშნავია, რომ ჩატბოტი უნდა წარმოადგენდეს მხოლოდ დამატებით რესურსს და არა მასწავლებლის ალტერნატივას. მხოლოდ ტექნოლოგიისა და პედაგოგიური ექსპერტიზის კომბინაციას შეუძლია გახადოს უცხო ენის გაკვეთილი კიდევ უფრო წარმატებული და ეფექტიანი და, ამავდროულად, მოსწავლეებმა შეინარჩუნონ პერსონალური კონტაქტი მასწავლებლებსა და თანაკლასელებთან.

გამოყენებული ლიტერატურა

1. <https://www.daf-daz-didaktik.de/didaktik/theorie/chatgpt-fluch-oder-segen-im-deutschunterricht/>
2. <https://ihworld.com/ih-journal/issues/issue-50/chatgpt-moeglichkeiten-fuer-den-unterricht/>
3. ChatGPT: 16 Wege zur Nutzung im Unterricht | Lehrer-Online – Lehrer-Online
4. <https://www.betzold.de/blog/chatgpt-im-unterricht/>
5. <https://www.schuelerhilfe.de/unternehmen/magazin/artikel/chat-gpt-in-der-schule-vorteile-und-gefahren-kuenstlicher-intelligenz/>

მაია ნაჭაიშვილი

მასწავლებელთა პროფესიული
განვითარების ეროვნული ცენტრის
ფრანგული ენის
ექსპერტ-კონსულტანტი

სასკოლო პროგრამა საფრანგეთში

**ფრანგული სასკოლო
პროგრამა, ისევე როგორც
ჩვენი ეროვნული სასწავლო
გეგმა, მიზნად ისახავს არა
მხოლოდ აკადემიური უნარების
განვითარებას, არამედ
სოციალური და კულტურული
უნარების
განვითარებასაც.**

საფრანგეთის განათლების სისტემა ყოველთვის გამოირჩეოდა თავისი სიმკაცრითა და უნიკალურობით. სასკოლო პროგრამა, რომელიც ამ სასწავლო გამოცდილების ქვაკუთხედს წარმოადგენს, საგულდაგულოდაა შემუშავებული იმისათვის, რომ მოსწავლეებს შესთავაზოს სრული და გაწონასწორებული, დაბალანსებული განათლება. სასწავლო პროგრამა წარმოადგენს ტრადიციისა და ინოვაციების ტანდემს, რომელიც მუდამ დგას განათლებული, ტოლერანტი და 21-ე საკუნისათვის საჭირო უნარებით აღჭურვილი ახალგაზრდის აღზრდის სადარაჯოზე. პროგრამა, რომელიც დღევანდელი სახით არის ჩვენამდე მოსული, ათეულობით წლების ისტორია აქვს. ამ წლების განმავლობაში ის იხვეწებოდა, ვითარდებოდა და ერგებოდა თანამედროვე მოთხოვნებს.

თანამედროვე განათლების სისტემასა და პროგრამებში ხაზგასმულია ჰოლისტური მიდგომა, რაც იმას ნიშნავს, რომ ფრანგული სასკოლო პროგრამა, ისევე როგორც ჩვენი ეროვნული სასწავლო გეგმა, მიზნად ისახავს არა მხოლოდ აკადემიური უნარების განვითარებას, არამედ სოციალური და კულტურული უნარების განვითარებასაც. პროგრამა ხაზს უსვამს ისეთი სასკოლო საგნების შესწავლის აუცილებლობას, როგორებიცაა: მშობლიური (ფრანგული) ენა, უცხოური ენები, მათემატიკა, მეცნიერება, ხელოვნების ისტორია ფილოსოფია და მუსიკა. ამგვარი ერთიანი, მთლიანი, ჰოლისტური მიდგომა ხელს უწყობს მოსწავლეებს, განივითარონ გლობალური უნარები და შემოქმედებითობა.

სასკოლო პროგრამების აუცილებელ სამიზნეს წარმოადგენს კრიტიკული აზროვნების წინ წამოწევა და მისი მნიშვნელობის ხაზგასმა. ამ მხრივ ფრანგული სასკოლო პროგრამები ისეა შედგენილი, რომ ხელს უწყობს კრიტიკული აზროვნებისა და ანალიტიკური აზროვნების განვითარებას, ხაზს უსვამს პრაქტიკული სწავლების მნიშვნელობას და არა მარტივ დამახსოვრებას. ამისათვის მოსწავლეებს ეძლევათ რჩევა თავად ააგონ საკუთარი სწავლის პროცესი, დასვან

შეკითხვები, დაუპირიპირდნენ ჩამოყალიბებულ იდეებს და მათ უპირობო მიღებად მოიძიონ არგუმენტები და კონტრაგრგუმენტები, განავითარონ საკუთარი მოსაზრებები. ამგვარი მიდგომა ხელს უწყობს მოსწავლეების აქტიურ და პასუხისმგებელ მოქალაქეებად ჩამოყალიბებას.

ყოველივე ზემოთ ჩამოთვლილის ფონზე აუცილებელია ისტორიისა და კულტურის მნიშვნელობის გააზრება და სასკოლო პროგრამაში მათი ინტეგრაცია. ფრანგული პროგრამების ერთ-ერთი მახასიათებელი და გამორჩეული ასპექტია მსოფლიო კულტურისა და ისტორიის ხაზგასმა. მოსწავლეებს საშუალება აქვთ სიღრმისეულად შეისწავლონ საფრანგეთის ისტორია, მდიდარი ტრადიციული ლიტერატურა და ხელოვნება. ეს სტიმულს აძლევს ახლაგზრდა თაობას დააფასოს საკუთარი ქვეყნის კულტურული იდენტობა, ამასთანავე, განუვითარდეს მსოფლიოს სხვა კულტურათა მიმართ მიმღებლობა.

მუდმივი მცდელობის, განვითარებისა და წინსვლის მიუხედავად, მაინც არის გარკვეული მიმდინარე გამოწვევები, რომელთა წინაშეც დგას საფრანგეთის და, შეიძლება ითქვას, მთელი მსოფლიოს განათლების სისტემა.

ზოგიერთი კრიტიკოსი მიიჩნევს, რომ ფრანგულ საგანმანათლებლო პროგრამას მეტი მოქნილობა მართებს, რათა უპასუხოს მოსწავლეების ინდივიდუალურ საჭიროებებს. მოქნილობაში კრიტიკოსები უპრატესობას ანიჭებენ პერსონიფიცირებულ პროგრამებს, რომლებშიც გათვალისწინებულია მოსწავლეთა სწავლის გასხვავებული სტილი და ინტერესები.

”

ფრანგული პროგრამის ერთ-ერთი მახასიათებელი და გამორჩეული ასპექტია მსოფლიო კულტურისა და ისტორიის ხაზგასმა. მოსწავლეებს საშუალება აქვთ სიღრმისეულად შეისწავლონ საფრანგეთის ისტორია, მდიდარი ტრადიციული ლიტერატურა და ხელოვნება. ეს სტიმულს აძლევს ახლაგზრდა თაობას დააფასოს საკუთარი ქვეყნის კულტურული იდენტობა, ამასთანავე, განუვითარდეს მსოფლიოს სხვა კულტურათა მიმართ მიმღებლობა.

“

გარდა ამისა, კვლავ გამოწვევად რჩება და განვითარების ეტაპზეა ახალი ტექნოლოგიების ინტეგრაცია სასწავლო პროცესში. მიუხედავად იმისა, რომ პროგრესი აშკარაა და სწრაფი ტემპით მიდის სრულყოფილებისაკენ, კრიტიკოსები მიიჩნევენ, რომ აუცილებელია ინოვაციური გზების ძიების გაგრძელება, რათა ახალი ტექნოლოგიები ეფექტურად და საჭირო გზით ჩაერთოს სასწავლო პროცესში.

როდესაც განათლების სისტემასა და პროგრამებზე გვაქვს საუბარი, უნდა აღნიშნოს ის ფაქტი, რომ საფრანგეთში სავალდებულო განათლება ბალის ასაკიდან, 3 წლიდან, იწყება და, შესაბამისად, კოლეჯის (college) ჩათვლით, რომელიც ჩვენი სასწავლო ციკლის საბაზო საფეხურის შესაბამისია, 16 წლამდე, სავალდებულოა.

სკოლამდელი განათლება 3-6 წლის ასაკში ეროვნული განათლების სამინისტროს პასუხისმგებლობით ხორციელდება. დაწყებითი საფეხურის მოსწაღეთა ასაკი განისაზღვრება 6-11 წლით, საქართველოს განსხვავებით, დაწყებით საფეხური ხუთწლიანია. ამ საფეხურის დაძლევის შემდეგ მოსწავლეები ავტომატურად გადადიან შემდეგ საფეხურზე, რომელსაც კოლეჯი (college) ჰქვია და მისი ხანგრძლივობა ოთხი წელია. კოლეჯის, ანუ ქართული ზოგადსაგანმანათლებლო სისტემის შესატყვისი საბაზო საფეხურის, დასრულება სავალდებულოა ყველასთვის. თუ დავაკვირდებით, ვნახავთ, რომ საქართველოსა და საფრანგეთში არსებული ზოგადსაგანმანათლებლო დაწყებით და საბაზო საფეხურის შიდა წლებში არსებული სხვაობისა, ამ ორი საფეხურის წლების საერთო ჯამური რაოდენობა ერთნაირია, ანუ საქართველოშიც და საფრანგეთშიც არასრული ზოგადი განათლების მისაღებად სკოლაში მოსწავლემ 9 წელი უნდა დაჰყოს. შემდეგ, უკვე სა-

ქართველოში არსებული სისტემის მსგავსად, მოსწავლეს ეძლევა არასრული ზოგადი განათლების ატესტატი (Diplôme national du brevet – DNB) და მას შესაძლებლობა აქვს სწავლა განაგრძოს ზოგადი განათლების მესამე, საშუალო საფეხურზე, ან პროფესიულ სასწავლებელში. სრული ზოგადი განათლების მისაღებად მოსწავლემ სკოლაში (ზოგადსაგანმანათლებლო დაწესებულებაში) 12 წელი უნდა დაჰყოს, მესამე საფეხური საფრანგეთში, ისევე როგორც საქართველოში, არ არის სავალდებულო.

დაწყებითი საფეხურის ხანგრძლივობა, როგორც უკვე აღვნიშნეთ, ხუთი წელია, თუმცა ის ორ ციკლად იყოფა ეს არის სწავლების მეორე ციკლი, რომლის ხანგრძლივობაც სამი წელია (Cours Préparatoire – CP ; Cours élémentaire 1 – CE1 ; Cours élémentaire 2 – CE2) და მესამე ციკლი (Cours moyen 1 – CM1 ; Cours moyen 2 – CM2), რომლის ხანგრძლივობაც ორი წელია.

დაწყებითი საფეხურის პირველი ეტაპი მოიცავს სამყაროს შეცნობის, მხატვრული გაკვეთილების, ფიზიკური და სპორტული აღზრდის, მორალური და სამოქალაქო განათლების გაკვეთლებს. ძირითადად ამ ეტაპზე ხდება საბაზისო უნარების განვითარება და სკოლასთან ადაპტაცია. დაწყებითი საფეხურის მეორე ეტაპზე კი ხდება მეცნიერების საფუძვლებისა და ტექნოლოგიების აღმოჩენა, ასევე ეცნობიან ისტორიის, გეოგრაფიისა და ხელოვნების ისტორიის ელემენტებს.

სკოლა ითვალისწინებს მოსწავლეთა შესაძლებლობების მრავალფეროვნებას. მსჯელობისა და ინტელექტუალური ფიქრების (რეფლექსიის) პარალელურად საფუძველი ეყრება დაკვირვების უნარის, ექსპერიმენტის ჩატარების სურვილის, შემოქმედებითი წარმოსახვისა და მოტორული უნარების დახვეწა-განვითარებას.

საბაზო საფეხურზე (collège) მიღება ხდება უგამოცდოდ, კლასიდან კლასში გადასვლის პრინციპით. საშუალო საფეხური, როგორც უკვე აღვნიშნეთ, ოთხი წელი გრძელდება (la 6e, la 5e, la 4e et la 3e). ამ ოთხწლიანი სწავლების განმავლობაში მექვსე წელს მნიშვნელოვანი როლი აკისრია, საქმე ეხება მოსწავლეების მიღებას კოლეჯში (საბაზო საფეხურის პირველი წელი) და ადაპტაციას კოლეჯის ცხოვრების სტილთან. ამავე დროს მნიშვნელოვანია სწავლის უწყვეტი ციკლის ხელშეწყობა, რომ მოსწავლემ შეძლოს დაწყებით საფეხურის შემდეგ შეფერხების გარეშე განაგრძოს სწავლა. მომდევნო სამ წელს კი უკვე გაღმავებული სწავლების ციკლსაც უწოდებენ.

საფეხურის მიზანს წარმოადგენს მოსწავლეებს სხვადასხვა საგნის მიმართულებით გარკვეული ცოდნის დაუფლება და შესაბამისი უნარების განვითარება. სწავლა-სწავლების პროცესში განსაკუთრებული მნიშვნელობა ენიჭება პროექტებით სწავლებასა და მუშაობას, მოსწავლეთა პროფესიულ განათლებასა და კარიერულ დაგეგმვას (ორიენტაციას).

სასწავლო პროცესი რომ ერთიანი, მთლიანი სახით იყოს, ბუნებრივია, აუცილებელია რაღაც გეგმასა და კანონზომიერებას მიჰყვებოდეს ის. სასკოლო კურიკულუმს (საგნობრივ ჭირალში) შემუშავებენ საგნის მასწავლებლები. სასკოლო კურიკულუმის შემუშავებისას, სწავლა-სწავლების პროცესის დაგეგმვისას, მასწავლებლები ეყდნობიან რამდენიმე მარეგულირებელ ჩარჩო დოკუმენტს. ეს დოკუმენტებია:

ეროვნული სასკოლო პროგრამები: აღნიშნულ დოკუმენტს შეიმუშავებს ეროვნული განათლების სამინისტრო. დოკუმენტში დადგენილია ზოგადი სასწავლო მიზნები, უნარ-ჩვევები, რომლებიც უნდა შეიძინონ მოსწავლეებმა ზოგადი განათლების პროცესში, ასევე საფეხურებრივი (სკოლამდელი, დაწყებითი საფეხური, საბაზო საფეხური და საშუალო საფეხური – école maternelle, école élémentaire, collège, lycée) პროგრამების შინაარსი.

ოფიციალური ინსტრუქციები: დოკუმენტი განსაზღვრავს ძირითად მეთოდურ ორიენტაციებს, რომელებიც მასწავლებელმა უნდა გამოიყენოს ეროვნული პროგრამის გასახორციელებლად და მიზნების მისაღწევად.

“

მასწავლებელს ვაძლავებ
აქვს პერიმეტრული, გარდა
ამისა, საკუთარი პიროვნული
საყინოებიდან გამოშვინა, აქვს
ვადება, დასწრის
სხვადასხვა პიროვნული და
კვალიყაყიის ასამაღებად
შინინგს.

“

საერთო საფეხურებრივი მიზნები, რომლებიც აერთიანებს ცოდნას, კომპეტენციებსა და უნარებს: ეს ჩარჩო დოკუმენტი განსაზღვრავს იმ აუცილებელ კონტენტს, უნარებსა და დამოკიდებულებებს, რომელთაც უნდა დაეუფლოს მოსწავლე თითოეული საფეხურის ბოლოს და ასევე სავალდებულო ზოგადი განათლების მიღების შემდეგ. ეს დოკუმენტი ქმნის მოსწავლის პროფილს სწავლების თითოეულ საფეხურზე.

სპეციფიკური პროგრამები: ზოგიერთი მიმართულებით შესაძლებელია არსებობდეს სპეციფიკური პროგრამები, რომლებიც ავსებენ ეროვნულ პროგრამას. ასეთი არის მორალური და სამოქალაქო განათლება.

პერსონიფიცირებული პროგრამა განათლების წარმატებისათვის (Les Programmes Personnalisés de Réussite Éducative): პროგრამის მიზანია სწავლაში სირთულეების მქონე მოსწავლეების ხელშეწყობა და ინდივიდუალური გეგმებით დახმარება.

სკოლის ან დაწესებულების პროექტი: თითოეული სკოლა ან დაწესებულება შეიმუშავებს პროექტს, რომელიც მორგებულია კონკრეტულ, ადგილობრივ საჭიროებებს. ეს შეიძლება იყოს: რესურსების ხელმისაწვდომობა, მოსწავლეთა საჭიროება და ა.შ.

პედაგოგიური რესურსი: სასკოლო სახელმძღვანელოები, დამატებითი დოკუმენტაცია, ციფრული რესურსი, საორიენტაციო მეთოდური სახელმძღვანელოები და ა.შ. რომლებიც შექმნილია ეროვნული პროგრამის საფუძველზე.

ეროვნული შეფასება: შეფასება საშუალებას აძლევს მოსწავლეს განსაზღვროს მოსწავლის დონე მიზნებთან შესაბამისად. შეფასებას ასევე შეუძლია დაეხმაროს მასწავლებელს საკუთარი პედაგოგიური პრაქტიკის ადაპტაციაში.

ინდივიდუალური მხარდაჭერი პროგრამები (Les Programmes d'Accompagnement Personnalisé (PAP): ეს პროგრამები განკუთვნილია შეზღუდული შესაძლებლობების მქონე მოსწავლეებისთვის. პროგრამებში გათვალისწინებულია მოსწავლეთა საჭიროებები, შესაძლებლობები და ამ ინდივიდუალური თავისებურების შესაბამისად არის შედგენილი ინდივიდუალური სასწავლო გეგმა.

მასწავლებელს ამხმომთ ჩამოთვლილი დოკუმენტების გაცნობის ვალდებულება აქვს პერმანენტულად, გარდა ამისა, საკუთარი პროფესიული საჭიროებიდან გამომდინარე, აქვს ვალდებულება, დაესწროს სხვადასხვა პროფესიულ და კვალიფიკაციის ასამაღლებელ ტრენინგს.

სასკოლო პროგრამა და სასკოლო კუჩუპუმი

სასკოლო პროგრამა არის ცნებათა და აქტივობების ჩამონათვალი, რომელიც მასწავლებელმა უნდა დააფარინოს მოსწავლეს ერთი სასწავლო წლის ან ერთი საფეხურის ფარგლებში. სასკოლო პროგრამაში ხაზგასმულია სიტყვა „მასწავლებელი“, „მოსწავლე“ არსად არ ფიგურირებს. პროგრამებში მოცემულია მასწავლებლის სავალდებულო ქმედებები, თუ რა უნდა გააკეთოს მან.

კურიკულუმის ძირითად საორიენტაციო დოკუმენტაციას წარმოადგენს: **ოფიციალური ბიულეტენი – წლიური პროგრამა**, რომელსაც გამოსცემს ეროვნული განათლების სამინისტრო. დოკუმენტი შედგება სამი კარისგან, პირველ კარში განსაზღვრულია საფეხურის ძირითადი სპეციფიკა (les spécificités du cycle des apprentissages fondamentaux), მეორე კარში – საფეხურეობრივი მიზნის შესაბამისი ძირითადი ორიენტირები და თითოეული საგნის ხვედრითი წილი სერთო საფეხურეობრივი მიზნის მიღწევაში (contributions essentielles des différents enseignements au socle commun) და მესამე კარში – სასწავლო საგნები. საგნის ფარგლებში აღწერილია განვითარებულ-განსავითარებელი (სამუშაო) კომპეტენციები, ციკლის (საფეხურის) ბოლოს მოსალოდნელი შედეგები, საგნობრივი მიზნის შესაბამისი ცოდნისა და კომპეტენციის ინდიკატორები, ცოდნისა და ინდიკატორის შესაბამისი სიტუაციური მაგალითები, აქტივობები და სასწავლო საშუალებები. ამ ოფიციალური დოკუმენტიდან – წლიური პროგრამიდან – გამომდინარეობს **საფეხურეობრივი მიზნების შესაბამისი შეფასება** (Document d'accompagnement pour l'évaluation des acquis du socle commun de connaissances,

საზრუნველყოფი სასკოლო სასწავლო გეგმის შედგენა
ჩამოთვლილ ენაზე მოიცავს,
მისი შეფასების განკუთვნი
თვის უნდა აქვს სკოლას,
თუმათა აუდიტორია, რომ
ის საერთო საგნობრივ და
საფეხურეობრივ მიზანსა და
შედეგს ან ასწავს.

de compétences et de culture), თუ რას უნდა მიაღწიოს მოსწავლემ სწავლების თითოეული საფეხურის (ციკლის) ბოლოს. აღნიშნული დოკუმენტი მოიცავს იმ ძირითად ორიენტირებს, რომლებიც არის ოფიციალურ დოკუმენტში – პროგრამაში. შეფასების დოკუმენტში მოცემულია მიზანი (მაგალითად, ზეპირი გაგება და თვითგამოხატვა – Comprendre et s’exprimer à l’oral), მიზნის შესაბამისი ინდიკატორი (საფეხურის დასრულების შემდეგ, აღნიშნული ინდიკატორების დაძლევის შემთხვევაში, მოსწავლეს შეუძლია სწავლა გააგრძელოს სწავლების შემდეგ საფეხურზე – EN FIN DE CYCLE 2, L’ÉLÈVE QUI A UNE MAÎTRISE SATISFAISANTE (NIVEAU 3) PARVIENT À...); ასევე მოცემულია კონტექსტი ან სიტუაცია, რომელშიც შესაძლებელი იქნება ამ კონკრეტული მიზნის/ინდიკატორის შეფასება (CONTEXTES ET/OU SITUATIONS POSSIBLES D’ÉVALUATION).

საფრანგეთში სასკოლო სასწავლო გეგმის შედგენა რამდენიმე ეტაპს მოიცავს, მისი შედგენისას გარკვეული თვისუფლება აქვს სკოლას, თუმცა აუცილებელია, რომ ის საერთო საგნობრივ და საფეხურებრივ მიზანსა და შედეგს არ ასცდეს. ასევე სკოლა ვალდებულია დაემორჩილოს სამინისტროს მითითებებსა და დირექტივებს. სასწავლო წლის დაწყებამდე მინისტრი გამოცემს დამატები აქტს/ბრძანებას, სადაც კიდევ ერთხელ ზუსტდება სასწავლო წლის კალენდარი, ძირითადი ორიენტირები. სკოლის თავისუფლებაში იგულისხმება ის, რომ მას შეუძლია სწავლების პროცესში შეარჩიოს სწავლების მეთოდები და სასწავლო რესურსები.

მედიოგაზიკის სივნიის ესთეტიკური მექანიზმი წინაქრისტიანული ნაწარმოების ქართულ მუსიკაზე – ფოლკლორულ ქანებაში

გიორგი აკლესვილი

ეთნომუსიკოლოგი,
ხელოვნებათმცოდნეობის დოქტორი

წინაქრისტიანული წარმოშობის ქართულ მუსიკალურ-ფოლკლორულ ჟანრებში ერთ საერთო ნიშან-თვისებას ვხვდებით – ესაა მუსიკალური ჩუქურთმების, ანუ მელიზმების ძალზედ ძუნწი გამოყენება, ხშირ შემთხვევაში მათი სრული იგნორირება. ამ პერიოდის მუსიკალური ორნამენტიკა ჩანასახოვანი ფორმებით წარმოგვიდგება და მის პირველად სახეებს უმარტივესი შიდა მარცვლოვანი შემღერებები შეადგენს. თავისი სისადავითა და სიმარტივით უძველესი ხანის ქართული მუსიკალური ჩუქურთმა ცნობილი თრიალეთის თასის ორნამენტიკას შეიძლება შევადაროთ (ამირანაშვილი, 1961; ჩუბინაშვილი, 1957).

ინტონაციური კვდომა-განახლების პრინციპით აგებული მუსიკალური სვლი-სათვის, ესთეტიკური თვალსაზრისით, როგორც ჩანს, უსარგებლო ან ნაკლებად გამოსადეგ მხატვრულ საშუალებებს წარმოადგენდა მელიზმები. ამ მოვლენას, ვფიქრობთ, შემდეგი ესთეტიკური ახსნა აქვს: როცა ესთეტიკური ცნობიერება სიკვდილ-სიცოცხლის ამბივალენტური ერთიანობის დამკვიდრებაზე ამომართული და მუსიკალური სახისმეტყველება ამ ორი საწყისის უსასრულო განმეორების შეუქცევადობის წარმოჩენაზე არის კონცენტრირებული, ცხადია, აქცენტირდება მათი ურთიერთგადაკვეთისა და ურთიერშედწევის პროცესი. შელოცვების, მითვლების, ტირილებისა თუ მთიბლურების მუსიკალური სტრუქტურა ზედმიწევნით შეესაბამება იმ მაგიური მსოფლმხედველობის ზოგად კანონზომიერებებს, რომლებთან მჭიდრო იდეოლოგიურ კავშირსაც ისინი ამჟღავნებენ. აქ მსგავსების პრინციპი მუსიკალური ფორმისა და შინაარსის უმძლავრესი და უნივერსალური მათარგანიებელი საშუალებაა.

მუსიკალური აზრი ამ პრინციპით ყალიბდება. მუსიკალური ინტონაცია ისევე უნდა მოკვდეს და აღდგეს, როგორც მოკვდავი და აღდგენადი ღვთაება (მაშინ, როცა სიმღერა ამ ღვთაებისადმი მიმართული); როგორი განმეორებადობითა

ინტონაციური კვდომა–

განახლების პრინციპით აგებული

მუსიკალური სვლისათვის,

ესთეტიკური თვალსაზრისით,

როგორც ჩანს, უსარგებლო ან

ნაკლებად გამოსადეგ მხატვრულ

საშუალებებს წარმოადგენდა

მედიოგაზიკი.

მუსიკა თავის მთავარ
სათემოდს ყოველგვარი
კავშირების გარეშე, ასე
ვეთქვამთ, „პირდაპირ“ ამბობს.
ამიტომაც იგი აღარ მიმართავს
მუსიკალურ ჩუქურთმებს, ანუ
მელიზმებს.

და მკაცრად ჩამოყალიბებული ციკლორობით იძინებს (კვდება) და იღვიძებს (ცოცხლდება) ბუნება, მცენარეული სამყარო, ხორბალი, ქერი, ჭვავი, ისევე დროებით აღესრულება ინტონირებადი აზრი, ჩაბრუნდება „ტონიკურ საფლავში“ და ხელახლა გაცოცხლდება შემდგომ მოვლინებამდე. ასეთ დროს, როგორც ზემოთ აღინიშნა, ყოველმხრივ ხაზგასმულია კრიტიკული, გარდამტეხი მომენტები, რომელთა გამოხატვა თუ უშუალო ინტონაციური ასახვა „ევალება“ მუსიკას.

ამ მხატვრულ-ესთეტიკურ სამყაროში, ბუნებრივია, ვერ გაჩნდებოდა სახეობრივი გამრავალფეროვნებისა თუ გამშვენიერების ესთეტიკური დაკვეთა: არსებითად, არც არაფერია გასამშვენიებელი თუ მოსაკაზმი. მუსიკა თავის მთავარ სათქმელს ყოველგვარი კამბულობის გარეშე, ასე ვთქვათ, „პირდაპირ“ ამბობს. ამიტომაც იგი აღარ მიმართავს მუსიკალურ ჩუქურთმებს, ანუ მელიზმებს. მუსიკალურ-სახეობრივი ერთგვაროვნება აქ თვითკმარი მხატვრულ-ესთეტიკური მოდელია. ჩვენი მოსაზრების მართებულობის წარმოსაჩენად გვსურს შევხებით ურმულ-ოროველების, ტირილებისა და მთიბლურების მელოდიური მონახაზების მსგავსება-განსხვავების საკითხს და დავუკავშიროთ იგი მელიზმატიკის სახეობრივ ფუნქციას.

ქართულ სამუსიკო მეცნიერებაში დადგენილია „ოროველებისა“ და „ურმულების“ ინტონაციური კავშირი მთიბლურებთან (ასლანიშვილი, 1954: 292-293; ბარდაველიძე, 1942; ლამბერტი, 1938: 31-32; ნუცუბიძე, 1958), რომლებიც, თავის მხრივ, ხმით ნატირლების ინტონაციურ პლასტში იღებენ სათავეს (ასლანიშვილი, 1956: მაისურაძე, 1971). როგორც ცნობილია, „ოროველებში“ ნათლად იკვეთება ინტონაციური პლასტი (დალმავალი მოძრაობა დიაპაზონის უმაღლესი ტონიდან ტონიკაში), რაც მათი და „მთიბლურების“ საერთო კილოურ საფუძველზე მეტყველებს. გამოვლენილია აგრეთვე „ოროველების“ კავშირი ტირილებისა და შელოცვების ინტონაციურ სამყაროსთან. ამაზე მეტყველებს მათი მუსიკალური ენისთვის დამახასიათებელი დეკალამაციური ხასიათი, რაც ერთი ტონის მრავალჯერად გარემოებაში ან ინტონაციური საქცევის ხაზგასმაში იჩენს თავს (ამ დროს მუსიკალური ტექსტის ყოველი მარცვალი სიტყვიერი ტექსტის ყოველ ბგერას ემთხვევა (დგებუაძე, 1992).

მაგრამ მუსიკალურ სტრუქტურაში შემჩნეული გენეტიკური კილო-ინტონაციური კავშირების პარალელურად თვალსაჩინოა განსხვავებული ნიშნებიც. ქართველი მუსიკოლოგების სამართლიანი შეფასებით, ურმულ-ოროველები ბევრად უფრო რთული და მხატვრულად განვითარებული მუსიკალური ქსოვილის მქონე ნიმუშებია (ასლანიშვილი, 1956: ჟორდანია, 1971). მათთვის დამახასიათებელია გაშლილი, ფართო სუნთქვის, დიდი დიაპაზონის მქონე მელოდიები. სოციალური ფუნქციის სახეცვლამ და საკულტო მუსიკალურ-ესთეტიკური წრიდან გამოსვლამ (რაც წარმართული ღვთაების საგალობლიდან შრომის სიმღერად ჩამოყალიბების პროცესს მოჰყვა), ბიძგი მისცა მელოდიის გაშლა-გაფართოებას, მისი რელიეფის გართულებას. ამ პროცესში სწორედ მელიზმატიკამ შეიძინა დიდი გამომსახველობითი ფუნქცია (მაგალითები 1, 2, 3, 4).

მაგალითი 1. „ხმით ნატირალი“
Example 1. Funeral dirge.

Moderata

ჰე ჰაა ჰაა

ჰე ჰაა ჰაა ზაი ბა - ლღუ - ბსა შა - შის უ - ცნობ გუ - ღსა - თ.

მაგალითი 2. „მთიბლური“
Example 2. Mtibluri (Haymakers' song)

ა კავ-კა-უ-ღა - ნი ე აი ხევ-სუ-რელ-ნი - თ.

ა კავ-კა-უ-ღა - ნი ე აი ხევ-სუ-რელ-ნი - თ.

ა კავ-კა-უ-ღა - ნი ე აი ხევ-სუ-რელ-ნი - თ.

ა კავ-კა-უ-ღა - ნი ე აი ხევ-სუ-რელ-ნი - თ.

მაგალითი 3. „გუთნური“
Example 3. Gutnuri (Ploughman's song)

ჰო გა - დი, გა - შო - დი და გუ - თა - ნო მინდ-ვრი-სა-თ ხა . . .

ო, შო - დი და გუ - თა - ნო ჰე ჰე ჰე ჰე

ჰე ჰე ჰე ა - ბა ა - რი - ა - ღა-ღო ჰო თ ჰო

მაგალითი 4. „ურმული“ (აწეურული)
 Example 4. *Urmuli* (Adsquruli) (Araba-driver's song)

Adagio

კა - ჰე - ზი დგას და ი-ცოხ - ნის,

თა - ვის ა-შინ-დი ჰგო - ნი-ა, და ღაფ-ში ჩაფ-ღუ-ღი უ - რე

Adagio

კა - ჰე - ზი დგას და ი-ცოხ - ნის,

თა - ვის ა-შინ-დი ჰგო - ნი-ა, და ღაფ-ში ჩაფ-ღუ-ღი უ - რე

ზემოთ მოტანილ მაგალითებში ნათლად იკითხება ტირილების, მთიბლურებისა და ურმულ-ოროველების საერთო კონსტრუქციული ჩონჩხი და კილო-ინტონაციური საფუძვლები. ამასთან, აშკარაა ისიც, რომ ერთ-ერთ მთავარ განმასხვავებელ კომპონენტს „ურმულებისა“ და „ოროველების“ მელოდირ ნახაზში გამოვლენილი მუსიკალური ორნამენტაცია წარმოადგენს.

„ურმულები“ და „ოროველები“, დასცილდნენ რასაკულტორითუალურ მსოფ-ლაღქმას, იცვალეს ჟანრობრივი ორიენტაციაც. ახალი ჟანრობრივი წარმონაქ-ნის იდეურ-შინაარსობრივი საფუძველი, როგორც წესი, ახალ ემოციურ სამყაროს უკავშირდება, რაც, თავის მხრივ, ახალი ესთეტიკური იდეალების ჩამოყალიბების მიზეზი ხდება. ახალი ესთეტიკური იდეალები კი ახლებურ სტილურ მახასია-თებლებს, ანუ მუსიკალურ-გამომსახველობით ხერხებს წარმოშობს. შინაგანი ცალსახოვნების, სახეობრივი ნორმატიულობის, უშუალო მიზან-შედეგობრიობის მუსიკალურ-ესთეტიკური წრიდან „გამოთავისუფლებამ“ შესაძლებელი გახადა გამშვენების, მოკაზმვის ელემენტების გაჩენა. ურმულ-ოროველებში მელიზმები

ვარიანტული სახეცვლის ქმედით საშუალებად იქცა, თავად ვარიანტული სახეცვლა კი არსებითად იმპროვიზაციულობის ზრდაზე მეტყველებს. ვფიქრობთ, მუსიკალური ჩუქურთმები ამ ნიშნითაც გამოუსადეგარი უნდა ყოფილიყო საკულტო (ისევე როგორც მაგიური) მუსიკალური აზროვნებისათვის, რომელიც ესთეტიკური თვალსაზრისით ერთგვაროვანი, უცვლელი სახეობრივ-ემოციური სამყაროს დამკვირდებაზე იყო მომართული. ჩვენს მოსაზრებას ადასტურებს, ერთი მხრივ, საკულტო ჟანრის შემთხვევაში მათი არაარსებობა, ხოლო, მეორე მხრივ, ის ფაქტი, რომ საკულტო და საწესო მსოფლმხედველობრივი წრიდან გამოსულ, „გამოთავისუფლებულ“ და ჟანრობრივად ტრანსფორმირებულ მუსიკალურ-ფოლკლორულ ნიმუშებში ხშირად სწორედ მუსიკალური ორნამენტაციის აქტიური გამოყენება შეიმჩნევა. ეს მკაფიოდ ჩანს როგორც ზემოთ განხილული ნიმუშების, ისე „მუმლი მუხასას“ ქვემოთ მოტანილი ორი ვარიანტის შედარებითი ანალიზისას (მაგალითები 5, 6).

ნაჩვენებია ჩვენი
მსოფლმხედველობრივი
სოსხევათა პილაპირი
თუ ირიაი პავიონის ზეონე
ქანთული მუსიკალური
ფოლკლორის ქანაპირი
მეფრეული მელიზმაციის
სიფრინა პანონომიური
მოქალაქე.

მაგალითი 5. „მუმლი მუხასა“

Example 5. *Mumli Mukhasa* (Swarms of Midges Attacking the Oak)

მაგალითი 6. „მუმლი მუხასა“. მეორე ვარიანტი

Example 6. *Mumli Mukhasa* (Swarms of Midges Attacking the Oak). Second Version

I ბუნდი

ბე მუმი - ლი (და) მუმი - ბა - ბა - ბა - ბე!

მუმი - ლი (და) მუმი - ბა - ბა - ბა - ბე!

მუმი - ლი (და) მუმი - ბა - ბა - ბა - ბე!

მუმი - ლი (და) მუმი - ბა - ბა - ბა - ბე!

მუმი - ლი (და) მუმი - ბა - ბა - ბა - ბე!

მუმი - ლი (და) მუმი - ბა - ბა - ბა - ბე!

II ბუნდი

მუმი - ლი (და) მუმი - ბა - ბა - ბა - ბე!

მუმი - ლი (და) მუმი - ბა - ბა - ბა - ბე!

მუმი - ლი (და) მუმი - ბა - ბა - ბა - ბე!

მუმი - ლი (და) მუმი - ბა - ბა - ბა - ბე!

მუმი - ლი (და) მუმი - ბა - ბა - ბა - ბე!

მუმი - ლი (და) მუმი - ბა - ბა - ბა - ბე!

მეორე ნიმუში შორეული წარმომავლობისაა და ხის კულტს უკავშირდება, ხოლო პირველი – შრომის პროცესის თანმხლებია. ვფიქრობთ, პირველი სიმღერა რომ მეორისაგან უნდა იყოს ნაწარმოები, არავითარ ეჭვს არ იწვევს. პირველი სიმღერის კონსტრუქციულ ჩონჩხში მეორე ნიმუშს სტრუქტურის ძირითადი კონსტრუქციული ფორმულის შემჩნევა ძნელი არ არის. მსგავსებაა ინტონაციურ ბირთვებს შორისაც. პირველი ნიმუშის წარმოქმნა პირველადი ფუნქციის დავიწყების, ჟანრობრივი სახეცვლისა და ესთეტიკური ტენდენციების გაღრმავების შედეგი უნდა იყოს. საკუთრივ მუსიკალურ-სახეობრივი ასპექტის განვითარება კი, პირველ რიგში, თავს იჩენს მელოდიის გაზრდა-გაფართოებაში, ხმების შედარებით გააქტიურებაში, შიდაპარცელოვანი შემომღერების წარმოქმნაში და დახვეწილ მელოზმატიკურ ფორმულებში.

ამდენად, ვფიქრობთ წარმართულ რელიგიურ-მსოფლმხედველობრივ სისტემებთან პირდაპირი თუ ირიბი კავშირის მქონე ქართული მუსიკალური ფოლკლორის ჟანრებში შემჩნეული მელოზმატიკის სიმწირე კანონზომიერი მოვლენაა და ის ჩვენ მიერ აღწერილი ესთეტიკური მექანიზმით აიხსნება.

შენიშვნა:

ჩვენ ვიზიარებთ იმ მოსაზრებას, რომ „ოროველა“ თავდაპირველად მომაკვდავი და აღდგენადი ღვთაებისადმი მიძღვნილი საგალობელი იყო, რომელიც ყოფით ტრადიციაზე დაყრდნობით იქცა შრომის სიმღერად (დგებუაძე, 1992: 45).

გამოყენებული ლიტერატურა

1. ამირანაშვილი, შალვა. (1961). ქართული ხელოვნების ისტორია. თბილისი: ხელოვნება.
2. ასლანიშვილი, შალვა. (1954). ნარკვევები ქართული ხალხური სიმღერების შესახებ, 1 ტ. თბილისი: ხელოვნება.
3. ასლანიშვილი, შალვა. (1956). ნარკვევები ქართული ხალხური სიმღერების შესახებ, 11 ტ. თბილისი: ხელოვნება.
4. ბარდაველიძე, ვერა. (1942). დიდი დედა ნანას კულტი. ხელნაწერი.
5. დგებუაძე, თამარ. (1992). მუსიკალური აზროვნების უძველესი შრეების გენეტიკური საფუძვლების კვლევისათვის (აღმოსავლეთ საქართველოს შრომის სიმღერების მაგალითზე), სადიპლომი ნაშრომი. ხელმძღვანელი ევ. ჭოხონელიძე, ვ. სარაჯიშვილის სახელობის სახელმწიფო კონსერვატორია, ფოლკლორის კათედრა. თბილისი
6. ლამბერტი, არქანჯელო. (1938). სამეგრელოს აღწერა. თბილისი: ფედერაცია.
7. მაისურაძე, ნინო. (1989). ქართული ხალხური მუსიკა მისი ისტორიულ-ეთნოგრაფიული ასპექტები. თბილისი: მეცნიერება. მაისურაძე, ნინო. (1971). აღმოსავლეთ საქართველოს მუსიკალური კულტურა. თბილისი: მეცნიერება.
8. ჟორდანია, მინდია. (1971). „ლოკრიული კილო ქართულ ხალხურ მუსიკაში“. საბჭოთა ხელოვნება. N7.
9. ნუცუბიძე, შალვა. (1958). ქართული ფილოსოფიის ისტორია. თბილისი: საქ. სსრ მეცნიერებათა აკადემია. ტ. I. 1956. ტ. II. 1958.
10. ჩუბინაშვილი, გიორგი. (1957). ქართული ოქრომჭედლობა. თბილისი: მეცნიერება

ნუსუბან თაყაიშვილი

მასწავლებელთა პროფესიული
განვითარების ეროვნული ცენტრის
მუსიკის ექსპერტ-კონსულტანტი

სამუსიკო განათლების მდგომარეობა

XX საუკუნის ბოლო პერიოდის
პუბლიკაციების მიხედვით

**პუბლიკაციები განხილული
საკითხავი საუბარში და
ფოკუსი სამუსიკო განათლების
პრობლემებს ეხება. საუბარში
განათლების სფეროში – ქართულ
საბავშვო ინსტიტუტებში და
სასიბელურო ჩაერტუარის
შეშენის საფორტუბას, და,
ასევე, სწავლების ახალი,
განსხვავებული მეთოდების
ქიზაას ჰვავაბით.**

სტატიაში წარმოდგენილი და განხილულია გასული საუკუნის ბოლო მესამე-ში ქართულ სამეცნიერო ლიტერატურასა და პუბლიცისტიკაში გამოქვეყნებული სამუსიკო განათლებასთან დაკავშირებული მასალა. განხილვას დავიწყებთ 1970-იანი წლების საბავშვო სასიბელურო რეპერტუარში არსებული პრობლემებით, რაზეც საგაზეთო სტატიაში „ოცნება და სინამდვილე“ კომპოზიტორი ჯ. ადამაშვილი (1) წერს. ავტორი გამოთქვამს წუხილს, რომ მოსწავლეები უმთავრესად უფროსების რეპერტუარს მღერიან – ნ. ბრეგვაძის, ბ. კიკაბიძისა და სხვა, ანუ, რაც ესმით და, შესაბამისად, ადვილად ითვისებენ მას. ავტორი იმედოვნებს, რომ „საბავშვო გადაცემათა რედაქცია შექმნის საბავშვო მუსიკის საბჭოს ან კლუბს“, რომელიც გამოეხმაურება საყმაწვილო მუსიკის პრობლემებს – შეირჩევა, ჩაიწერება, გადაიცემა საყმაწვილო სიმღერები, და აუდიტორია მათ ამ სახით შეისწავლის.

სპეციალურ სამუსიკო განათლებას ეხება მ. ავაბაშვილის პუბლიკაციებიც – „ქართული საბავშვო მუსიკის პრობლემები“ (2), „მეტი ყურადღება დავუთმოთ საბავშვო მუსიკას“ (3) – პროფესიულ მუსიკას ეხება. ავტორმა წამოჭრა ქართული სასწავლო საფორტეპიანო ლიტერატურის უქონლობის პრობლემა. მოცემულ სტატიაში იგი მიმოიხილავს შვიდი წლის განმავლობაში „რაოდენობრივი მატებითა და ხარისხობრივი ძვრებით“ აღნიშნულ საბავშვო საფორტეპიანო ლიტერატურას, ესენია: ს. ცინცაძის ციკლი „ტყის ბინადარი“, ალ. შავერმაშვილის „ოცი ქართული ხალხური სიმღერა“, „საბავშვო პიესები ფორტეპიანოსთვის“, მ. დავითაშვილის საბავშვო საფორტეპიანო პიესების კრებული, ნ. გაბუნია „მოსწავლის დღიურიდან“, ნ. კენჭოშვილის „პირველი ჰანგები“, ე. ექსანიშვილის „აისი“ – დაწყებითი საფორტეპიანო სკოლა, ლ. ნიქაბაძის „მშობლიური ჰანგები“, მ. ავაბაშვილის „ფორტეპიანოზე დაკვრის სწავლების სკოლა“. ავტორი მოწონებით ხვდება ამ ლიტერატურის შექმნის და კომპოზიტორების მიერ პედაგოგიური მი-

მართულებით მუშაობის, აღმზრდელობითი ამოცანების დასახვის ფაქტს. ავტორის აზრით, კარგი იქნებოდა „ქართული საფორტეპიანო სკოლის“ – ეროვნული საგანმანათლებლო სისტემის შექმნა ბელა ბარტოკის „მიკროკოსმოსის“ მსგავსად.

ლ. სამსონიძის სადოქტორო დისერტაცია „მუსიკალური აზროვნების საწყისთა განვითარება სწავლების საწყის ეტაპზე“ პროფესიულ სამუსიკო განათლებას უკავშირდება. ავტორის მიერ სამუსიკო სკოლებში ჩატარებული კვლევების შედეგად შეთავაზებული მეთოდის სიახლე მდგომარეობს მუსიკის მოსმენის დროს პოეზიის ნიმუშებისა და შესაბამისი მხატვრული ხერხების ახლებურ გამოყენებაში. ყურადღება მახვილდება „მუსიკისა და მხატვრული სიტყვის ემოციური ტონის მსგავსება-განსხვავების წვდომაზე, მუსიკის დასახასიათებლად საჭირო მხატვრული გამოთქმების, ლექსიკური მარაგის გაფართოებაზე“ (4).

ცნობილი ქართველი მუსიკისმცოდნე გივი ორჯონიკიძე წიგნში „აღმავლობის გზის პრობლემები“ პირველი რიგის საკითხებად სახავს შემდეგს:

madloba.info

**ზოგადი საპროგრამო განათლების
მიმართულებით გამოთქმული
მოსაზრებებიდან უნდა აღვნიშნავ
იქცეოს აღიარებული
მუსიკალურ-სამხატვრო
სისტემების საკუთარ,
ანონურად უნდა იქცეოს
მოგება, ინტერნალური
კომპლექსური მიმართა
- პრაქტიკის, მომართა,
თავისთვის უნდა იქცეოს.**

- მსმენელი და მუსიკა;
- გასართობი ინდუსტრიის სახიფათო მომძლავრება;
- იმ ახალგაზრდობის მუსიკალური აღზრდა, რომელიც მუსიკასთან სპეციალ-
ბით კი არაა დაკავშირებული, არამედ წმინდა ესთეტიკური ინტერესით;
- მუსიკის გავრცელების უფრო მოქნილი ფორმების ძიება (5).

მისგანვე გაისმის ერთგვარი მოწოდება მუსიკალური საზოგადოებისადმი: „მუსიკალური ყოფა – მუსიკალური კულტურის საყრდენი, მისი სივრცე და თა-
ვისებური განზომილებაა. საჭიროა ამ სივრცეზე ზეგავლენა მოვახდინოთ“.

მუსიკალური ყოფის მოწესრიგების, გასუფთავების, დახვეწის თემას აგრძე-
ლებს მუსიკისმცოდნე მ. ახმეტელი წერილით „მუსიკალური განმანათლებლობა
და მისი საყრდენები“ (6). მუსიკალური ყოფის გაუცხოების ერთ-ერთ მიზეზად
იგი მუსიკალური აღზრდის არაერთგვაროვანი სისტემის დამკვიდრებას მიიჩნევს
– „ეს ეხება არამუსიკალურ აღზრდით კერძოდ, კერძოდ, ზოგადად გან-
მანათლებლო სკოლებს, სადაც უნდა ინერგებოდეს ინტერესი და სიყვარული
მშობლიური ხალხური მუსიკისა“. ავტორი მუსიკალურ განმანათლებლობას და
მუსიკალური ყოფის პროფესიონალიზაციას ურთიერთდამოკიდებულ ცნებებად
მიიჩნევს და თვლის, რომ მუსიკალური განმანათლებლობა ფართო მოძრაობად
უნდა გადაიქცეს, შეიარაღდეს მეც-
ნიერული მეთოდოლოგიით და მოიშველიოს სოციოლოგიის, ესთეტიკის, პედა-
გოგიკის, ფსიქოლოგიის გამოცდილება.

ამავე ჟურნალში ამ თემისადმი მიძღვნილ კიდევ ერთ სტატიას ვხვდებით.
კომპოზიტორი რ. ქარუხნიშვილი ერთგვარად აჯამებს მოსწავლეთა ოლიმპიადის
შედეგებს, თავის უკმაყოფილებას გამოთქვამს და თვლის, რომ მოსწავლეები
ქართულ სასიმღერო საგანძურზე უნდა აღიზარდონ. მისი სიტყვებით: „სწორედ
სკოლაში უნდა ეყრებოდეს საფუძველი ესთეტიკურ აღზრდას“ (7).

ქ. გოგოლაძის საკანდიდატო დისერტაციის თემის – „მუსიკის ძირითად კა-
ნონზომიერებათა გრაფიკული საშუალებებით ასახვის პრობლემა“ (8) ერთ-ერთ
ასპექტს ეხება მისივე წერილი „მუსიკალური ნაწარმოების სტრუქტურის გრაფი-
კაში ასახვა“ (9), სადაც ავტორი მრავალრიცხოვანი ცდების შედეგებს იმოწმებს,
რომ მოსწავლეებს აღქმას უადვილებს კომპლექსური მიდგომა. ავტორისეული
ანალიზი დასკვნის საფუძველს იძლევა, რომ არსებობს ზოგადად განმანათლებ-
ლო სკოლისთვის მუსიკის ახალი, თანამედროვე სასწავლო კურსის შექმნის
აუცილებლობა, რაც მომავალი თაობის, და შესაბამისად, საზოგადოების მუსი-
კალური კულტურის განმსაზღვრელი უნდა გახდეს.

ქ. მგელაძის წერილში „მუსიკის მოსმენა ადრეულ სასკოლო ასაკში“ (10) და მის
საკანდიდატო დისერტაციაში (11) განხილულია მუსიკის გაკვეთილის ერთ-ერთი
ნაწილი – მუსიკის მოსმენა. ავტორის აზრით, მუსიკის გაკვეთილზე ყურადღება

madloba.info

უნდა გამახვილდეს არა თეორიულ მასალაზე, არამედ მუსიკის მოსმენაზე, რაც მუსიკის საგნისადმი ინტერესს გააძლიერებს.

წერილში „მუსიკალური გემოვნების განვითარება მოზარდობის ხანაში“ (12) მუსიკალური გემოვნების საფუძველს მ. გიგინეიშვილი მუსიკალური ხელოვნების მიმართ ემოციურ-შემფასებლური დამოკიდებულების აღზრდაში ხედავს, ვინაიდან „გემოვნების ცნება მჭიდროდ უკავშირდება შეფასების კატეგორიას“. ასეთი დამოკიდებულების მიღწევას კი ავტორი მხოლოდ კომპლექსურ მიდგომაში ხედავს, ანუ გაკვეთილი უნდა მოიცავდეს მოსმენას, საუბარს/ანალიზს, პრაქტიკულ-შემოქმედებით საქმიანობას.

მუსიკალური გემოვნების აღზრდის საკითხსვე ეხმაურება საქართველოს სსრ უმაღლესი და საშუალო სპეციალური განათლების მინისტრის თანაშემწე – გ. ლეკვეიშვილი. მისი წერილის თემაა „მოსწავლეთა მხატვრული გემოვნების განვითარება ქართული ხალხური მუსიკის მეშვეობით“ (13). მოცემულ სტატიაში ავტორი განმარტავს ხალხური მრავალხმიანობის შესწავლის მნიშვნელობას მხატვრული გემოვნების განვითარებისთვის. მისასაღმებელია მისი მოსაზრება, რომ მოსწავლემ პირველი მუსიკალური შთაბეჭდილებები მშობლიურ ენაზე უნდა მიიღოს. ავტორი აცხადებს, რომ უმცროსკლასელებმა თავიდანვე უნდა დაიწყონ მრავალხმიანობის შესწავლა, რაც პირველ ეტაპზე მრავალხმიანობის

მარტივი ნიმუშებით მოხდება, როგორცაა „მზე შინა“, „მახსოვს პირველად“, „ციცინათელა“ (სავარაუდოდ, იგულისხმება დასახელებული სიმღერების ორ ან სამხმანი ვარიანტები, რ.თ.). უმცროსკლასელების მიერ მრავალხმიანობის შესწავლის პროცესის დასრულებას ავტორი ისეთი რთული სიმღერებით გვთავაზობს, როგორებიცაა „საბოდიშო“, „მუმლი მუხასა“, ასევე „შენ ხარ ვენახი“. მისი აზრით, პედაგოგებს სიძნელებისა ეშინიათ მრავალხმიანობის სწავლებისას და მცდარი დასკვნა გამოაქვთ, თითქოს მრავალხმიანობის შესწავლა უმცროსკლასელთათვის ძნელია. ავტორი ურჩევს მასწავლებლებს, რომ ქართული მრავალხმიანობის ნიმუშების პარალელურად უმცროსკლასელ მოსწავლეებს ევროპული პოლიფონიის განვითარება აჩვენონ და ასწავლონ ცნებები – ოსტინატო, იმიტაცია, ინვენცია, პრელუდია, კანონი, ფუგა. ეს საკითხები, ისევე როგორც ის პრაქტიკული უნარ-ჩვევები და ანალიზის უნარი, რომელსაც ავტორი უმცროსკლასელთაგან მოითხოვს („...ინტონაციების, სამხმოვანების, მელოდიური და ჰარმონიული ჟღერადობის, ხმების შერწყმის და დაცალკევებული მოძრაობის, აკომპანემენტის მუსიკალური ქარგის შესწავლა“; შემდეგ ეტაპზე „ხმების პოლიფონიური გადაცემის ურთიერთკოორდინაციის შეგრძნობა, ურთიერთშეწყობილში განშტოებების გამოყოფა“) სცილდება ზოგადი სამუსიკო განათლების სპეციფიკას.

განსაკუთრებით უნდა გამოვყოთ კომპოზიტორ ოთარ თაქთაქიშვილის – იმ წლებში საქართველოს კულტურის მინისტრის – მიერ ჟურნალ „საბჭოთა ხელოვნებაში“ გამოხატული პოზიცია წერილში „ეროვნული მუსიკა – მუსიკალური აღზრდის საფუძველი“ (15). „IV საუკუნიდან დაწყებული საერო და სასულიერო მუსიკის სტილურობის ერთიანობის იშვიათი ფენომენი შესუსტდა მე-19 ს-ში“, „ამ დროიდან გიმნაზიებში

@Netgazeti

რუსული სასწავლო გეგმები შემოდიოდა, რაც მუსიკასაც შეეხო“, – წერს ავტორი. ო. თაქთაქიშვილი მუსიკოსებს პასუხისმგებლობას აკისრებს ეროვნული კულტურის წინაშე: „ზოგადი განათლების საშუალო სკოლებში ვერ შევქმენით მუსიკალური აღზრდის ჰარმონიული და მკვეთრად ჩამოყალიბებული სისტემა“. იგი აცხადებს, რომ უმდიდრესი ხალხური ტრადიციებისა და მოწინავე მუსიკოსების მიუხედავად, „სპეციალური მუსიკალური აღზრდის სფეროში მოპოვებული მიღწევები ჰაერშია გამოკიდებული“. ო. თაქთაქიშვილი წინააღმდეგია ყველა – როგორც ISME-ს (მუსიკალური აღზრდის საერთაშორისო საზოგადოების) საბჭოთა განყოფილების ექსპერიმენტული პროგრამის (რომელიც რუსულ, კერძოდ კი, აკად. ბ. ასაფიევის მოძღვრებას ეყრდნობა და მის დამუშავებაში დიდი წვლილი მიუძღვის დ. კაბალევსკის), ასევე კარლ ორფისა და ზოლტან კოდაის სისტემების დოგმატური მიმდევრობისა საკუთარი, ეროვნული სპეციფიკის გაუთვალისწინებლად. მაგალითად მოჰყავს ესტონელი კომპოზიტორი ველიო ტორმისი, რომელიც „ხალხურ სიმღერებზე დაყრდნობით ავიდა თანამედროვე პრობლემების დონეზე და ორგანულად დაუკავშირდა თავისი ხალხის ცხოვრებას“ და მისი თანამემამულე – ლოტბარი ჰეინო კალიუსტე, რომელიც თანამედროვე ესტონელ კომპოზიტორთა შემოქმედებას ეყრდნობა თავისივე ჩამოყალიბებულ პიონერთა სასახლის გუნდთან მუშაობისას. „საფუძვლიან გარდაქმნასა და გადასინჯვას მოითხოვს საშუალო სკოლებში დანერგილი მუსიკალური აღზრდის სისტემა – ვგულისხმობ სიმღერის გაკვეთილებს, რომელთა გაუმჯობესების, სისტემატიზაციის, მეთოდოლოგიური გააზრების მიზნით საჭიროა კვალიფიციური კადრების მოზიდვა, კომპოზიტორებთან შემოქმედებითი კონტაქტების დამყარება. საშუალო სკოლებმა უნდა გამოიყენონ პროფესიული მუსიკალური განათლების სფეროში მიღწეული წარმატებები“, აღნიშნავს ო. თაქთაქიშვილი. მნიშვნელოვანია, რომ კულტურის მინისტრი ინტერესდება ზოგადასაგანმანათლებლო სკოლაში მუსიკის საგნის სწავლების საკითხით, საჯარო განხილვის თემად აქცევს მას და გადაჭრის გზებს სახავს.

ზოგადი მუსიკალური განათლების სფეროში არსებული სამეცნიერო ნაშრომებიდან განსაკუთრებული აღნიშვნის ღირსია ჯ. ბუსურაშვილის საკანდიდატო დისერტაცია და მისივე მონოგრაფია „მუსიკალური გემოვნების აღზრდა სკოლაში“ (16, 17). ავტორის აზრით, სკოლაში მუსიკის სწავლებისას ყურადღება უნდა მიექცეს:

- ნაწარმოებების მოსმენისა და შესწავლის სისტემატურობას, რაც თავიდან ინტერესის, შემდეგ მოთხოვნილების გამომწვევი იქნება და საბოლოოდ მოსმენის ჩვევად ჩამოყალიბდება;
- მუსიკალური ნაწარმოების აღქმისას გამოწვეული ესთეტიკური ემოციების წამყვან როლს გემოვნების ჩამოყალიბებაში.

დავასახელებთ ამავე ავტორის მიერ საქართველოს სსრ უმაღლესი და საშუალო სპეციალური განათლების სამინისტროს უმაღლესი განათლების სამეცნიერო-მეთოდური კაბინეტის მიერ სტუდენტებისათვის შემუშავებულ სიმღერა-მუსიკის პროგრამას (18), რომლის განმარტებით ბარათში აღნიშნულია, რომ, დაწყებითი განათლების და სიმღერა-მუსიკის პედაგოგთათვის სიმღერა-მუსიკის სწავლება მარტო სიმღერის სწავლებას კი არა, „მუსიკის სხვა დისციპლინების ელემენტების კომპლექსურ შესწავლასაც გულისხმობს“, რაშიც შედის საკუთრივ მღერა (გუნდური მღერა, რაც სასიმღერო და საგუნდო ჩვევებს, მუსიკალურ სმენასა და მეხსიერებას ავითარებს), მუსიკის თეორია (მუსანბანი) და მუსიკალური ლიტერატურა (ქართველ და

უცხოელ კომპოზიტორთა ნაწარმოებების მოსმენა, გაგება და შეფასება და გარკვეული ინფორმაცია მათ შესახებ). პროგრამის მიხედვით, სტუდენტმა უნდა აითვისოს გარკვეული სადირიჟორო ჩვევებიც, რასაც ინდივიდუალური გაკვეთილები სჭირდება და საათების მცირე რაოდენობის გამო უკვე მათ მიერ შესწავლილ სიმღერებს დაეყრდნობა. პროგრამის მიხედვით, ლექციებს მოსდევს მათზე რაოდენობრივად ბევრად მეტი პრაქტიკული სამუშაო.

განხილულ პროგრამაში მთელი რიგი ნოვატორული მომენტები აღინიშნება, რაც სწავლების თანამედროვე საერთაშორისო პრაქტიკას შეესაბამება, მათ შორის:

- მკაფიოდ გამოხატული ინტეგრაცია მუსიკის საგნის ფარგლებში;
- პრაქტიკული მეცადინეობის პრევალირება სალექციო კურსის მოცულობაზე;
- პროგრამას დადებითად ახასიათებს აგრეთვე ისიც, რომ იგი ძირითადად ქართველ კომპოზიტორთა ნაწარმოებებს ეყრდნობა, რაც განსახილველი ეპოქის გათვალისწინებით, მნიშვნელოვან სიახლედ და გაბედულ ნაბიჯად შეიძლება ჩაითვალოს.

პუბლიკაციებში განხილული საკითხები სპეციალური და ზოგადი სამუსიკო განათლების პრობლემებს ეხება. სპეციალური განათლების სფეროში – ქართულ საბავშვო ინსტრუმენტულ და სასიმღერო რეპერტუარის შექმნის საჭიროებას, და, ასევე, სწავლების ახალი, განსხვავებული მეთოდების ძიებას ვხვდებით. გამოიყოფა შემდეგი საკითხები: მხატვრული გემოვნების აღზრდა და განსაკუთრებით, მუსიკალური ყო-

ფის მოწესრიგება, მისი ხარისხის ამაღლება, ეროვნული საწყისის დამკვიდრება და ამაში ჰუმანიტარული მეცნიერებების მიღწევების გამოყენება. ზოგადი სამუსიკო განათლების მიმართულებით გამოთქმული მოსაზრებებიდან ყურადღებას იქცევს აღიარებული მუსიკალურ-საგანმანათლებლო სისტემების საკუთარ, ეროვნულ ტრადიციებზე მორგება, ინტერდისციპლინური, კომპლექსური მიდგომა – პრაქტიკის, მოსმენის, თეორიის შერწყმით. ავტორების ყურადღება მახვილდება მხატვრული გემოვნების განვითარებაზე. ასევე, დასახელებულია შემდეგი საკითხები: კვალიფიციური კადრების მოზიდვა, კომპოზიტორებთან შემოქმედებითი კონტაქტების დამყარება და საშუალო სკოლებში პროფესიული მუსიკალური განათლების სფეროში მიღწეული წარმატებების გამოყენება.

თითოეული პუბლიკაციის ავტორი საქმის სიყვარულს, გულშემატკივრობას და მდგომარეობის გაუმჯობესების სურვილს ამჟღავნებს. წარმოდგენილი მასალა წარმოაჩენს გასული საუკუნის ბოლო მესამედის ქართული მუსიკალური საზოგადოების ინტერესს, პოზიციასა და შეთავაზებებს სამუსიკო განათლების მიმართულებით, მათი შეთავაზებები კი დღესაც ინარჩუნებს აქტუალობას.

გამოყენებული ლიტერატურა

1. ადამაშვილი ჯ. ოცნება და სინამდვილე. გაზეთი „სახალხო განათლება“. 1976, №57.
2. ავაზაშვილი მ. ქართული საბავშვო მუსიკის პრობლემები. თბილისი. საბჭოთა ხელოვნება 1982, №2.
3. ავაზაშვილი მ. მეტი ყურადღება დავუთმოთ საბავშვო მუსიკას. თბილისი. საბჭოთა ხელოვნება. 1974, №4.
4. სამსონიძე ლ. მუსიკალური აზროვნების საწყისთა განვითარება სწავლების საწყის ეტაპზე. დისერტაცია ხელოვნებათმცოდნეობის დოქტორის სამეცნიერო ხარისხის მოსაპოვებლად, თბილისი, 1994.
5. ორჯონიკიძე გ. რთული პრობლემების წინაშე. აღმავლობის გზის პრობლემები. თბილისი. ხელოვნება, 1978.
6. ახმეტელი მ. მუსიკალური განმანათლებლობა და მისი საყრდენები. თბილისი. საბჭოთა ხელოვნება, 1987, №11.
7. ქარუხნიშვილი რ. რატომ არ ვსარგებლობთ სასკოლო რეფორმის სიკეთით? თბილისი. საბჭოთა ხელოვნება, 1987, №11.
8. გოგოლაძე ქ. მუსიკის ძირითად კანონზომიერებათა გრაფიკული საშუალებებით ასახვის პრობლემა დისერტაცია ხელოვნებათმცოდნეობის კანდიდატის სამეცნიერო ხარისხის მოსაპოვებლად, თბილისი, 1994.
9. გოგოლაძე ქ. მუსიკალური ნაწარმოების სტრუქტურის გრაფიკაში ასახვა. კრებულში: სამუსიკო პედაგოგიკა. თბილისის სახელმწიფო კონსერვატორია. სამეცნიერო შრომები. თბილისი, 1986.
10. მგელაძე ქ. მუსიკის მოსმენა ადრეულ სასკოლო ასაკში. საქართველოს სსრ განათლების სამინისტროს ი. გოგებაშვილის სახელობის პედაგოგიკის სამეცნიერო-კვლევითი ინსტიტუტი. ესთეტიკური აღზრდის თეორიის საკითხები. (შრომების კრებული). თბილისი 1983.
11. მგელაძე ქ. ინტერესის განვითარება კლასიკური მუსიკისადმი, როგორც მუსიკალური ხელოვნებისადმი ესთეტიკური დამოკიდებულების ჩამოყალიბების ფაქტორი უმცროს სასკოლო ასაკში. დისერტაცია მეცნიერებათა კანდიდატის სამეცნიერო ხარისხის მოსაპოვებლად. თბილისი. 1984.
12. გიგინეიშვილი მ. მუსიკალური გემოვნების განვითარება მოზარდობის ხანაში. საქართველოს სსრ მეცნიერებათა აკადემიის ესთეტიკის პრობლემათა სამეცნიერო საბჭო. საქართველოს სსრ განათლების სამინისტროს ი. გოგებაშვილის სახელობის პედაგოგიკის სამეცნიერო-კვლევითი ინსტიტუტი ესთეტიკური აღზრდის თეორიის საკითხები (სამეცნიერო სესიის მასალები). თბილისი, 1982.
13. ლეკვეიშვილი გ. მოსწავლეთა მხატვრული გემოვნების განვითარება ქართული ხალხური მუსიკის მეშვეობით. სკოლა და ცხოვრება. 1977, №12.
14. Гамулин А. Художественное воспитание в школе. Л., 1973.
15. თაქთაქიშვილი ო. „ეროვნული მუსიკა – მუსიკალური აღზრდის საფუძველი“ „საბჭოთა ხელოვნება“ 1980, №9, გვ. 6-10.
16. Бусурашвили Д. Воспитание музыкального вкуса в процессе слушания музыки. Автореферат диссертации на соискание учёной степени кандидата педагогических наук. Тбилиси, 1967.
17. ბუსურაშვილი ჯ. „მუსიკალური გემოვნების აღზრდა სკოლაში“ (მეთოდური მითითებანი) საქართველოს სსრ განათლების სამინისტროს ესთეტიკური აღზრდის რესპუბლიკური სამეცნიერო-კვლევითი კაბინეტი. თბილისი, 1971.
18. საქართველოს სსრ უმაღლესი და საშუალო სპეციალური განათლების სამინისტროს სამეცნიერო-მეთოდური კაბინეტი – პროგრამა სიმღერა-მუსიკაში პედაგოგიური ინსტიტუტების დაწყებითი განათლების პედაგოგიკისა და მეთოდოლოგია ფაკულტეტებისათვის (პროექტი). შემდგენელი ბუსურაშვილი ჯ. თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის გამომცემლობა. თბილისი, 1968.
19. თაყაიშვილი რ. „მუსიკის სწავლების კონცეფცია ზოგადსაგანმანათლებლო რეფორმის კონტექსტში“ თბილისი, 2006.

თათია ბაგდასიანი

მასწავლებელთა
პროფესიული
განვითარების ეროვნული
ცენტრის ხელოვნების
ექსპერტ-კონსულტანტი

დავით კაკაბაძის გამოგონება STEAM განათლებისთვის

დავით კაკაბაძე ქართული
ხელოვნებისთვის უაღრესად
მნიშვნელოვანი ფიგურაა.
მისი, როგორც ხელოვანის,
ისტორიული და მხატვრული როლი
თანაგრძნობს მნიშვნელოვანი
და ღრმადი ქართული
კულტურისთვის.

ნაწილი პირველი — დავით კაკაბაძე და კინოს აღმოჩენა

„ჩვენ ვცხოვრობთ მკაფიოების, სისწრაფის, დაქანების, მიზან-შეწონილობის, დიდი აღმშენებლობის და დიდ გამოგონებათა ხანაში. დღევანდელი წარმოდგენა ქვეყნის შესახებ უფრო სრული, მთლიანი და გარკვეულია, ვიდრე წარსულში“.

ძმები ლუმიერების 1896 წელს გამართული სეანსი „მატარებლის შემოსვლა ლა-სიოტას სადგურზე“ მაყურებლისთვის ცნობისმოყვარეობისა და შიშის გამომწვევი თანაბრად აღმოჩნდა. დიდ ეკრანზე 3/4 რაკურსით მოცემული მოძრავი მატარებლის თითქმის ერთწუთიანი კადრი მაყურებლისთვის იმდენად რეალისტური და შოკისმომგვრელი იყო, რომ მატარებლის შემოსვლის შიშმა აუდიტორიის ნაწილს დარბაზი დაატოვებინა. დროთა განმავლობაში მაყურებელი ახალ ტექნიკურ გამოგონებას, დროის გარკვეულ მონაკვეთში მოძრაობის დაფიქსირებასა და შემდეგ დიდ ეკრანზე პროექციას მიეჩვია, მაგრამ ცნობისმოყვარეობა კიდევ უფრო გაუმძაფრდა. მანამ, სანამ კინოხელოვნების დარგი გახდებოდა, საჭირო იყო ტექნიკურად და კონცეპტუალურად დახვეწილიყო. ენთუზიასტი ადამიანების მიერ კადრში დაფიქსირებული მოძრაობიდან კინემატოგრაფიული გამოსახულებისთვის მნიშვნელობის მინიჭების იდეების რეალობად იქცეოდა მათი დაუღალავი შრომისა და გამოსახულების აღბეჭდვის შეპყრობილი სურვილით. ამ ცნობისმოყვარე ადამიანთა რიგში აღმოჩნდა დავით კაკაბაძეც. ახალგაზრდა მხატვარი თავისი ნიჭისა და შემოქმედებითი პოტენციალის წყალობით დამოუკიდებელი საქართველოს მთავრობის სტიპენდიით პარიზში 1919 წლის დეკემბერში გაემგზავრა. 1920-იანი წლების კულტურის ცენტრში დავით კაკაბაძე ეცნობოდა მოდერნისტული მიმდინარეობის ყველა იმ სტილს, რომელიც უკვე არსებობდა ან მაშინ იქმნებოდა. ამასთანავე,

საქართველოდან წასული სტუდენტები არამხოლოდ სწავლას, არამედ სახელოვნებო სივრცეში თავის დამკვიდრებასაც ცდილობდნენ.

დავით კაკაბაძე (1889-1952). ფოტო გადაღებულია პარიზში, 1926 წელს.

დავით კაკაბაძე ქართული ხელოვნებისთვის უაღრესად მნიშვნელოვანი ფიგურაა. მისი, როგორც ხელოვანის, ისტორიული და მხატვრული როლი თანაბრად მნიშვნელოვანი და ღირებულია ქართული კულტურისთვის. თუმცა მასზე საუბარი ყოველთვის იწყება, როგორც მეცნიერზე, რომელიც მხატვრობაში მოვიდა. ამ მოსაზრებას აქვს თავისი არგუმენტი. 1910 წელს ის პეტერბურგში საბუნებისმეტყველო ფაკულტეტზე სწავლობდა. დავით კაკაბაძე ძალიან კარგად იცნობდა ფიზიკას, ქიმიას, ბიოლოგიას. მისი ფუნდამენტური ცოდნა მეცნიერების შესახებ შემდგომში ხელოვნების ენაზე გადაითარგმნა. აქვე აღსანიშნავია ის ფაქტი, რომ მეოცე საუკუნის დასაწყისში ტექნოლოგიური ცვლილებები ყველა სფეროს შეეხო. გარკვეული თვალსაზრისით, კინემატოგრაფის როგორც ტექნიკური პროგრესის განხილვა ასეც შეიძლება. თუმცა 1920-იანი წლებიდან კინო თანდათან განვითარდა. ტექნიკური ექსპერიმენტები მონტაჟის სხვადასხვა მეთოდის შექმნამ ჩაანაცვლა. შესაბამისად, კინო მხატვრული თვალსაზრისით დაიხვეწა და განვითარების ახალ ეტაპზე გადავიდა.

„ბუნებას ჩვენ არასდროს არ ვხედავთ ერთ განსაკუთრებულ მხრიდან, არამედ მისი შეთვისება ხდება მთლიანი არსებით – სივრცეში. უმთავრესი ფაქტორი სივრცის შეგრძნობისა არის მოძრაობა, მხოლოდ ბინოკულერული მხედველობა სივრცის განცდის მუდმივი საშუალებაა“.

მკაფიოობა, სისწრაფე, სამყაროზე წარმოდგენა – ყველა ეს ცნება 1929 წელს ძიგა ვერტოვმა (დავიდ კაუფმანი) თავისი ფილმით, „ადამიანი კინოთვალით“, გამოხატა. ძიგა ვერტოვი საბჭოთა კავშირში დოკუმენტურის კინოს ფუძემდებელად მიიჩნევა. „ადამიანი კინოთვალით“ დოკუმენტური ჟანრისაა და ასახავს კინოკამერის მიერ უწყვეტი კადრის პრინციპით დაფიქსირებულ სხვადასხვა სცენას. გარდა რეჟისორისა, ძიგა ვერტოვი კინოს თეორეტიკოსიც იყო. 1922 წელს კინოს შესახებ გამოქვეყნებულ თემისში ის წერს: „სრულებითაც არ ვართ წინააღმდეგნი, რომ კინემატოგრაფმა ძირი გამოუთხაროს ლიტერატურას, თეატრს; სრულებით თანავუგრძნობთ კინოს გამოყენებას მეცნიერების ყველა დარგისთვის; მაგრამ, კინოს ამ ფუნქციებს ვსაზღვრავთ როგორც გვერდით, თანამდევს – მისგან ამოზრდილ განშტოებებს. ძირითადი და უმთავრესია სამყაროს კინოშეგრძნება“³. მისთვის, როგორც დოკუმენტალისტისთვის, მნიშვნელოვანია იმ რეალობისა და სინამდვილის ასახვა, რომელსაც ადამიანის თვალი ვერ ამჩნევს. თუმცა კინოკამერის ობიექტივში თვალისთვის ყველაზე შეუმჩნეველი დეტალები ყოველგვარი იდეალიზაციის გარეშე ახლო ხედით ხვდება.

კინოს ფრანგი თეორეტიკოსი ანდრე ბაზენი წერილში „კინოენის განვითარება“ გამოთქვამს აზრს, რომ 1920-დან 1940-წლამდე გადაღებული ფილმების დაყოფა ორ ნაწილად შეიძლება. ბაზენის მოსაზრებით, არსებობენ რეჟისორები, რომლებსაც სჯერათ გამოსახულების და არიან რეჟისორები რომლებსაც სჯერათ რეალობის ანუ სინამდვილის⁴. ანდრე ბაზენის აზრით, რეჟისორებს, რომელთაც სინამდვილის სჯერათ, მათი კინოგამოსახულება ფასდება არა იმის მიხედვით, თუ რას „უმატებს“ ის სინამდვილეს, არამედ იმის მიხედვით, თუ რას ამჟღავნებს მის შესახებ⁵. რა თქმა უნდა, ანდრე ბაზენი შორს არის რეჟისორული ხედვების გაზიზრებისგან. მას მხოლოდ კინოენის კვლევა აინტერესებდა.

დრო, მოძრაობა, სივრცე – არის ის ცნებები, რომელთა გარშემოც იგება ფილმი. დავით კაკაბაძის მიერ სამყაროს კინოშეგრძნება კი პირველად იმერეთისა და ბრეტანის პეიზაჟებში გამოჩნდა. იმერეთის პეიზაჟების მხატვრული სახე, რომელსაც ხშირად ფერადოვნების გამო აღმოსავლური ხელოვნების მოტივებთან აკავშირებენ, არის ვრცელი პანორამა. ეს არის რეალური, ნამდვილი გამოსახულება იმერეთისა.

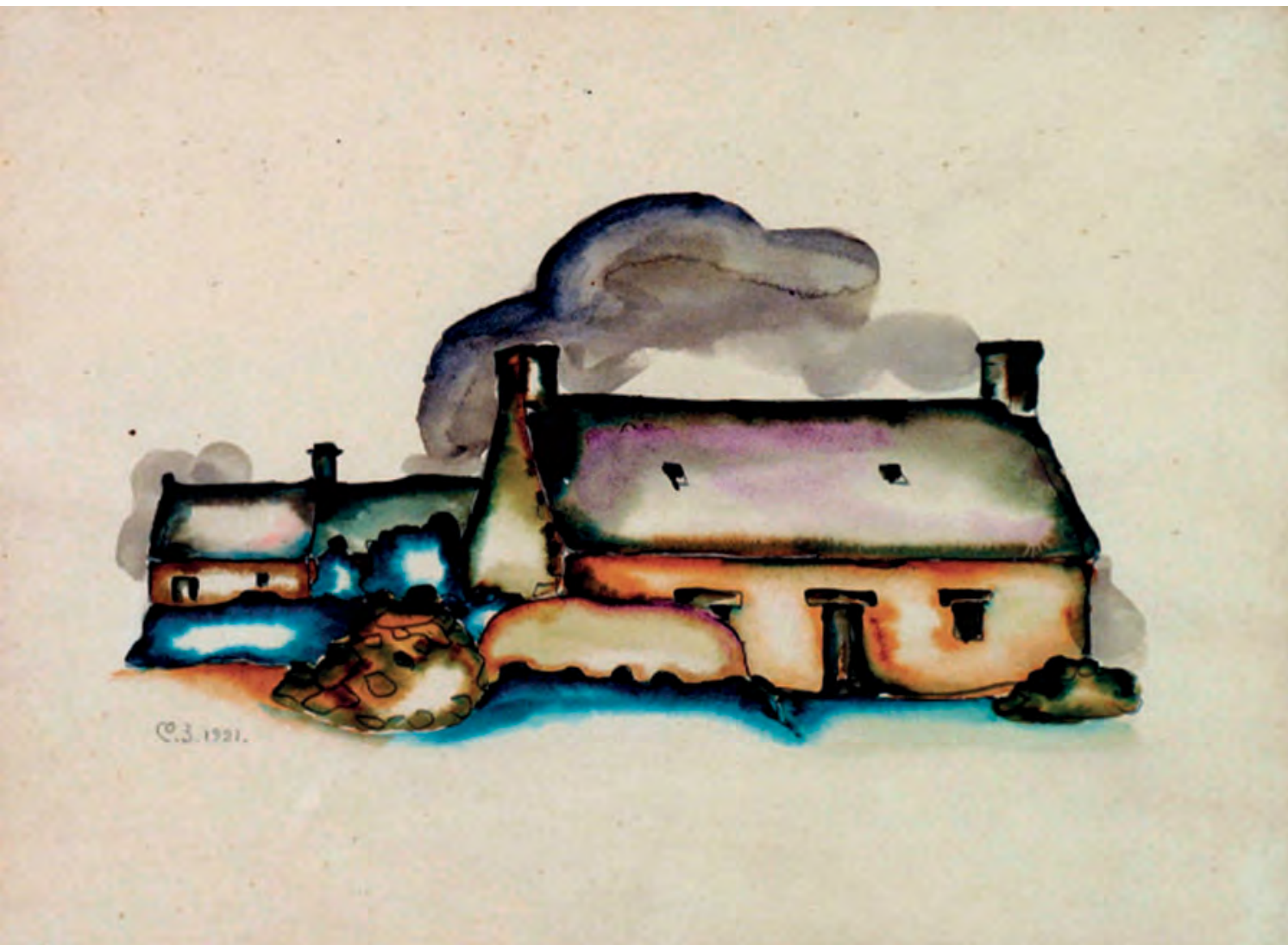
დრო, მოძრაობა, სივრცე – არის ის ცნებები, რომელთა გარშემოც იგება ფილმი. დავით კაკაბაძის მიერ სამყაროს კინოშეგრძნება კი პირველად იმერეთისა და ბრეტანის პეიზაჟებში გამოჩნდა.

დავით კაკაბაძე, იმერეთი. მასალა: ზეთი, ტილო ზომა: 92x120 სმ წელი: 1944 მხატვრის ოჯახის საკუთრება

მხატვარი ისე ქმნის პეიზაჟს, რომ გარემოს არაფერს უმატებს. იგივე ითქმის ბრეტანის პეიზაჟების შესახებაც. აკვარელში შესრულებული სერია ჰყვება/აჩვენებს რაღაც უფრო მეტს, ვიდრე ზღვისპირას აშენებული ორ-სამსართულიანი სახლების არქიტექტურული ფორმაა, ურბანული თუ მარინისტული პეიზაჟი. ბრეტანის სერიაში არ ჩანან ადამიანები, მაგრამ ეს არის სურათები ადამიანების ყოფის შესახებ. ამ შეგრძნებას იწვევს 1921 წელს შესრულებული ნამუშევარი, რომელზეც ორი სახლია გამოსახული. თუმცა სურათის ყურადღებით დათვალიერების შემთხვევაში მაყურებელი აღმოაჩენს, რომ მხატვრის ამოცანა არქიტექტურული ფორმის, მისი ექსტერიერის, გადმოცემა არ ყოფილა, მიუხედავად იმისა, რომ სახლები სრულიად რეალისტურადაა დახატული. დავით კაკაბაძის მიზანია ბრეტანის მხარის მცირე დასახლებაზე მოუთხროს მაყურებელს. ერთ-მანეთის გვერდი-გვერდ, მჭიდროდ მიჯრილი სახლები მაყურებლისთვის უკვე ქმნის სპეციფიკურ ურბანულ/პასტორალურ სივრცეს. ბუხრებიდან ამოსული კვამლი კი მაყურებელს ამ გარემოში ადამიანების ყოფასა და მათი ყოველდღიური ცხოვრების მხატვრული ინტერპრეტაციისკენ უბიძგებს.

დავით კაკაბაძე, ბრეტანის სერია მასალა: ქაღალდი, აკვარელი, ზომა: 24X30 სმ, წელი: 1921,
შენახვის ადგილი: დავით კაკაბაძის სახელობის ქუთაისის სახვითი ხელოვნების გალერეა

რა თქმა უნდა, დაუსრულებლად შეიძლება საუბარი, წერა დავით კაკაბაძის ფენომენის, ხელოვნების სფეროში მოღვაწე მეცნიერის შესახებ. თუმცა ერთი რამ უდავოა, დავით კაკაბაძე იყო ხელოვანი, რომელიც დროის მაჯისცემას ზუსტად გრძნობდა. ის არამხოლოდ იზიარებდა თანამედროვე შეხედულებებს მეცნიერების განსაკუთრებული მნიშვნელობისა თუ მიღწევების შესახებ, არამედ თვითონ იყო პროცესების თანამონაწილე, მკვლევარი და გამომგონებელი.

დავით კაკაბაძე პარიზიდან 20-იანი წლების მიწურულს ჩამოვიდა. ამ დროისთვის საქართველოში საბჭოთა კავშირის ფესვები უკვე ღრმად გაედგა. ხელოვნების მისამართით წაყენებული ოფიციალური დოქტორინა სოციალისტური რეალიზმის შესახებ ჯერ არ იყო გამოცემული, მაგრამ არსებული სისტემა ადამიანს, როგორც ღირებულებას, ხელოვანს, როგორც ინდივიდს, უკვე აღარ განიხილავდა. დავით კაკაბაძის ისტორია 30-იან წლებში არ დასრულებულა, მაგრამ მას, როგორც გამომგონებელსა და ხელოვანს, ყოველი კუთხით ხელი მოეცარა. თუმცა, მიუხედავად დრამატული ისტორიისა, შეუძლებელია მხატვრის პარიზის პერიოდი რაიმემ დაჩრდილოს.

კინემატოგრაფი თანამედროვე ცივილიზაციის ერთი დიდი მოვლენაა.

მაგრამ კინო-სურათი, როგორც პლასტიკური სახე დასრულებული არაა. მას აკლია გამაცოცხლებელი, პლასტიური რელიეფი⁶.

1920-იანი წლების ევროპა და ამერიკა უბრალოდ შეპყრობილი იყო კინოთი. კინოს სადისტრიბუციო კომპანიები ერთმანეთის მიყოლებით ფუძნდებოდა და ტექნიკურად უმჯობესდებოდა გამოსახულება. უკვე 20-იანი წლების ბოლოს მონტაჟის გამოჩენამ, ანუ კადრების დროში ლოგიკურმა მოწესრიგებამ, ანდრე ბაზენის აზრით, კინო ხელოვნებად აქცია⁷. შესაბამისად, პარიზში მყოფი დავით კაკაბაძის კინოთი დაინტერესება ძალიან ბუნებრივი და ლოგიკური იყო. ამავდროულად, უნდა აღინიშნოს, რომ საქართველოში კინოპროცესები დასავლური პროცესების პარალელურ რეჟიმში მიმდინარეობდა. 1912 წელს ვასილ ამაშუკელის მიერ გადაღებული ფილმი „აკაკის მოგზაურობა რაჭა-ლეჩხუმში“ ქართული კინოს ათვლის სათავეა. ამას მოჰყვა ალექსანდრე წუწუნავას „ქრისტინე“ (1919 წ.) და 1921 წელს დაიდგა პირველი ქართული საბჭოთა ფილმი „არსენა ჯორჯიაშვილი“, რომელიც მაყურებელს რევოლუციონერი მუშის შესახებ მოუთხრობდა.

„აკაკის მოგზაურობა რაჭა-ლეჩხუმში 21 ივლისი — 1 აგვისტო 1912 წ.“ დავით შულღიაშვილის ფოტოკოლექციიდან
 მფლობელი: საქართველოს პარლამენტის ეროვნული ბიბლიოთეკა

ამასთანავე, საინტერესოა ის პარალელური პროცესი, რომელიც 1920-იან წლებში თბილისსა და პარიზში მიმდინარეობდა. 1924 წელს თბილისში ფუტურისტების პირველი ლიტერატურული ჟურნალი H_2SO_4 გამოვიდა. ჟურნალის პირველივე ნომერში კინოს შესახებ დაიწერა. ქართველი ფუტურისტები „კინო აპოლოგიაში“ თეატრზე კინემატოგრაფის უპირატესობის შესახებ წერდნენ. კინოხელოვნების მთავარ ღირსებად კი მისი „ნამდვილობა“ მიაჩნდათ.

„თეატრი – ყველაზე ყალბი ხელოვნება დღეს გერავის მოატყუილებს. თეატრი მხოლოდ სასაცილოა“.

ფუტურისტები კინოს ტექნიკური პროგრესის პირშოდაც განიხილავდნენ. ამავედროულად, მოიაზრებდნენ იმ ტიპის ახალ ხელოვნებადაც, რომელსაც თავისი დინამიკური, მოძრავი ბუნების (გამოსახულების) გამო დროისა და სივრცის ბარიერის გადალახვა შეეძლო.

„... არც ერთ ხელოვნების დარგში ტექნიკა-ლომუნგი ტექნიკა თეორია არ იქცა ტექნიკა პრაქტიკად ისე, როგორც კინოში. თემა: კინო და რელატივიზმი. დროისა და სივრცის გადალახვა. ყოველი ხელოვნება თავისთავად

უსათვალო სტერეოკინოს აპარატი, მხატვრის ოჯახის საკუთრება.

სტატიურია. კინო როგორც ხელოვნება ყოველთვის დინამიურია. სიტყვა არის სიყალბე. კინოში სადაც სიტყვა უარყოფილია სიყალბე არასდროს არ იქნება⁹.

უდავოა, დავით კაპაბაძე იყო
ხელოვანი, რომელიც დროის
მეჭრისხევის ზუსტად მიხედვით.
ის არამხოლოდ იზიარებდა
თანამედროვე შეხედულებას
მეხნიანების განსაკუთრებული
მნიშვნელობისა თუ
მიღწევის შესახებ, არამედ
თვითონ იყო პროფესიონალი
თანამონაწილე, მკვლევარი და
გამომგონებელი.

მაშინ, როცა 1924 წელს თბილისში ქართველი მწერლები კინოს აპოლოგეტებად გვევლინებიან, პარიზში დავით კაკაბაძე უსათვალსოვლო სტერეოკინოს აპარატის გამოგონებაზე უკვე მუშაობდა.

თუმცა მანამდე საჭიროა აღინიშნოს პარიზში დაარსებული „ქართველ ხელოვანთა კავშირი“, რომელსაც კონტაქტი უნდა დაემყარებინა საქართველოს სახალხო კომისართა საბჭოსთან. კავშირის მიზანს საზღვარგარეთ ქართული ხელოვნების პოპულარიზაცია წარმოადგენდა.

„პარიზი, 10 თებერვალი 1924 წ.

საქართველოს სახალხო კომისართა საბჭოს ტფილისში

ამით პატივი გვაქვს გაცნობოთ, რომ ა/წ პირველი თებერვლიდან პარიზში დაარსდა ქართული

სახელოვნო ორგანიზაცია სახელწოდებით: – „ქართველ ხელოვანთა კავშირი საფრანგეთში“.

გაახლებთ რა ამასთანავე კავშირის წესდებას, დამტკიცებულს პარიზის პროფეტურის მიერ, კავშირის წევრთა და გამგეობაში არჩეულ პირთა სიას, – კავშირი გამოსთქვამს იმედს, რომ საქართველოს სახალხო კომისართა საბჭო, როგორც უმაღლესი ხელისუფლება არ მოაკლევს მას იმ ტრადიციულ ყურადღებას, რომელიც ასე ახასიათებს საბჭოთა მთავრობას დღიდან მისი საქართველოში დამკვიდრებისა.

კავშირი იწყებს მუშაობას იმ რწმენით, რომ მის მიერ დასახულ ამოცანათა განხორციელება შესაძლებელია მხოლოდ ქართველ ხალხთან და მის მიწა წყალთან შეუწყვეტელი და მტკიცე კავშირის გზით. და ეს რწმენა ერთხელ კიდევ ცხადყოფს იმ ნდობისა და სიახლოვის აუცილებლობას, რომელიც უნდა განმტკიცებულ იქნეს ერის კულტურულ ძალთა და მმართველ ძალაუფლებას შორის.

გაუწყებთ რა ყოველივე ამას, – კავშირი გთხოვთ მიიღოთ მისი გულწრფელი გრძნობანი ღრმა პატივისცემისა და ერთგულებისა“. ოქმს კავშირის გამგეობის წევრების ხელმოწერები ახლავს თან. თავმჯდომარესთან, ნიკოლო მიწიშვილთან ერთად, ოქმს ხელს აწერენ კავშირის წევრები: დავით კაკაბაძე და ლადო გუდიაშვილი¹⁰.

ამავე საარქივო ფონდში მნიშვნელოვანია ნიკოლო მიწიშვილის წერილი მიხეილ ჩიჩუას მიმართ. წერილში ნიკოლო მიწიშვილი ჩიჩუას სთხოვს ქარ-

დავით კაკაბაძის კონსულტანტი
 აკანის, რომონ სიგისტის,
 დამკვეთის გუნდის წევრია.
 აკანის დამკვეთი
 „გადმოსული“ გამოცემის
 იმ დროის ნაშრომი აღმოჩენა,
 სენსაციის იქნება.
 სინტერესოა, განმეორდება
 თუ არა დანიშნულების სენსაციის
 ეფექტი? მაყურებელი
 კვლავინდებურად შეშინებული
 დატოვდება და სენსაციის
 ბოლომდე დაესწრება.

თული ფილმების საზღვარგარეთ ექსპლოატაციის საქმეში დახმარებას. ამას-
 თანავე, აცნობებს, რომ დაწერა დავით კაკაბაძის გამოგონების შესახებ სტატია,
 “Синемарельеф”. სტატია გაზეთ “Заря Востока-ში” უნდა გამოქვეყნებულიყო.
 ამავე საარქივო დოკუმენტიდან ირკვევა, რომ ნიკოლო მიწიშვილმა წერილი
 ლევან ლოლობერიძეს გაუგზავნა¹¹. თუმცა “Заря Востока”-ს ნომრების მოკვლევის
 შედეგად წერილი, სამწუხაროდ, არსად აღმოჩნდა. აღნიშნული წერილი მნიშვნე-
 ლოვანია იმ კუთხით, რომ დავით კაკაბაძე საფრანგეთში ცხოვრების დროს
 და შემდეგაც მუდმივად საკუთარი გამოგონების მნიშვნელობის დამტკიცებას
 თავად ცდილობდა. ნიკოლო მიწიშვილის წერილი იყო ერთ-ერთი პირველი
 სტატია დავით კაკაბაძის გამოგონების შესახებ. სათაური „სინემარელიეფი“
 უკვე მოიცავს კინოს ტექნიკური საშუალების სრულიად განსხვავებული კუთხით
 წარმოჩენას. დავით კაკაბაძე „პლასტიკურ რელიეფში“ სამგანზომილებიანი
 გამოსახულების შექმნას გულისხმობდა.

ნაწილი მეორე — უსათვალისწინებელი აკანის კონსულტანტი STEAM პროექტისთვის

„პლასტიკურ რელიეფზე მუშაობამ და ძიებამ დამარწმუნა, რომ რელიეფი
 სავალდებულოა არა მარტო მხატვრული სურათის სფეროში, არამედ ჩვე-
 ულებრივი კინემატოგრაფიული სურათისთვისაც.
 ცდამ ამ რელიეფის კანონთა აღმოჩენისათვის მიმიყვანა მნიშვნელოვან
 შედეგებამდე და ამ შედეგების საშუალებით შესაძლებელი ხდება კინემა-
 ტოგრაფიული სურათის რელიეფით გაცოცხლება¹²“.

დავით კაკაბაძის კონცეფცია ეკრანის, როგორც სიბრტყის, დაძლევის გულისხ-
 მობდა. ეკრანიდან რეალურად „გადმოსული“ გამოსახულება იმ დროის ნამდვილი
 აღმოჩენა, სენსაცია იქნებოდა. საინტერესოა, განმეორდებოდა თუ არა ლუმიერე-
 ბის სენსაციის ეფექტი? მაყურებელი კვლავინდებურად შეშინებული დატოვდება
 დარბაზს, თუ ცნობისმოყვარება სძლევდა და სენსაციის ბოლომდე დაესწრებოდა.

დღევანდელი გადმოსახედიდან შედარებით მარტივია „სურათის რელიეფით
 გაცოცხლება“, რადგან ეს სხვა არაფერია, თუ არა თანამედროვე 3D კინო. სამ-
 განზომილებიანი ფილმებში სივრცე, გარემო თუ პერსონაჟები მაყურებლის წინ
 ისე მონაცვლეობენ, რომ მატერიალურად ხელშესახები ეფექტი აქვთ.

2018 წელს Google-ის ხელოვნების ინსტიტუტმა, “Arts and Culture-მა”, „ხელოვნების
 სასახლესთან“ პარტნიორობით ონლაინ აუდიტორიას დავით კაკაბაძე,
 როგორც მეცნიერი და ხელოვანი, ისე გააცნო. პროექტი, „დავით კაკაბაძე: ექს-
 პერიმენტები ხელოვნებასა და ტექნოლოგიაში¹³“, “Arts and Culture”-ის პლატ-
 ფორმაზე განთავსდა. დავით კაკაბაძემ თავისი გამოგონება ევროპის რამდენიმე
 ქვეყანასა და ამერიკაში დააპატენტა.

პატენტის შესახებ განცხადება, ფოტოს მფლობელი „ხელოვნების სასახლე“

უშუალოდ უსათვალო სტერეოკინოს აპარატზე მუშაობას კი დავითი თავისი ძმის მიმართ მიწერილ წერილში ასე აღწერს: „...გვყავს ორი სპეციალისტი ინჟინერი, რომლების საშუალებით უნდა იქნეს აშენებული აპარატი. გასაკეთებელია ორი აპარატი. ერთი ფილმის გადასაღების, და მეორე კი პროექციისა. რასაკვირველია, ფული ცოტაა და საბოლოოდ კარგად არ ვიცით თუ აპარატების დამთავრებამდე გვეყოფა. მაგრამ თუ ეკონომიკურად მოკიდეს ხელი, შეიძლება ეყოთ. მაინც თუ არ ეყოთ, მე მგონი, კიდევ იშოვიან ფულს. რასაკვირველია, მეც ბევრი მუშაობა მჭირდება, თითქმის „ინჟინერი“-სპეციალისტი გავხდი – ეს არაა ჩემი ხელობა, მაგრამ რას იზამ, ვსწავლობ¹⁴⁶. ამ ამონარიდიდანაც ნათლად ჩანს დავით კაკაბაძის ენთუზიაზმის ფონზე საქმის წარმოების სირთულე.

თუმცა მას შემდეგ, რაც საქართველოში დაბრუნდა, მისთვის რთული აღმოჩნდა ახალ რეალობასთან შეგუება. ნელ-ნელა 30-იანი წლების პოლიტიკური სუსხი ახლოვდებოდა. შესაბამისად, ევროპასთან კომუ-

ნიკაცია გაძნელებული იყო. მას ოფიციალურ უწყებებში განუცხადეს, რომ საზღვარგარეთ დაპატენტებული კინოს აპარატი არ განიხილებოდა. ხოლო იმ შემთხვევაში, თუ ავტორს საზღვარგარეთ სურდა საქმის რეალიზაცია, მაშინ ოფიციალური ორგანოსგან – სრულიად საკავშირო სახელმწიფო კანტორისგან მხარდაჭერა სჭირდებოდა¹⁵.

დავით კაკაბაძის გამოგონებას, უსათვალო სტერეოკინოს აპარატს, ვრცელი გამოკვლევა მიუძღვნა ფიზიკოსმა, პარმენ მარგველაშვილმა. ავტორი ნაშრომში დეტალურად განიხილავს საპროექციო აპარატის მუშაობას. უშუალოდ უსათვალო სტერეოკინოს აპარატის აღწერისა და მუშაობის სირთულიდან გამომდინარე, პარმენ მარგველაშვილის ტექსტს ვიმოწმებთ უცვლელად: „სტერეოეფექტი უკვე მე-19 საუკუნის პირველ ნახევარში იყო ცნობილი და სტერეოსკოპთა სხვადასხვა საქმეც მაშინ შეიქმნა. მოცულობითი ხედვის ძირითადი ფაქტორი ბინოკულარული ხედვაა, ე.ი. როცა მარცხენა და მარჯვენა თვალი მათთვის განკუთვნილი მოცემული საგნის მცირედ განსხვავებული სურათები აღიბეჭდება. სწორად ამ დროს მაყურებელი განიცდის რელიეფს, მესამე განზომილებას, სურათი სცილდება სიბტყეს, ცოცხლდება. ასე რომ სტერეოსკოპული, მოცულობითი ეფექტის მისაღებად ასეთი ამოცანა უნდა განხორციელდეს: გადაღებული იქნას საგნის სურათი ორი, მარცხენა და მარჯვენა თვალისათვის განკუთვნილი წერტილიდან. შემდეგ მიღებული გამოსახულება ისე მიეწოდოს მაყურებელს, რომ მისი მარცხენა თვალი აღიქვამდეს მხოლოდ მარცხენა თვალის შესაბამის გამოსახულებას საგნისა, ხოლო მარჯვენა თვალი საგნის მეორე, მარჯვენა თვალის შესაბამის გამოსახულებას. არსებობს ამ ამოცანის გადაჭრის სხვადასხვა ხერხი, სტერეოსკოპში საგნის სტერეოწყვილის გამოსახულებამდე დაკვირვებით. დავით კაკაბაძის გამოგონებამდე არსებული ყველა სტერეოსკოპი და სტერეოკინოს ყველა სისტემა მოითხოვდა მაყურებლისთვის ინდივიდუალური სპეციალური სათვალის გამოყენებას. მაგალითად, სტერეოკინო მექანიკური რასტრით არის კინოს სისტემა, როცა მარცხენა და მარჯვენა თვალისთვის განკუთვნილი გამოსახულებები რიგრიგობით პროექტირდება ჩვეულებრივ ეკრანზე. მაყურებელს უკეთია სპეციალური მოწყობილობის სათვალე, რომელიც ეკრანს სინქრონულად აწვდის სათანადო გამოსახულებას ხან მარცხენა და ხან მარჯვენა თვალს.

არსებობს ე.წ. ფერადი ანაგლიფების მეთოდი: მარცხენა თვალისთვის განკუთვნილ გამოსახულებას აკეთებენ, მაგალითად მწვანე ფერად, მარჯვენასას კი წითლად. ამ გამოსახულებებს აშუქებენ ჩვეულებრივ ეკრანზე ერთდროულად, მოცულობითი ეფექტის მისაღებად ეკრანს უყურებენ სპეციალური სათვალით, რომლის მარცხენა მხარე მაქსიმალურად ატარებს მწვანე ფერს და შთანთქმავს წითელს და მეორე მხარე კი პირიქით.

ინდივიდუალური სათვალის გამოყენება მოითხოვს აგრეთვე სტერეოკინოს პოლარიზაციული სისტემა: მარცხენა თვალისათვის განკუთვნილი გამოსახულების მატარებელს ხევს აპოლარებს ერთი გარკვეული მიმართულებით. მარჯვენისათვის განკუთვნილს კი პირველის მართობი მიმართულებით და ერთდროულად ასხივებენ ეკრანს, რომელიც არეკვლის შემდეგ პოლარიზაციათა მიმართულებებს არ ცვლის. ეკრანიდან არეკვლილი გამოსახების ანალიზი ხდება პოლარიზებული სათვალის დამხმარებით, რომლის მინები მხოლოდ სათანადო მიმართულებით დაპოლარებულ სინათლეს ატარებს.

დავით კაკაბაძემ პირველმა მიაგნო უსათვალო სტერეოკინოს შექმნის გზას. გამოგონებამდე კი იგი მივიდა თვალის ახალ შეგრძნებათა ძიებისას, როცა მეცნიერულად სწავლობდა მხედველობისა და აღქმის მექანიზმს¹⁶.

დავით კაკაბაძემ პეტერბურგში საბუნებისმეტყველო ფაკულტეტი ბიოლოგიის მიმართულებით დაასრულა. შესაბამისად, მას როგორც ბიოლოგს, ჰქონდა ფუნდამენტური ცოდნა თვალის ანატომიისა თუ მისი ფუნქციის შესახებ. შესაძლოა ერთი შეხედვით პარადოქსულად ჟღერდეს, მაგრამ საბუნებისმეტყველო განათლება დაეხმარა დავით კაკაბაძეს საკუთარი სამხატვრო ენის მოძებნაში. თვითმყოფადობა, თვითკმარობა, წესრიგი, სურათის, განსაკუთრებით კი აბსტრაქტული ნამუშევრების, სტრუქტურიზება შეუძლებელი იქნებოდა სამეცნიერო ცოდნისა და უნარების გარეშე. თუმცა დავით კაკაბაძემ სამყაროს მისეული წარმოდგენის გამოსახატად ვიზუალური ხელოვნება აირჩია.

STEAM განათლებაში დავით კაკაბაძის გამოგონების ინტეგრაცია რამდენიმე კუთხით არის მნიშვნელოვანი. რა თქმა უნდა, საგანთა შორის კავშირის დამყარება უსათვალსოვლო სტერეოკინოს აპარატის ხელახალ აწყობას არ გულისხმობს. აქ საქმე ეხება დავით კაკაბაძის კონცეფციას, რომელიც შეიძლება გახდეს STEAM პროექტის შექმნის საფუძველი. რა თქმა უნდა, მთავარი და ძირითადი საკითხი არის ოპტიკა.

„მასწავლებლის პროფესიული განვითარების ეროვნული ცენტრის“ STEAM მიმართულების ექსპერტებმა დავით კაკაბაძის კონცეფცია ორი კუთხით განავითარეს. პირველი მიმართულება შეეხება LED POV-ის პროექტს. მიღებული პროდუქტი წარმოადგენს ერთგვარ ოპტიკურ ილუზიას. მოწყობილობის მთავარი არსი ისაა, რომ სინათლით კონკრეტული სიტყვა ან ტექსტი იქმნება. LED POV-ით ოპტიკური ილუზიის შექმნა გამოსახულების სწრაფი ცვლილებით მიიღწევა. ადამიანის თვალს წაშში 10-12 სურათზე მეტის აღქმა არ შეუძლია. გამოსახულების აჩქარებით კი იქმნება ილუზია, რომ გამოსახულება მოძრაობაშია. დაახლოებით იგივე პრინციპი უდევს საფუძვლად ანიმაციური კინოს შექმნასაც¹⁷.

რაც შეეხება მეორე კონცეფციას: პროექტი 3D ჰოლოგრამის შექმნას გულისხმობს. 3D ჰოლოგრამა არის პროექცია, რომელიც სივრცეში არის წარმოდგენილი. მაყურებელს მისი დანახვა სათვალის გარეშე შეუძლია. სამგანზომილებიანი ჰოლოგრამა მრგვალი ქანდაკების პრინციპით ხასიათდება. მისი აღქმა სივრცეში 360 გრადუსით არის შესაძლებელი. რა იქნება ჰოლოგრამაზე ასახული – ეს მოსწავლეებისა და მასწავლებლის შეთანხმების საკითხია. ჰოლოგრამას ნებისმიერი შინაარსი შეიძლება მიენიჭოს. უნდა აღინიშნოს, რომ 3D ჰოლოგრამა აქტიურად გამოიყენება სარეკლამო ინდუსტრიაში.

წარმოდგენილი საპროექტო იდეებიდან ნათელია, რომ დავით კაკაბაძის უსათვალსოვლო სტერეოკინოს აპარატის კონცეფციის ადაპტირებული სახით გამოყენება STEAM განათლებაში შესაძლებელია. მისასაღმებელია, რომ ინტერნეტ სივრცეში STEAM პროექტებთან დაკავშირებული საიტების რაოდენობა იზრდება. ეს საშუალებას აძლევს მთელი მსოფლიოს მასშტაბით სკოლებს პრეტიკულად

STEAM განათლებაში დავით კაკაბაძის გამოგონების ინტეგრაცია რამდენიმე კუთხით არის მნიშვნელოვანი. რა თქმა უნდა, საგანთა შორის კავშირის დამყარება უსათვალსოვლო სტერეოკინოს აპარატის ხელახალ აწყობას არ გულისხმობს. აქ საქმე ეხება დავით კაკაბაძის კონცეფციას, რომელიც შეიძლება გახდეს STEAM პროექტის შექმნის საფუძველი. რა თქმა უნდა, მთავარი და ძირითადი საკითხი არის ოპტიკა.

განახორციელონ პროექტები. თუმცა საქართველოს შეუძლია STEAM რუკაზე საკუთარი ნიშის დაკავება. დავით კაკაბაძის გამოგონების STEAM პროექტებში ადაპტირება ამის ერთ-ერთი მაგალითია. რა თქმა უნდა, მოსწავლეს შეუძლია LED POV-ი თუ ჰოლოგრამა ყოველგვარი ზემოთთქმულის გარეშე შექმნას. თუმცა, თუკი STEAM-ში ხელოვნების როლი მეტად გამოიკვეთება და Art-ი მხოლოდ დიზაინის ფუნქციას არ შეასრულებს მაშინ მოსწავლის ცნობიერება მოსალოდნელზე მეტად გაიზრდება.

დავით კაკაბაძე თავის ჩანაწერებში, ხელოვნებისა და კინემატოგრაფიის მნიშვნელობის გარდა, საინჟინრო საქმისა ტექნოლოგიების სწავლების აუცილებლობაზეც წერდა. განსაკუთრებით კი მისთვის მნიშვნელოვანი იყო ახალგაზრდების დაინტერესება¹⁸. შეიძლება ითქვას, რომ საუკუნის შემდეგ მისი სურვილი STEAM-ის აბრევიატურაში აისახა.

შენიშვნები

- ¹ დავით კაკაბაძე, „პარიზი 1920-23“ გვ. 12
- ² დავით კაკაბაძე „ხელოვნება და სივრცე, პარიზი 1924-25 წლები“ გვ.10
- ³ ძიგა ვერტოვი, „ადამიანი კინოაპარატით“, „კინოკები. გადართილება“, გვ. 33
- ⁴ ანდრე ბაზენი, „კინოენის განვითარება“, „ჯენარიელიო“ – ონლაინ კინოჟურნალი, https://gennariello1927.blogspot.com/2017/09/blog-post_25.html
- ⁵ იქვე;
- ⁶ დავით კაკაბაძე, „პარიზი 1920-23“ გვ. 38
- ⁷ ანდრე ბაზენი, „კინოენის განვითარება“, „ჯენარიელიო“ – ონლაინ კინოჟურნალი, https://gennariello1927.blogspot.com/2017/09/blog-post_25.html
- ⁸ H₂SO₄ სალიტერატურო ჟურნალი, 1924 წ. გვ. 45
- ⁹ იქვე;
- ¹⁰ საქართველოს უახლესი ისტორიის ცენტრალური არქივი, „ქართველ ხელოვანთა კავშირი საფრანგეთში“, ფონდი 19, ანაწერი 1, საქმე 2, ფურცელი პირველი
- ¹¹ საქართველოს უახლესი ისტორიის ცენტრალური არქივი, „ქართველ ხელოვანთა კავშირი საფრანგეთში“, ფონდი 19, ანაწერი 1, საქმე 5, ფურცელი 10
- ¹² დავით კაკაბაძე, „პარიზი 1920-23“ გვ. 38
- ¹³ <https://artsandculture.google.com/story/david-kakabadze-experiments-with-art-and-technology-georgian-state-museum-of-theatre-music-film-and-choreography-art-palace/DAURPBaFdvJlg?hl=en>
- ¹⁴ პარმენ მარგველაშვილი, „დავით კაკაბაძის არქივიდან“, გვ.16
- ¹⁵ იქვე, გვ. 17
- ¹⁶ იქვე, გვ. 15
- ¹⁷ <https://www.instructables.com/Persistence-of-Vision-PoV-Display-Using-Arduino/>
- ¹⁸ დავით კაკაბაძე, „პარიზი 1920-23“, გვ.46

გამოყენებული ლიტერატურა

1. დავით კაკაბაძე, „პარიზი 1920-23“, გამოცემის ადგილი: პარიზი
2. დავით კაკაბაძე, „ხელოვნება და სივრცე, პარიზი 1924-25 წლები“, გამოცემის ადგილი: პარიზი
3. ძიგა ვერტოვი, „ადამიანი კინოაპარატით“, გამომცემლობა „სა.გა.“, 2013 წ.
4. ანდრე ბაზენი, „კინოენის განვითარება“, „ჯენარიელიო“ – ონლაინ კინოჟურნალი, https://gennariello1927.blogspot.com/2017/09/blog-post_25.html
5. H₂SO₄: სალიტერატურო ჟურნალი, 1924 წ.
6. საქართველოს უახლესი ისტორიის ცენტრალური არქივი, „ქართველ ხელოვანთა კავშირი საფრანგეთში“, ფონდი 19, ანაწერი 1, საქმე 2,
7. პარმენ მარგველაშვილი, „დავით კაკაბაძის არქივიდან“ გამომცემლობა ნეკერი, 2002 წ.
8. საქართველოს უახლესი ისტორიის ცენტრალური არქივი, „ქართველ ხელოვანთა კავშირი საფრანგეთში“, ფონდი 19, ანაწერი 1, საქმე 5
9. <https://artsandculture.google.com/story/david-kakabadze-experiments-with-art-and-technology-georgian-state-museum-of-theatre-music-film-and-choreography-art-palace/DAURPBaFdvJlg?hl=en>
10. <https://www.instructables.com/Persistence-of-Vision-PoV-Display-Using-Arduino/>

კომპარატიული (შედარებით – ისტორიული) მეთოდი

დავით ახველიძე

მასწავლებელთა
პროფესიული განვითარების
ეროვნული ცენტრის
ისტორიის ექსპერტ-კონსულტანტი

ამ სტატიის მიზანია, თვალი გავადევნოთ შედარებით-ისტორიული მეთოდის ფორმირებას და მის გამოყენებას ისტორიული კვლევის პროცესში. ასევე, შევთავაზოთ სასკოლო საზოგადოებას, თუ როგორ შეიძლება ამ მეთოდის გამოყენება ისტორიის გაკვეთილებზე.

საერთაშორისო ისტორიული საზოგადოება შედარებით-ისტორიულ მეთოდს კომპარატიულს (comparativus – შედარებითი) უწოდებს. მისი პირველი ნიშნები ჯერ კიდევ „ისტორიის მამის“ – ჰეროდოტეს – ნაშრომში გვხვდება, როდესაც ის ბერძნებსა და სხვა ხალხებზე საუბრობს. ამ თვალსაზრისით საინტერესოა რომაელი ისტორიკოსის, პოლიბიუსის, ნაშრომიც, რომელშიც ერთმანეთთან შედარებულია, ერთი მხრივ, რომისა და, მეორე მხრივ, ირანისა და მაკედონელთა იმპერიები. ავტორი მხოლოდ ამით არ დაკმაყოფილდა და გადაწყვიტა აეხსნა რომაელთა პოლიტიკური და სამხედრო წარმატება მათი სახელმწიფო მოწყობის ფონზე. ამ მიზნის მისაღწევად პოლიბიოსმა ერთმანეთს შეადარა რომის რესპუბლიკისა და კრეტელების, სპარტელებისა და კართაგენელების სახელმწიფო სისტემები და არმია¹.

ქართულ წყაროებში ასევე ხშირია შედარებების გამოყენება. მაგალითისთვის შეიძლება მოვიყვანოთ დავით აღმაშენებლის ანონიმი ავტორი, რომელიც ქართველ მეფეს ალექსანდრე მაკედონელს ადარებს.

ანტიკურ ეპოქაში დაიწერა თხზულება, რომელიც მთლიანად აგებული იყო შედარებებზე. ასეთია ცნობილი რომაელი მწერლის – პლუტარქეს – თხზულება „რჩეული ბიოგრაფიები“, რომელშიც მწერალი ერთმანეთს ანტიკური ეპოქის ცნობილ მოღვაწეებს ადარებს².

შუასაუკუნეების ქრისტიანულ ისტორიოგრაფიაში კომპარატივი გამგანიტარება ვერ პოვა, რისი მიზეზიც, პირველ რიგში, უნდა ვეძებოთ პროვინციალიზმსა და ქრონისტების ვიწრო თვალთახედვაში, რომელთა ინტერესებიც ცალკეულ კულტურულ არეალებს იშვიათად სცილდებოდა.

სტატიის მიზანია, თვალი გავადევნოთ შედარებით-ისტორიული მეთოდის ფორმირებას და მის გამოყენებას ისტორიული კვლევის პროცესში. ასევე, შევთავაზოთ სასკოლო საზოგადოებას, თუ როგორ შეიძლება ამ მეთოდის გამოყენება ისტორიის გაკვეთილებზე.

გამონაკლისად შეიძლება ჩავთვალოთ ცნობილი არაბი ისტორიკოსის იბნ ხალდუნის (1332-1406) ნაშრომი³. მის თხზულებაში განხილულია კლიმატური სარტყელები და იქ მცხოვრები ადამიანები, რომელთა შედარებასაც გვთავაზობს ავტორი. ის თვლის, რომ ჩრდილოეთ და სამხრეთ (ეკვატორი) სარტყლებში ადამიანის განვითარებისთვის კლიმატი არ არის იმდენად ხელშემწყობი, რამდენადაც ზომიერ სარტყელში, რის დასამტკიცებლადაც მას სათანადო არგუმენტები მოჰყავს.

რაც შეეხება ახალ დროს, აქ უკვე აშკარად იგრძნობა ისტორიის ამ ჟანრის ხელახალი აღორძინება. ამ თვალსაზრისით საინტერესოა განმანათლებელთა თვალთახედვა. შარლ ლუი დე მონტესკიე თავის ნაშრომში „კანონთა გონი“ შედარებისთვის იყენებს მაგალითებს ძველი საბერძნეთისა და რომის, ასევე თანამედროვე ევროპის, ოსმალეთის იმპერიის, სპარსეთის და რუსეთის ისტორიიდან.

განმანათლებელთა შეხედულებების კომენტირებისას, გერმანელი ისტორიკოსი, თეოდორ შიდერი წერდა: „განმანათლებელთა ისტორიოგრაფიამ არ იცოდა კომპარავისტული მეთოდი მისი ზუსტი გაგებით. განმანათლებლები შედარებას იყენებდნენ პრაქტიკულად ინსტიტუტურად ძირითადი იდეის დასამტკიცებლად“⁴.

უფრო სერიოზულ როლს ისტორიული პარალელები თამაშობენ იტალიელი მოაზროვნის ჯანბატისტა ვიკოს ნაშრომში „ახალი მეცნიერების საფუძვლები ერების საერთო ბუნების შესახებ“⁵. თუ მონტესკიე ერთმანეთს ადარებდა ზოგიერთ ისტორიულ მოვლენას და ასევე ევროპულ და აზიურ მმართველობის ფორმებს, ვიკო ავლენდა ანალოგიებს მსოფლიო ისტორიის მთლიან ეპოქებს შორის. მისი დაკვირვებით, ყოველი ხალხი განვითარებისას გადის სამსტადიას, რომელსაც ავტორი საუკუნეს უწოდებდა. ამასთანავე, თითოეულ „საუკუნეს“ ახასიათებდა საკუთარი მმართველობის ფორმა, სამართალი, ენა და კულტურა. „ღმერთების საუკუნის“ შემდეგ, როდესაც ადამიანებს სწამდათ, რომ მათ ღმერთები მართავდნენ და მისნებსა და აუსპიციებს ემორჩილებოდნენ, დადგა „გმირების საუკუნე“, რომლის დროსაც დამკვიდრდა არისტოკრატიის ბატონობა. საბოლოო ჯამში, „ადამიანთა საუკუნის“ დადგომისას დამყარდა ჯერ ხალხის მმართველობა (სახალხო რესპუბლიკა), ხოლო შემდეგ მონარქია. კაცობრიობის განვითარების შემდეგ ციკლში, ნახსენები სამივე სტადია ხელახლა მეორდება.

თუმცა შედარება ვიკოს წიგნში უფრო სისტემატურ ხასიათს იძენს, ვიდრე XVIII საუკუნის ნებისმიერ სხვა ნაშრომში, შიდერის ზემოთ მოყვანილი აზრი განმანათლებელი მოაზროვნეების შესახებ ჯანბატისტა ვიკოსაც შეესაბამება. მისი შედარებები ძირითადად პარადიგმულ ფუნქციას ასრულებს, რადგანაც ვიკოს თეორია წარმოდგენილია აქსიომების სახით, ხოლო შემდგომში ნაშრომში მოტანილი მდიდარი ისტორიულ-კულტურული მასალა მოწოდებულია ავტორის ამოსავალი იდეების ნათლის მოფენისა და მათი განვითარებისთვის. თუმცა, „ახალი მეცნიერების...“ ბოლო თავში ჩვენ ვხვდებით შედარების სხვაგვარად გამოყენებას, კერძოდ, „მეორე ბარბაროსობის“ დახასიათებისას, რომელიც, ავტორის აზრით, რომის იმპერიის დაცემის შემდეგ დაიწყო, ვიკო აღნიშნავს, რომ ის „ბნელი“ ეპოქა შეიძლება გავანალიზოთ „ძველი ბარბაროსობის“ მაგალითზე, რომელიც ანტიკური ავტორების გადმოცემებით ვიცით. სხვაგვარად რომ ვთქვათ, საქმე ეხება ჩვენს ცოდნაში ლაკუნების აღმოფხვრას ისტორიული ანალოგიების მეშვეობით. მოგვიანებით ანალოგიებზე დაყრდნობით დასკვნების გამოტანის მეთოდის გამოყენება ისტორიულ საზოგადოებას შესთავაზა ფრიდრიხ შილერმა.

XIX საუკუნეში საბუნებისმეტყველო მეცნიერებამ სწრაფი ტემპებით დაიწყო განვითარება. სწორედ ამ მეცნიერებებში დაიწყო მკვლევრებმა შედარებითი მეთოდის გამოყენება, განსაკუთრებით ეს ეხებოდა ბიოლოგიას. ამ დარგში ძირითად მეთოდად ექსპერიმენტი და კლასიფიკაცია ითვლებოდა, ამიტომაც შედა-

რებით მეთოდს დიდი მნიშვნელობა ენიჭებოდა. საბუნებისმეტყველო მეცნიერებების ასეთმა განვითარებამ მრავალი სოციალური დარგის წარმომადგენლებიც აღაფრთოვანა. მათ შორის გამორჩეული ადგილი ეკავა სოციოლოგიის ერთ-ერთ დამაარსებელს – ოგიუსტ კონტს (ტერმინი სოციოლოგია მას ეკუთვნის). კონტი ფიქრობდა, რომ ადამიანისა და მისი წინაპრების განვითარების ეტაპები და კლასიფიკაცია ავტომატურად შეიძლება მოვარგოთ მსოფლიო ხალხების შესწავლას. მისი აზრით, კაცობრიობის ისტორიის რეკონსტრუქცია შესაძლებელია ისტორიული და ეთნოლოგიური შედარების საშუალებით. მიუხედავად იმისა, რომ კონტის მოსაზრება რევოლუციური იყო, მაშინვე გამოჩნდნენ სწავლულები, რომლებმაც საბუნებისმეტყველო და სოციალური მეცნიერებების საერთო მეთოდით შესწავლა დაუშვებლად მიიჩნიეს. ასეთი გახლდათ ჯონ სტიუარტ მილი, რომელიც თავის ფუნდამენტურ ნაშრომში „ლოგიკის სისტემა“⁶ ამბობდა, რომ ინდუქციის მეთოდები, რომლებიც ექსპერიმენტული მეცნიერებებისთვისაა შემუშავებული, არ შეიძლება გამოყენებულ იქნეს სოციალურ მეცნიერებებში, რადგანაც საზოგადოებრივი ცხოვრება მეტად რთული და მრავალფეროვანია და მასზე მრავალი ფაქტორი მოქმედებს, ამიტომ ერთი რომელიმე მოვლენა მრავალი ფაქტორით შეიძლება იყოს გამოწვეული. მილის აზრით, ადამიანებზე შეუძლებელია ჩატარდეს ხელოვნური ექსპერიმენტი.⁷

მიუხედავად მილის მტკიცებისა, XIX საუკუნის პირველ ნახევარში მაინც მკვიდრდება კომპარატიული მეთოდი ზოგიერთ სოციალურ და ჰუმანიტარულ მეცნიერებებში. ამ თვალსაზრისით, აღსანიშნავია ენათმეცნიერება. გერმანელმა მეცნიერმა ფრანც ბოპმა პირველად შეადარა ერთმანეთს ბერძნული, ლათინური, სპარსული და გერმანული ენების ზმნები. იმავე პერიოდში, დანიელმა მეცნიერმა რასმუს რასკმა გამოიკვლია გერმანიკული ენებიდან ისლანდიური ენის წარმოშობის საკითხი, ხოლო 1820 წელს გამოვიდა ვილჰელმ ფონ ჰუმბოლტის ფუნდამენტური ნაშრომი „ენათა შედარებითი შესწავლის შესახებ, მათ სხვადასხვა ეპოქაში განვითარებასთან დაკავშირებით“⁸. ამ ნაშრომებმა საფუძველი ჩაუყარა ლინგვისტიკაში შედარებითი მეთოდის ფართოდ გამოყენებას.

ენათმეცნიერების შემდეგ კომპარატიკის გამოყენება ფართოდ დაინერგა სამართლის ისტორიაში, ეთნოლოგიასა და სოციოლოგიაში. მნიშვნელოვანი წვლილი ამ მეთოდის დანერგვაში ეკუთვნის ფრანგული სოციოლოგიის მამამთავარს, ემილ დურკჰაიმს. მეცნიერი ამბობდა: „შედარებითი სოციოლოგია არ გახლავთ სოციოლოგიის რომელიმე დარგი, არამედ ის თავად სოციოლოგიაა, რადგანაც ის არა მხოლოდ აღწერს ფაქტებს, არამედ ცდილობს ამ ფაქტების ახსნას“.⁹

ამგვარად, XIX საუკუნის ბოლოს ჰუმანიტარულმა და სოციალურმა მეცნიერებებმა უკვე დააგროვეს შედარებითი მეთოდის თეორიული განზოგადებისა და პრაქტიკული გამოყენების არცთუ მცირე გამოცდილება. თუმცა ამ კომპარატი-

**გვინდა აქედამოვას
შევათავაზოთ კომპარატიული
ისტორიის გამოყენების
ხანაები და ჩამოვინიშოთ
რომელიც შეიძლება ჩვენს
მოსწავლეებს შეაჩინოთ
მეთოდის გამოყენებით
შეასწავლოთ. ამჟამად
სწავლება აღსაზრდელები
გამოიწვევს კრიტიკული
აზროვნების განვითარებას,
საპუტაინი სფეროს
გაუანთოვებს, საერთო
საკანონიერო პრინციპებს
დაუქინებებს და მსოფლიო
ისტორიის კონტექსტში
საპუტაინი ქვეყნის ისტორიის
უკეთ გაგებას.**

კაშირჩებოდა დარგი, რომელიც არ იჩენდა არანაირ ინტერესს ამ გაბატონებული სამეცნიერო აზრის მიმართ. ასეთად გახლდათ ისტორია, რომელმაც XIX საუკუნეში პროფესიონალიზაციისა და ინსტიტუციონალიზმის პროცესი განვლო. ეს სულაც არ ნიშნავს იმას, რომ ისტორიკოსები არ იყენებდნენ შედარებას, თუმცა ასეთი მიდგომა არ იყო სისტემატური და ისტორიის მკვლევრები, განსხვავებით სხვა დარგის მეცნიერებისგან, არ ცდილობდნენ შეემუშავებინათ შედარებით ისტორიული მეთოდი საკუთარ დარგში. ხშირი იყო შემთხვევები, როდესაც ცნობილი ისტორიკოსები პირდაპირ უარყოფდნენ შედარების ხერხს ისტორიული კვლევის პროცესში, რადგანაც მასში ხედავდნენ ზედაპირულ ანალოგიებს, რომლებსაც სათუოდ დასკვნებისკენ მივყავდით.

ამგვარი მიდგომა შემთხვევითი არ გახლდათ. როგორც ამბობდნენ ფრანგი ისტორიკოსები ლანგლუა და სენიაბოსი XIX საუკუნის ბოლოს გამოქვეყნებულ ნაშრომში, შედარებითი მეთოდის გამოყენებას აფერხებდა ის ფაქტი, რომ ისტორიკოსები ნაკლებად იყვნენ გაცნობიერებულნი სხვა ქვეყნების ისტორიაში და საკუთარი ქვეყნის კვლევას ანდომებდნენ ძირითად დროს.¹⁰

თუმცა არსებობდა სხვა მიზეზიც, რომელიც კომპარავისტიული ისტორიის გავრცელებას აფერხებდა. ამ დროს გამეფებული იყო აზრი, რომ თითოეული ქვეყანა და ეპოქა თავისთავად უნიკალურია და ამიტომ შედარება სხვა ქვეყნებთან და ეპოქებთან ხელოვნური იქნებოდა. ამგვარ მსოფლმხედველობას, რომელიც XIX საუკუნის ბოლოს იყო გაბატონებული, მოგვიანებით ისტორიზმი უწოდეს. ამ მიმართულების სამშობლო გერმანია გახლდათ, თუმცა ის პოპულარობით სხვა ქვეყნებშიც სარგებლობდა. ისტორიზმის

არსის მნიშვნელობა კარგად ჩანს ლეოპოლდ ფონ რანკეს გამონათქვამში (თვით რანკე ამ ტერმინს არ იყენებდა): „ყოველი ეპოქა – წერდა ცნობილი მეცნიერი – უშუალო ურთიერთობაშია ღმერთთან და მისი მნიშვნელობა იმას კი არ ეფუძნება, რაც მისგან გამომდინარეობს, არამედ ეფუძნება მის არსებობობას, მის საკუთარ „მე“-ს.“¹¹ ამგვარად, საუბარი იყო ყოველი ეპოქისა და ისტორიული მოვლენის უნიკალურობაზე.

ისტორიზმის ამგვარ ფილოსოფიას კიდევ ერთი ხელშემწყობი მიზეზი ჰქონდა. ბევრს კარგად მოეხსენება, რომ XIX საუკუნის მეორე ნახევარი ნაციონალიზმის ეპოქას წარმოადგენდა. ერების უმრავლესობა, მათ შორის ევროპასა და საქართველოშიც, შეპყრობილი იყო საკუთარი სახელმწიფოებრიობის იდეით. ეროვნულ-გამათავისულებელი მოძრაობა სხვადასხვა ხალხში დიდი პოპულარობით სარგებლობდა. ქვეყნების გარკვეულმა ნაწილმა დამოუკიდებლობას ან გაერთიანებას მიაღწია. ყველაფერმა ამან ისტორიკოსების უმრავლესობას საკუთარ ნაჭუჭში ჩაკეტვა გამოიწვია და საკუთარი კულტურისა და ისტორიის კვლევით დაკავდნენ.

XX საუკუნის პირველ ნახევარში ისტორიული კომპარავისტიკა რამდენიმე ნაშრომს მოიცავდა. მათი ავტორები ცდილობდნენ სამეცნიერო საზოგადოებისთვის აეხსნათ, თუ რა სარგებელი შეეძლო მიეღო ისტორიულ მეცნიერებას შედარებითი მეთოდის დანერგვის შემთხვევაში. ზოგი სპეციალისტი თვლიდა, რომ საჭიროა უარი ეთქვათ დიდი მოვლენების შედარებებზე და აქცენტი გადავიტანოთ სხვადასხვა ინსტიტუტის, წეს-ჩვეულებისა და იურიდიული პრინციპების შედარებით შესწავლაზე. ასეთი მიდგომის მიზანი გახლდათ კანონებისა და კანონზომიერებების გამოვლენა, რაც სოციალურ ევოლუციას არეგულირებდნენ. ზოგიერთი ისტორიკოსი მოუწოდებდა სამეცნიერო საზოგადოებას შეედარებინათ ისეთი საზოგადოებები, რომლებიც „ენათესავეობდნენ“ ერთმანეთს ან განვითარების ერთსა და იმავე საფეხურზე იდგნენ.

თუ ფრანგი მეცნიერები შედარებით მეთოდს განიხილავდნენ პოზიტივისტური კუთხით და ცდილობდნენ აღმოეჩინათ კანონები, რომლებიც საზოგადოების ევოლუციას ახსნიდნენ, გერმანული ისტორიზმის პირობებში კომპარავისტიკა სულ სხვა კუთხით განვითარდა. გადამწყვეტი წვლილი მის ფორმირებაში მიუძღვის დიდ სოციოლოგსა და ისტორიკოსს – მაქს ვებერს.

რაზეც არ უნდა ეწერა ვებერს, იქნებოდა ეს თანამდროვე კაპიტალიზმის წარმოშობის, მსოფლიო რელიგიების, ქალაქების თუ ლეგიტიმური ბატონობის ტიპების შესახებ, მას, პირველ რიგში, აინტერესებდა დასავლური ცივილიზაციის თავისებურება. რატომ წარმოიშვა მეცნიერება, ორიგინალური ხელოვნება, სამრეწველო კაპიტალიზმი სწორედ რომ ევროპაში? ამ პრობლემის გასაღებს მეცნიერი ხედავდა რაციონალიზაციის პროცესში და ამიტომაც ცდილობდა გაეგო ის განსაკუთრებული რაციონალიზმი, რომელიც დასავლეთს ახასიათებდა. პრობლემის გადასაჭრელად ვებერი მიმართავს შედარებას, კერძოდ, ერთმანეთს უდარებს სამეურნეო ეთიკასა და რელიგიას ევროპასა და აღმოსავლეთში. ქალაქების კვლევისას, მეცნიერი ასევე ადარებს ერთმანეთს შუა საუკუნეების დასავლურ და აღმოსავლურ ქალაქებს. ამრიგად, ხერხს, რომელსაც იყენებს მაქს ვებერი თავის ისტორიულ-სოციოლოგიურ კვლევებში, არის კონტრასტული, ინდივიდუალიზებული შედარება. ამასთანავე, მის მსჯელობაში დიდ როლს თამაშობს ტიპოლოგია. ვებერს შემოაქვს „იდეალური ტიპის“ ცნება, რომელიც, მისი თქმით, წარმოადგენს აბრობრივ სახეს, „უტოპია, რომელიც წარმოიქმნება სინამდვილის განსაზღვრული ელემენტების გონებატვრეტიანი აბროვნების შედეგად“. ეს უტოპიაა იმ გაგებით, რომ სინამდვილეში ასეთი აბრობრივი სახე არ არსებობს. ვებერის აზრით, ისტორიული კვლევის ამოცანა ყოველ ცალკეულ შემთხვევაში იმის დადგენაა, თუ რამდენად ახლო ან შორსაა სინამდვილე ასეთ აბრობრივ სახესთან.

კომპარატივისტიკა მყარად
იჭიჭებს ფუნდამენტს.
აუსილავალია, რომლის ჩვენი
მეცნიერები, ასევე სკოლა
ან ჩამოყალიბებული სკოლა
და საკუთარი საფიქსაციო
დაწესებულება ყველა ის
ინოვაციური მიდგომა,
რომელსაც თანამედროვე
ისტორიული მეცნიერება
გვთავაზობს.

მაქსველერისპეციალურად უსვამდა ხაზს, რომ იდეალური ტიპი არ წარმოადგენს არც სინამდვილის ასახვას, არც რაღაც „ნიმუშს“ უმაღლესი სრულყოფილებისას. მეცნიერი მიუთითებს, რომ „აბსტრაქტული იდეალური ტიპების შემუშავება არის არა მიზანი, არამედ საშუალება“. ვებერის მიზანს კი წარმოადგენდა „კულტურის თავისებურებების“ შეცნობა, რომლისთვისაც იყენებდა აზრობრივ კონსტრუქციებს.¹²

პირველმა მსოფლიო ომმა არა მარტო უბიძგა ისტორიკოსებს გადაელახათ ნაციონალური ჩარჩოები და უფრო აქტიურად გამოეყენებინათ კომპარატიული მეთოდი, არამედ აქტუალური გახდა ფართო ისტორიული პარალელების გავლენა. ჩამოყალიბებული მიდგომების ამგვარი რადიკალური გადახედვა შემოგვთავაზა ოსვალდ შპენგლერმა თავის ცნობილ ნაშრომში „Der Untergang des Abendlandes“ („დასავლეთის დაისი“).¹³

თავის ნაშრომში შპენგლერი უარს ამბობს ისტორიის წრფივ პერსპექტივაზე და უბრუნდება ციკლურ განვითარებას, რომელიც დამახასიათებელი იყო ძველი ისტორიკოსებისთვის (პოლიბიოსი, ჯანბატისტა ვიკო და სხვა). მისი უპირველესი ამოცანა იყო გათავისუფლებულიყო ევროპოცენტრიზმისგან. „დასავლეთის დაისის“ მთავარ მოქმედ პირებად ავტორისთვის წარმოადგენდნენ კულტურები, რომლებსაც გააჩნდათ საკუთარი „სული“, საკუთარი განსაკუთრებული ხასიათი. ასეთი კულტურა შპენგლერმა სულ რვა დაასახელა: ეგვიპტური, ბაბილონური, ჩინური, ინდური, ანტიკური, ბიზანტიურ-არაბული, დასავლეთევროპული და მაიას კულტურები. ამსგავსებდა რა კულტურებს ადამიანის ორგანიზმს, შპენგლერს მიაჩნდა, რომ თითოეული მათგანი გადიოდა განვითარების ერთსა და იმავე სტადიას ჩასახვიდან განადგურებამდე.

მეორე დიდი მეცნიერი, რომელმაც ცივილიზაციების მასშტაბური შედარებით დახასიათებას მიმართა, გახლდათ ინგლისელი მეცნიერი არნოლდ ტოინბი. მან კაცობრიობა 21 ცივილიზაციად დაყო, ხოლო მოგვიანებით თავის მე-20 ტომში ის 13-მდე დაიყვანა. შპენგლერსა და ტოინბის აერთიანებდათ იდეა სტადიების შესახებ, რომელთაც გადიოდა თითოეული ცივილიზაცია: წარმოშობის, ზრდის, მსხვერვისა და ხრწნის სტადიებს, რის შემდეგაც ილუპება ძველი და ადგილს უთმობს ახალ ცივილიზაციას.¹⁴ ბრიტანელმა მეცნიერმა შეიმუშავა პრინციპი დიდი ხნის წინ გამქრალი და თანამედროვე ცივილიზაციების შედარებისა. ამ სტატიაში ძნელია სრულად მოვიცვათ შპენგლერისა და ტოინბის ნაშრომები. ვიტყვით მხოლოდ იმას, რომ ამ მეცნიერებთა კვლევებმა ჩვეულებრივ მკითხველში დიდი პოპულარობა მოიპოვა, თუმცა პროფესიონალ ისტორიკოსებს მათ მიმართ სკეპტიციზმი და მიუღებლობა გააჩნდათ. პირველ რიგში, ეს გამოწვეული იყო იმით, რომ ვერ მოხერხდა ცივილიზაციების ზუსტი, მეცნიერული განსაზღვრებისა და მათი მახასიათებლების ჩამოყალიბება.

ისტორიულ-შედარებითი მეთოდის დამკვიდრებაში დიდი როლი მიუძღვის ანალების სკოლის დამაარსებელს, ფრანგ მეცნიერს, მარკ ბლოკს. ის მოუწო-

დებდა ისტორიულ საზოგადოებას მოვლენათა ანალიზისას სისტემატურად გამოეყენებინათ შედარებითი მეთოდი. პირველ რიგში, ისტორიკოსმა მიიჩნია აუცილებლად დაეზუსტებინა, თუ რას წარმოადგენს „შედარებითი ისტორია“. მეცნიერის აზრით, შედარებისას აუცილებელია საკვლევი ფაქტების მსგავსება, თუმცა ბლოკი ხაზს უსვამდა იმას, რომ ძალიან ფრთხილად უნდა გიყოთ სახელმწიფოების შედარებისას, რადგანაც ისინი მრავალ მახასიათებელს მოიცავენ და ამიტომ მათი შედარება შეიძლება ზედაპირული გამოდგეს.

წინამორბედების მსგავსად ბლოკი ასხვავებს ისტორიული შედარების ორ ფორმას: ერთი მათგანი წარმოადგენს სივრცისა და დროის მიხედვით ერთმანეთისგან დაშორებული საზოგადოების შედარებას, რომელთაც არ შეეძლოთ ერთმანეთზე რაიმე გავლენა ჰქონოდათ. ამგვარ შედარებებს ეთნოლოგები ახორციელებდნენ. ამგვარი შედარებების დროს შესაძლებელია, ზოგიერთი თეთრი ლაქის ამოვსება, მივმართავთ რა ჰიპოთეზას, რომელიც ანალოგიაზე იქნება დამყარებული. შედარების მეორე ფორმას მეცნიერი მეტ უპირატესობას ანიჭებს, კერძოდ, პარალელურად არსებული და ერთმანეთის თანამედროვე საზოგადოებების შედარებას, რომლებიც დიდ გავლენას ახდენენ ერთმანეთზე. შედარებითი მეთოდის ამორტიპიდან—ამბოხს ბლოკი—მეცნიერულად უფრო ნაყოფიერი იქნება ის, რომლის მასშტაბიც უფრო შეზღუდულია. ასეთი მიდგომა ხელს უწყობს უფრო მკაცრად მოვახდინოთ ფაქტების კლასიფიცირება და მათ ურთიერთშედარებას უფრო კრიტიკულად მივუდგეთ. აქედან გამომდინარე, დასკვნები იქნება ნაკლებად სათუო და ზუსტი.

ბლოკმა გამოყო რამდენიმე სასარგებლო ფუნქცია, რომლებიც ერთმანეთისგან ახლოს მყოფი (დროსა და სივრცეში) საზოგადოებების შესწავლას ეხება. ამგვარი კვლევისას შესაძლებელია მანამდე უცნობი მოვლენის აღმოჩენა. მეცნიერმა ამ იდეის სადემონსტრაციოდ საკუთრი ნაშრომი მოიყვანა, რომელიც საფრანგეთის აგრარულ ისტორიას შეეხება. მარკ ბლოკმა სკურულოზურად შეისწავლა შემოღობვის საკითხი ინგლისში (ეს მოვლენა კარგად არის დოკუმენტირებული), ხოლო შემდეგ ანალოგიის მონახვა

გადაწყვიტა საფრანგეთშიც. ეს მცდელობა წარმატებით დასრულდა და მეცნიერი ანალოგიურ მოვლენას წააწყდა პროვანსში XV-XVII საუკუნეებში.

და ბოლოს, ბლოკი თვლიდა, რომ შედარებითი მეთოდის სწორი გაგება გულისხმობს არა მხოლოდ მსგავსების, არამედ განსხვავების პოვნასაც. მისი აზრით, შედარებითი მეთოდის ამოცანაა დაგვანახოს სხვადასხვა ტიპის საზოგადოებების ორიგინალობა.

მარკ ბლოკმა ჩამოაყალიბა ხუთი ეფექტი, რომლებიც ისტორიაში შედარებითი მეთოდის გამოყენებას მოაქვს: პირველი – თუ ერთ საზოგადოებაში რომელიღაც მოვლენა წყაროებიდან გამომდინარე ან სხვა რაიმე მიზეზის გამო პირდაპირ თვალშისაცემია, ხოლო სხვა სოციალურ გარემოში ის ნაკლებად ჩანს, მიუხედავად იმისა, რომ დიდ როლს თამაშობს, შედარება საშუალებას გვაძლევს ეს მოვლენა აღმოვაჩინოთ. მეორე – მოვლენის ახსნა ექსტრაპოლაციის (მეცნიერული კვლევის მეთოდი, რომლის შესაბამისად რაიმე მოვლენის ნაწილის შესწავლის შედეგად მიღებული დასკვნები ვრცელდება მოვლენის სხვა ნაწილებზე) გზით. აქ ბლოკი ეყრდნობა ეთნოლოგთა კვლევებს, რომლებიც ერთმანეთს ადარებდნენ ერთმანეთისგან დროსა და სივრცეში დაშორებულ საზოგადოებებს. მესამე ეფექტი, ან სასარგებლო ფუნქცია, შედარება – გავლენის კვლევა. მეოთხე – „ფილიაცია“, ანუ იდეების, წეს-ჩვეულებების და ტექნიკის განვითარებისთვის თვალის გადევნება სხვადასხვა საზოგადოების მაგალითზე. მეხუთე ადგილზე მეცნიერმა შემოგვთავაზა „განვითარების მსგავსება და განსხვავება“, ასევე „მიზეზების ძიება“.

ამგვარად, მარკ ბლოკის სახით ჩვენ ვხედავთ ერთ-ერთ პირველ ისტორიკოსს, რომელიც კომპარატივ-ტულ მეთოდს სისტემატურად იყენებდა.¹⁵

XX საუკუნის 20-30-იან წლებში კომპარატივიკამ საკუთარი განვითარების პიკს მიაღწია, თუმცა შემდეგ დაღმასვლა დაიწყო, რაც მრავალი პოლიტიკური და სოციალური მიზეზით იყო გამოწვეული. ისტორიამ დაგვანახა, რომ მეორე მსოფლიო ომის დასრულებამ (განსხვავებით პირველი მსოფლიო ომისაგან) არ მისცა ბიძგი შედარებითი მეთოდის გამოყენებას. ამ მეთოდის ხელახალი აღორძინება 50-იანი წლებიდან იწყება. ჩვენს სტატიაში შეუძლებლად მიგვაჩნია თვალი გავადევნოთ XX საუკუნის მეორე ნახევარში კომპარატივიკის განვითარებას. ვიტყვით მხოლოდ იმას, რომ დღეს შედარებითი მეთოდის აღორძინებასთან

გვაქვს საქმე, რაც დროის მოთხოვნამ განაპირობა. მიუხედავად იმისა, რომ ჩვენ არ დაგვიკარგავს ეროვნული მიკუთვნებულობის გრძნობა, ადამიანები და საზოგადოებები ერთიანი კაცობრიობის შვილებად მოიაზრებენ საკუთარ თავს. ეთნოცენტრიზმმა უკანა პლანზე გადაინაცვლა. მრავალი მეცნიერი თვლის, რომ ისტორიკოსები, რომლებიც მხოლოდ საკუთარი ქვეყნის ისტორიას სწავლობენ, ბოლომდე ვერ გაიგებენ, თუ რატომ არის მათი ერი და სახელმწიფო უნიკალური. აუცილებელია ქვეყნის ისტორიის შესწავლა სხვა ქვეყნების კონტექსტში, რაც შედარებითი მეთოდის გამოყენების აუცილებლობას ბადებს.

ბოლოს, გვინდა პედაგოგებს შევთავაზოთ კომპარატიული ისტორიის გამოყენების ხერხები დარამდენიმე თემა, რომლებიც შეიძლება ჩვენს მოსწავლეებს შედარებითი მეთოდის გამოყენებით შევასწავლოთ. ამგვარი სწავლება აღსაზრდელებში გამოიწვევს კრიტიკული აზროვნების განვითარებას, საკუთარი ხედვის გაფართოებას, საერთო საკაცობრიო პრობლემებზე დაფიქრებასა და მსოფლიო ისტორიის კონტექსტში საკუთარი ქვეყნის ისტორიის უკეთ გაგებას.

წინასწარ უნდა ვთქვათ, რომ არ არსებობს მზა რეცეპტი ისტორიაში, თუ რა მოვლენები ან ფაქტები შეიძლება შევადაროთ ერთმანეთს. ამიტომ ისტორიკოსები უფრო საღი აზრით ხელმძღვანელობენ, ვიდრე დაწერილი კანონებით.

რაც შეეხება ხერხებს, გამოსაყოფია რამდენიმე მათგანი:

1. შესაძლებელია რამდენიმე ისტორიული მოვლენის ცალ-ცალკე ანალიზი (შეძლებისდაგვარად სრული, ამომწურავი), ხოლო შემდეგ მათი შედარება (მსგავსება და განსხვავება).
2. შესაძლებელია ავიღოთ ორი დამოუკიდებელი ავტორის ისტორიული კვლევა (სტატია, მონოგრაფია და სხვა) და შევადაროთ ისინი ერთმანეთს.
3. შესაძლებელია რამდენიმე (მრავალი) ისტორიკოსის ნაშრომის შედარება ერთმანეთთან.
4. შესაძლებელია მოსწავლეებს ან მოსწავლეთა ჯგუფებს (პროექტული სწავლების ფარგლებში) წინასწარ განვუსაზღვროთ საერთო პრობლემა, რომელიც შედარების შედეგად მის გადაწყვეტამდე მიგვიყვანს. მაგ., აღორძინების ეპოქაში სხვადასხვა დარგების (არქიტექტურის, ფერწერის, ტექნიკის, ქანდაკების, ლიტერატურული ძეგლების) ცალ-ცალკე შესწავლა, ხოლო შემდეგ მათი შედარებითი დახასიათება და საერთო განზოგადებული დასკვნის გამოტანა.

ეროვნული სასწავლო გეგმისა და სახელმძღვანელოების გათვალისწინებით, შესაძლებელია მოსწავლეებს შევთავაზოთ შემდეგი კომპარატიული მეთოდით დასამუშავებელი საკითხები:

- ადამიანთა ყოფის, ტექნიკისა და ხელოვნების განვითარება პალეოლითში, მეზოლითსა და ნეოლითში;
- ძველი ეგვიპტისა და შუამდინარეთის გეოგრაფიული გარემოს ერთმანეთთან შედარება;
- სამდინარო და არასამდინარო იმპერიების შედარება;
- ბერძნული პოლისების – ათენისა და სპარტის შედარება სხვადასხვა მახასიათებლის მიხედვით;
- მონარქიის, ოლიგარქიისა და დემოკრატიის შედარება ანტიკური სამყაროს მაგალითზე;
- რომისა და სასანური ირანის იმპერიების მმართველობის სისტემების შედარება;
- ქრისტიანობის, ისლამისა და მაზდეანობის შედარება;
- ფეოდალიზმი ევროპის სხვადასხვა სახელმწიფოებში;
- ევროპული ფეოდალიზმი და ქართული პატრონჟიმობა;

- აღმოსავლური და დასავლური ქალაქები შუა საუკუნეებში – მათი მმართველობის სისტემა და ფუნქციები;
- შუა საუკუნეების მომთაბარული იმპერიები;
- ბინადარი და მომთაბარე საზოგადოებები;
- ახალი დროის საზღვაო და კონტინენტური იმპერიები. მმართველობის სისტემა და მახასიათებლები;
- კათოლიციზმის, მართლმადიდებლობის და პროტესტანტული მიმდინარეობების შედარება;
- ევროპული რევოლუციები – ნიდერლანდები, ბრიტანეთი და საფრანგეთი;
- განსხვავებული იმპერიების კოლონიური პოლიტიკა;
- მე-20 საუკუნის დემოკრატიის, ავტორიტარიზმისა და ტოტალიტარიზმის შედარება და სხვა.

წარმოდგენილი თემები არის მხოლოდ მცირე ნაწილი იმ საკითხებისა, რომლებიც შეიძლება გამოვიყენოთ ისტორიის სწავლების პროცესში.

დასკვნის სახით შეიძლება ვთქვათ, რომ, მიუხედავად დიდი დავისა სამეცნიერო საზოგადოებაში, კომპარატიკა მყარად იკიდებს ფეხს ისტორიაში. აუცილებელია, როგორც ჩვენი მეცნიერები, ასევე სკოლა არ ჩამორჩეს ჟამთა სვლას და საკუთარ საქმიანობაში დანერგოს ყველა ის ინოვაციური მიდგომა, რომელსაც თანამედროვე ისტორიული მეცნიერება გვთავაზობს.

შენიშვნები

- ¹ Полибий, „всеобщая история“, пер с греч. Мищенко, Том II с. 32-38, СПб 1994-1995
- ² პლუტარქე „რჩეული ბიოგრაფიები“ თარგმნა აკაკი ურუშაძემ, გამომცემლობა „საბჭოთა საქართველო“, თბილისი 1975 წელი
- ³ نولدك بن محمد بن محمد بن محرا ابداء THE MUQADDIMAH, Abd Ar Rahman bin Muhammed ibn Khaldun, Translated by Franz Rosenthal
- ⁴ Шидер I Возможности и границы сравнительных методов в исторической науке // Философия и методология истории. М., 1977. С. 143-167.
- ⁵ Vico, Giambattista | Internet Encyclopedia of Philosophy (utm.edu)
- ⁶ Милль Джон Стюарт, „Система логики“, 1843
- ⁷ იგივე, გვ. 356, 653-658
- ⁸ Wilhelm von Humboldt, Über das vergleichende Sprachstudium in Beziehung auf die verschiedenen Epochen der Sprachentwicklung. 1820.
- ⁹ Durkheim David Émile, The Rules of Sociological Method (1895), გვ. 511-522
- ¹⁰ Langlois Charles-Victor, Charles Seignobos, INTRODUCTION aux ÉTUDES HISTORIQUES, 1998
- ¹¹ Ranke L. Weltgeschichte. In 9 Teile. Leipzig, 1881-1888.
- ¹² Max Weber, Die protestantische Ethik und der Geist des Kapitalismus, 1905, Die 'Objektivität' sozialwissenschaftlicher und sozialpolitischer Erkenntnis, 1904, Die drei reinen Typen der legitimen Herrschaft. Eine soziologische Studie, 1922, Über einige Kategorien der verstehenden Soziologie (1913),
- ¹³ Oswald Spengler, Der Untergang des Abendlandes, 1918-1922
- ¹⁴ A study of History, vol I-XX
- ¹⁵ Марк Блок, Апология истории, или Ремесло историка, М., 1986., К сравнительной истории европейских обществ. Человек в истории. 2001. М., 2001. С. 65-93., Феодальное общество, М., 2003.

გამოყენებული ლიტერატურა

1. Полибий, „всеобщая история“, пер с греч. Мищенко, СПб 1994-1995
2. პლუტარქე „რჩეული ბიოგრაფიები“ თარგმნა აკაკი ურუშაძემ, გამომცემლობა „საბჭოთა საქართველო“, თბილისი 1975 წელი
3. نولدك بن محمد بن محمد بن محرا ابداء THE MUQADDIMAH, Abd Ar Rahman bin Muhammed ibn Khaldun, Translated by Franz Rosenthal
4. Шидер I Возможности и границы сравнительных методов в исторической науке // Философия и методология истории. М., 1977.
5. Vico, Giambattista | Internet Encyclopedia of Philosophy (utm.edu)
6. Милль Джон Стюарт, Система логики», 1843
7. Wilhelm von Humboldt, Über das vergleichende Sprachstudium in Beziehung auf die verschiedenen Epochen der Sprachentwicklung. 1820.
8. Durkheim David Émile, The Rules of Sociological Method (1895)
9. Langlois Charles-Victor, Charles Seignobos, INTRODUCTION aux ÉTUDES HISTORIQUES, 1998
10. Max Weber, Die protestantische Ethik und der Geist des Kapitalismus, 1905, Die 'Objektivität' sozialwissenschaftlicher und sozialpolitischer Erkenntnis, 1904, Die drei reinen Typen der legitimen Herrschaft. Eine soziologische Studie, 1922, Über einige Kategorien der verstehenden Soziologie (1913),
11. Oswald Spengler, Der Untergang des Abendlandes, 1918-1922
12. Марк Блок, Апология истории, или Ремесло историка, М., 1986., К сравнительной истории европейских обществ. Человек в истории. 2001. М., 2001. Феодальное общество, М., 2003

